MAGYAR KÖNYVTÁR

MAGYAR REMEKIRÓK

A MAGYAR IRODALOM FŐMŰVEI

Sajtó alá rendezik

Alexander Bernát
Angyal Dávid
Badics Ferencz
Bánóczi József
Bayer József
Beöthy Zsolt
Berzeviczy Albert
Endrődi Sándor
Erdélyi Pál
Erődi Béla
Ferenczi Zoltán
Fraknói Vilmos
Gyulai Pál
Heinrich Gusztáv
Koroda Pál
Kossuth Ferencz
Kozma Andor
Lévay József
Négyesy László
Rákosi Jenő
Riedl Frigyes
Széchy Károly
Széll Kálmán
Váczy János
Vadnay Károly
Voinovich Géza
Zoltvány Irén

40. KÖTET

TOMPA MIHÁLY MUNKÁI

IV.

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1905

TOMPA MIHÁLY
MUNKÁI

Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta

LÉVAY JÓZSEF

IV. kötet

Népregék. Virágregék

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1905

Franklin-Társulat nyomdája.

NÉPREGÉK

MÁRTA KÖNYJE.

Hol a Karpát havas tetőin,
— Mint barna csókák téli fára, —
Halk szárnyütéssel a kifáradt
Felhők megűlnek éjszakára;
Hol a vihar fogantatik,
S szül a menydörgés száz harsány fiut;
Hol a havas rózsája búsúl,
S a törpe fenyvek tengő szára fut:
Magában egy kicsinyke tó
Áll a *jégvölgyi csúcs* alatt,
Mely méltán tiszta, mint a köny,
Ha bús leány szemén fakad;
Hiszen könyhullatás özönje!
E kis tavacska: *Márta könyje.*

*

A Tátránál szép pásztor-lányka élt,
Nyugalmas völgyben álla háza;
Szép pásztorlánynak tőszomszédja volt
A Karpát legdelibb vadásza;
Ez a bérczek sugár fenyője,
Vihartűrő, bátor, nemes;
Az a havas szelid rózsája,
Szüz, bájoló, szemérmetes.
Az ifju élt-halt a leányért,
S hűségben a lány ajka, keble hő;
Mely a két szívet élteté:
Szerelem volt a tiszta levegő.

Kincset nem juttatott nekik,
Szegény kegyelmed, vak szerencse!
De a boldogság, mint egy jó barát.
Édes, piros borral tölt poharát
Meghozta, hogy rájuk köszöntse;
És hol van a dús, a ki — mint ők —
A tiszta szivnek együgyű szaván
Küldvén fohászt jó istenéhez:
Erőt, egészséget kérjen csupán!?

Mely halványultan elhalt,
A csendes esti hajnalt,
Halvány világu életével
A barna éjsötét fedé el.
Ugy látszott a kőszál a bércz felett,
Mint egy imádkozásba mélyedett,
Fehér szakálu órjás remete;
S a boldog este méla, csendes
Homályinál a két szerelmes
Még nyájas-édesen beszélgete.
Jó éjszakát oly sokszor monda már,
— Ismételvén a búcsu-csókokat, —
De a kit *még egyszer* karjába zára:
Szép kedvesének egy meleg szavára,
A jó vadász megint csak ott maradt. —
Szólt végre a legény: ,én távozom!'
S mond a leányka: «oh maradj, maradj!»
,Hol a zergék gyors nyája jár,
Ott leljen a hajnal-sugár!'
«Ah, a Karpátokon veszélybe' vagy!
Az út sikamlós, bércze tiszta fagy;
Átfúnak a hideg szelek:
Szerelmem, én ugy féltelek!»
,Hadd fujjon át a Karpátok szele,
Majd felmelenget Mártám kebele...!
S el, el most a bérczek közé!
Merész vadásznak társa: vész;

Szelid galamb, Isten veled!
Az estve ujra hő karomba tész!'

A rengeteg bérczek tövéhez
A gyors vadász elére;
Halmocska oldalán ledőlt a
Föld harmatos gyepére;
S járván mindig hű gondolatja,
A szép, a hű pásztor-leányon, —
Mely lelkét lágy karján ringatta,
Igen szép volt az éber álom:
Gondos gazdasszony, rendes ház körül,
Ki a fáradt vadász elébe
Kiáll az utra, majd a dombra ül,
S virgoncz fiúcskát nyújt ölébe;
Gagyogni kezdő gyermekére
Mig híven hallgat boldog apja:
Válláról súlyos fegyverét
A hű nő nyájasan lelopja;
Lelkének könnyebben esik,
Ha csak hazáig is viszi;
Hisz ő elbirja könnyedén . . . !
Az áldott lélek azt hiszi. . . .

Mig így merengett, csendes álom
Nyomá a fáradt testet el;
S más új világ állt a vadász előtt,
Csodás, szétfoszló képivel.
Ugy tetszett: rengetegbe, jár,
Holott szirt s omladék fölött,
Vérben fetrengő párja mellett,
Hófehér vad galamb nyögött;
Majd megszólamlott a galamb:
«*Szerelmem, én ugy féltelek!*
Karpátokon veszélybe' vagy . . . . !»
S eltűnt galamb, rom, rengeteg . . . .
Mert a vadász fölébrede . . . .
S hol a zergék gyors nyája jár,

Felhőkbe nyúló bérczeken
Találta a hajnalsugár!

Hogy elvált a kedves vadásztól,
S a csendes éj a földre szálla:
Nyoszolyája fehér párnáin,
Nyugalmat Márta sem talála,
Járván mindig hű gondolatja
A szép, a hű vadászon:
Mely lelkét lágy karján ringatta,
Mint hattyút a tó játszi habja,
Igen szép volt az éber álom.
Rokon lelkeknek vágya egy;
Ifjával, egy kép állt előtte,
De szűzen-gyöngéd színezettel....
Mig fáradt pilláit beszőtte,
Selyem-pókhálójával
A csendes szenderűlet;
Uj képeket mutatván
A rajongó álom-élet.
Ugy tetszett: hűvös árny alatt,
Melyet magános zöld fenyő vetett,
Gyászos szalaggal, rozmarin-
Csomót, fűzért kötözgetett;
És megzudúla hirtelen
Az ágakon Karpát sebes szele,
S a földre hullt a zöld fenyő
Elszáradt ága, sárga levele.
S mig árnya meghosszabbodék,
«*Szelid galamb, Isten veled...!*»
Sohajtott a száraz fenyő,
S a küzdő lány felébredett.
«Karomba hozza őt az este!»
Mond, s kedvesét hűn várta, leste.

Eljött az alkony,... nem jött a vadász...
«Uram teremtőm, hol van ő?»

A kínos éjre szép reggel viradt....
De a vadász nem jött elő.

Leszállt az estve újolag,
Hová maradt a kedvesem?
A Karpátok veszélye nagy....
Oltalmazd őt, jó Istenem!»

S harmadnapon a hű leány,
Hegyen, völgyön bolyongva jára,
Kiáltozván a jó vadász nevét:
Hideg viszhang felelt szavára.

S im a jégvölgyi csúcs alatt,
Holt-hidegen találta őt,
Estében szikla tépte meg
A hű kebelt, a barna főt.
Megzúdult a sugár fenyőn
Karpát halálthozó szele;
Csak hosszu halvány árnya van...
Sárgán lehullott levele!
Szegény fehér galamb!
Hol nyögve búgsz, a barna rom,
— Mig élted puszta rengeteg —
A szörnyü fájdalom.
Mutatta álmad, hogy bus rozmarin-
Füzér fog lengni híved hamvain.

Hol ifju élte megszakadt,
Ott, a jégvölgyi csúcs alatt
Talált nyugalmat a vadász;
Felette kis fenyő kereszt,
A melyet tiszta harmatával,
A fájdalom s hűség fereszt...
S hű Márta, a boldogtalan szűz,
Hivét addig siratta ott,
Mig egyszer, a szirtre hajtván fejét —
Bujában kővé változott.

S kisírt könyűiből,
Kerek tavacska lőn.

*

Forrása nincsen, s nem apad ki
A kerek tócsa kebele;
A kőlány minden hajnalon
Friss cseppeket hullat bele, —
És tiszta e köny bús özönje ....
E kis tavacska: *Mártakönyje!*

A HALÁSZ ÉS ARANYHAL.

A Tisza partján nyári éj vagyon,
A rekkenő hőség enyhült nagyon;
Zúg a nádas, a viznek erdeje,
S habokra hajlong bokrétás feje.

Körül a táj az éjben elmerült;
Csak a kuvik szól, más madár elült,
Dalolt, kicsínyeit megápolá,
S fejét meleg szárnya alá dugá.

A nádas-lakók legfurcsábbika
Ámitva bömböl, a bölömbika;
S a suta fürjnek pitypalatyinál
Féléjszakán a szája be nem áll.

A nyáj kolompja mint egy éjharang,
— Elhallik messze, harmaton a hang —
Mélán beszél át a nagy éjszakán,
Az éjmagány még csendesebb szaván;

S mintha dobnál a vizbe nagy követ,
Egy loccsanást benn új meg új követ;
Vadrécze-pár csap a habokra ott,
Vagy egy-két torkos harcsa felbukott.

S mig a túlpartról, az ég enyhiben,
A csárda szürkül át nagy kétesen:
Imitt a kecsegés halásztanyán,
A megrakott tűz víg szikrákat hány;

A kört, kisebb, nagyobb cselédivel,
Karád a vén halász foglalja el;
Regényes a kép és vonzó nagyon....
A Tisza partján nyári éj vagyon.

*

,Szeretnétek, fiuk, ha
Beszélnék egy regét,
Minőt a hét apátok
Lelke sem halla még?'
Igy törte szós Karád meg
Az álmos hallgatást,
Vetvén a fűzfagalyból
A tűzre jó rakást.
,Jó, hát mondok; hanem még
Más a dolog sora:
Torkom kiszáradott, mint
Az országut pora;
Mert hasztalan! biz én már
Öreg legény vagyok!
Bor nélkül, vizlucsokban
Nyáron is megfagyok.
Kenyerem víz, de inni
Nem kell nekem, szegény....!
Ha megáhitom a bort,
Csak bort iszom biz én!

Azért szolgám, ugorj' át!
Zörgesd fel Dávidot;
Mondd: a vén halkapó, túl
Szörnyen megszomjazott;
S nem a világ — tudod már! —
Egy-két sovány keszeg;

De kitépem szakálát,
Csak jól ne mérje meg!'
S mig meghasad köd és hab
A gyors ladik nyomán,
Karád nagyot kiált még
A távozó után:
,Ne késs' sokáig, áldom
Fiú az Istened...!'
— S felbillentvén kalapját,
— Megnézte az eget; —
,Úgy sem lesz még időn túl
Egy kis borozgatás,
Hiszen kenyérebéden
Alig van a kaszás!'

*

Volt egyszer egy király; — már
Nem tudom a nevét,
Mert még gyermekkoromban
Hallottam e regét; —
Budán lakott, elég az
Hozzá, s magyar vala;
Kenyere háború volt,
Melyben meg is hala.
A tengerről, hol egyszer
Igy háborúskodott:
Magával egy igen szép
Aranyhalat hozott.
És a királykisasszony
Nagyon örült neki;
Hol asztalára tette,
Hol ablakára ki....

Azonban a halacska
Nőtt, nőtt, nevelkedett,
Hogy már a szűk üvegben
Alighogy férhetett;
S gyakran mosolygva nézvén

A jó szivű király,
Hogy édes lánya benne
Minő kedvet talál:
A szép Margit-szigetben — —
— Szolgám! te vagy az ott..? —
... Egy rendes kis halastót
Gonddal csináltatott,
Mely takaros, de még is
Elég tágas vala,
Pedig kristály-üvegből
Feneke, oldala.

S minden istenadott nap
A szép királyleány
Ott termett a szigetben,
Keresztül a Dunán:
Elnézte órahosszat
A fürge szép halat,
S megázott nem csak egyszer
A drága patyolat
A gyönyörü teremtés
Kezén, — hogy szaporán,
Örömlihegve kapott
A halkirály után,
Mely gondos ápolóját
Már szintugy ösmeré,
S morzsolgató kezéből
Az étket elvevé.
Tubácska, gerle, mókus,
Minden feledve lett;
Halát szerette a lány
A többiek felett.

De hirtelen megárad
Egy éjjel a folyam;
Sziget s tavacska a viz
Alá temetve van.

És reggel, a világ hogy
A két partra siet:
Csupán a fák mutatták,
Mely tájon a sziget!
Az áradás, a hogy jött,
Hamar el is szaladt,
De a tóban a halnak
Csak hült helye maradt;
Szilaj habok lopák el,
Ragadva azt tova,
S hét országnak halásza
Sem mondja meg: *hova?*

Rimánkodott atyjának
A lányka, hogy neki
Az elszökött halacskát
Ismét kerítse ki;
— Azt gondolta, a lelkem,
Hogy ez csak úgy lehet! —
Király szive megesik
Lányán, a kit szeret;
És országszerte hangzott
Kevés idő alatt,
Hogy a ki kézre tudja
Kerítni a halat,
És azzal, nagy sietve
Budavárába fut:
Becsületen felül még
Kap egy egész falut.
Még a *pap* is halász lett,
S félország szaporán;
Vége! elmenni halnak
Nem lehet a nyomán!

Akkor a Tisza partján
Egy kis házacska állt,
Melyben legényfiával
Öreg halász lakált;

A ház e tájon állott
Nem messze, ugy lehet:
Szegény apám, — nyugodjék! —
Még tudta a helyet.
S hogy híre hamva sincs már,
Nem kell csudálni, mert
Hejh a Tiszán azóta
Igen sok víz lement!

Mig a legény a vizen,
Gyalmot szedett, vetett:
Vén apja már csak a jó
Tanyán tüzelgetett!
Sokat tudott beszélni
A régiek felől,
S hogy háborúban is volt,
Látszott beszédiből.
S nem hiábanvalóság
Volt szájában, ha szólt;
Mint a fehér galamb, ősz,
De jó erőbe' volt.

S egyszer, tudná az Isten,
Mi lelte a legényt?
De tenger-éjszakán át
Nem hunyta be szemét;
Sápadt volt, és sohajtott....
Nem mondta, mije fáj,
Bánat csüggött a szívén,
Mint valami nadály.
Csolnakján, nem csak egyszer,
Vízmentiben lement,
Mert andalgási közben,
Lapátja csak pihent:
S hálóját a fenékre
Ferdén buktatva el:
A gyors habokra bámult,
S fél nap se huzta fel.

Megmondom én, mi volt a
Szegény fiú baja:
Szivében, szerelemnek
Zugott hamis zaja;
De gazdag úri lány volt
A fiú kedvese,
S szép, hogy mellette *Tündér*
Ilona semmi se!
S ráfogni is ki merné....?
A gazdag úri lány,
Szintúgy epekedett a
Halászlegény után.

Egyszer, hogy a legény a
Vizparton álldogált,
Hogy már megszégyenítse
Dologtalan fiát:
A vén halász, kezébe
Nehéz hálót fogott,
S a sarkantyú vizéhez
Azzal eltapodott;
Lenyomta a fenékre.....
— Fiához mit se szólt, —
S midőn felhúzta: benn az
Aranyhalacska volt.

*

Megadta, a mit igért,
A bőkezű király;
— Nem játszik az szavával,
Királyi szó megáll! —
S a vén halász fiával
Budára ballaga,
Hogy az aranyhalacskát
Ő adja át *maga;*
S hogy a mit rég ohajtott,
Meglássa, a — *Dunát,*

Meg a királyt, s lakását,
A hirneves Budát.

*

S hogy megjövének onnan,
Örülve, gazdagon,
Mely mondva volt a hosszú
Pecsétes iraton:
Elfoglalják az árnyas
Szigetben a falut,
— Hol vigan a nagy és kis
Tiszának árja fut, —
S ez a *nemes* levélben
Halász nevet nyere,
A melynek két aranyhal
Volt ékes czimere.

*

Szép kedvesét az ifju
Elnyerte csak hamar,
És boldog volt az uj pár,
Mint a vizben a hal;
S a vén halász közöttök
Élt nagy nyugalmasan;
Bor közt, hires Budáról
Beszélve untalan.
Elmondta: a király mily
Édesdeden beszélt,
Mi több: vállára tette
Háromszor is kezét!
És büszke volt ezekre,
S szivének jól esett,
Hogy *nemzetes nagy uram*
Névvel neveztetett.
A melyet a királytól
Kapott a vén halász,
Füzes Tisza-szigetben
Maig meg van *Halász.*

Elmondván szós Karád a
Híres halász-regét,
Álom fogá be aztán
A hallgatók szemét;
S az iskolás fiú a
Mesével álmodott:
Horgával a Tiszából
Aranyhalat fogott.

SŰLYEDÉS.

Szathmárban, melyet a Szamosnak
Gyorsan futó hullámi mosnak,
A part felett közel,
Ki jár a szántóföldeken,
— Hol a fehér kenyér terem —
Mély sülyedésre lel.
Mikor vevé eredetét?
Régen kihalt tán, a ki sejté;
Hiába kérdezed,
Még az emlékezet
Sem válaszol, rég elfelejté.
De róla monda él,
Mit a serdülő unokáknak,
Beszédes ajka vén apáknak
Híven el-elregél;
S tuléli őket a beszéd.
A *sülyedés* történetét
Időnek őszült gyermeke:
Mondd el nekünk, *rege!*

*

Egy szűk határu falvacskában,
Két ember éle hajdanában;
Egyik gazdag vala,
De felfuvalkodott szivében;

Elűzte a szegényt,
Ha tőle kért Isten nevében.
Sok földje, rétje volt,
De mégis a másét kivánta
S irigység mardosá,
Ha boldogult felebarátja.
Hitetlen volt, s templomkerülő,
Galád, s a más kárán örülő.
Másik szegény vala,
De ékessége volt kegyesség;
Isten félelmiben
Járt a világ s az úr előtt,
Abban nevelte gyermekit,
Kik tarták tiszteletben őt.
Megtörte szivesen
Kenyerét a bús éhezőnek;
Nem tudta balkeze,
Mit szive, és mit jobbja tőnek,
A szűk határon birtoka
Nehány barázda volt csupán,
De a mely termett gazdagon
Az istenáldás harmatán.

Gazdag s szegény
Szomszédok voltanak;
Itt és amott
Felnőtt legényfiak.

*

Történt egykor, hogy a szegénynek
Fiára nagy szerencse várt,
Elnyervén boldog élet-társul,
A legszebb, a legjobb leányt.
A jegybenjáró mátkapárnak
Üdvet mosolygott homloka,
S hangzott vidám öröm zajától
A jó szegény kis hajloka.
De a gazdag szivét sötéten

Megszállja a gonosz,
És a szegény boldog családnak
Szörnyü nagy bút okoz;
Arany s fortély ugy elvakítá
Az ingatag lelkü anyát,
Hogy a gazdag fiához adná
A hű szegény menyasszonyát.
És mig a gazdag káröromtől
Elrészegülten, tombola:
Az elszakasztottak szeméből,
Titkon kinos könyár folya.

*

Takartak a mezőn javába',
Száz szorgos, napsütötte kéz
Kötött s rakott szemtől nehéz
Kévéket a kereszt-rakásba.
S már bevivé a koszorút,
Melyet kalászokból kötött,
— Szines szalaggal ékesen —
A munkás ünnepélyesen,
Zsoltári háladal között:
Midőn fiával a szegény
Keresztiért ment a mezőre;
De csak néhány kuszált marok
Várt künn a jámbor érkezőre.
S hol izzadás között
Szántott, vetett, kötött:
Verejtékének drága bére,
Jutott a tolvajok kezére.
Jól tudta, hogy ki volt!
De ajka egy rosz szót se' szólt!
«Nem hágy el Istenem» sohajtott,
S szótlan fiával visszahajtott.

*

Eljött az őszi forgatás.
És a szegény nézvén előre,

Két ökröcskével szántani
Korán kiment a szántóföldre.
De már a gazdag és fia,
— Szomszédja lévén balfelül,
S vonván ekéjét hat tulok, —
Földét *elszántá* hitlenül.

«Romlást hozál
Szegény fejünkre álnokúl;
Te lészsz oka,
Ha tán jámbor fiam kimúl;
Te vetted el menyasszonyát,
Kévénk vermednek adta magját,
Földünket szántod mostan el,
Nem félve a nagy ég haragját,
A mint ezt míveled:
Ugy áldjon Istened!»

S az mond negédesen:
«Ugy áldjon Istenem,
Mint elvevém koldus kepéjét;
S föld nyelje nyomban el,
Ki másénak veté ekéjét;
S ha e *föld* a *tiéd* itt,
Bolond szegény:
Ne menjek egy tapodtat
De sülyedjek el én!»
S a mint a szót kimondta:
Megnyilt alatta a föld....
Fiastól, mindenestől,
Legottan elnyelé őt.
És a minő darab helyen
Megfér ekéstől a tulok;
— Fakadván büzhödt viz alant —
Maradt mély sülyedés-torok.
S mig a szegény
Mindenhol e csodát beszélte:

Boldog fia,
Világát hitvesével élte.

*

Az éltes magvetők, mikor
A *sűlyedésnél* szántogatnak:
Az ostoros fiúk előtt,
— Delelni a midőn kifognak
Vagy a barázdában pihennek,
Megösztökölvén az ekét —
Miként nagyapjuktól tanulták,
Elmondják a regét.
Nem is gyanitva, hogy szavokban
Oly magvat vetnek el,
A mely az évek barázdáin
Még sokszor ujra kel;
Növelve bűbájos virágot,
A melyet ápolgatni fognak
Tovább regélő unokák a
Jövendő századoknak.

CSÖRSZ ÁRKA.

Borsod s Heves határán,
Jó vándor, a ki jársz,
A sík vidéken egy vén
Áróknyomot találsz!

Ez, mint órjás ekétől
Szántott barázda-ut,
Tiszától a Dunának
Néhány mértföldre fut.

Magas partját mi végett,
Mikor s ki hányta fel?
Az eltünt századoknak
Homályiban vesz el;

S ugy áll a zöld mezőben,
Mint nagy királyi sír,
Melynek porlott uráról
Rég megnémult a hír.

De annyi szent igaz, hogy
Sok százados korú;
— S jó hogy nem szól, beszéde
Mert volna szomorú! —

Sok év duló hatalma
Megküzködött vele;
De földdel még maig sincs
Betöltve kebele.

S ki tudja, még körűle
Hány embernyom kihal!
Mig ví idő s enyészet
Rontó hatalmival.

De — mint a népnek ajkán
Maig forog neve, —
Csörsz árkáról, halljuk meg,
Mit mond az agg rege.

*

Régen, felette régen,
Sok tenger év előtt,
Elöbb mint a magyar nép
E szép hazába jött:
A kósza Longobárdok
Királya *Rád* vala,
Pannonián ki ur lőn,
Karjának általa.
A nagy Dunának árja
Fedezte birtokát,
Melynek kövér, meződús
Partján ütött tanyát.

Rád úr kemény vitéz volt,
Termetre óriás,
Esetlen durva bárdját
Három se birta más.
Vad arcza, rôt szakállal
Szemig benőve volt;
Többet mondott szemével,
Mint ajkival, ha szólt.
Harcz volt egész világa,
S alig hogy megpihent,
Mint a darázs kizúdult
S ismét csatákba ment.
S a kit balsorsa ottan
Keze ügyébe vitt:
El nem beszélte otthon
A harcz történetit.

Történt egykor, hogy Rád úr
Kemény csatába szállt:
Frigyesnek hítta Csörszöt,
A szép avar királyt;
És ott, hol a Tiszának
Zuhognak habjai,
Vad tűzzel űltenek fel
Csörsz, és avarjai.
És a mint összeforrott
A két király hada:
Elsöpré, mint az árvíz,
Ki rája támada.
Az ütközet kemény volt,
De gyorsan vége lőn,
Mert elfutott az ellen,
S elhullt a harczmezőn.

Megadván ellenének
Rád a halálcsapást:
Ivott Csörszszel Hadurnak
Kegyetlen áldomást.

Aztán a harczi zsákmány
Osztályra vetteték,
Jutott a hadfiaknak,
Bőségiből, elég.
De Csörsznek semmi kedve
Osztozni nem vala,
Mert szíve gondolatja
Továbbra szárnyala;
Mert szive gondolatján
Rád úr leánya élt,
Szép *Délibáb*, jutalmul
Frigyes csatáiért.

A puszták vadrózsáján
Merengtek álmai,
Csatás szivét megejték
A lányka bájai;
S megesküvék: alatta
Bár romba dől a föld,
S az ég fejére omlik . . .
De birni fogja őt!
Rád, tüzhelyére vivén
Harczot leső hadát,
Feléje Csörsz imígyen
Hallatta szózatát:
«Rád, jó szomszéd, frigyes társ,
Ur szép Pannonián!
Megharczolá csatáját
Csörsz értted a csatán;
Kit a halas Tiszának
Uralnak martjai,
És érte élnek, halnak
Kemény avarjai.
Kinek hatalma nagy, — de
Meglásd! — nagyobbra nő . . .
Harczdij fejébe' kéri
Szép Délibábot ő!»

S kis szíve Délibábnak
Gyorsan dobog vala,
Oly kínos-édesen fáj
A szónak általa;
S a fájó édes érzet,
Titkos szerelme volt,
Mely olthatatlan lánggal,
Szép Csörsz felé hajolt.

De Rádnak, Csörsz beszédén,
Szörnyen főtt a feje;
Még most nem volt tanácsos,
Hogy vétsen ellene;
És bár eszébe' sem volt
Od'adni a leányt;
— Mert készült birtokából
Kitolni Csörsz királyt, —
Gondolkodott . . . vad arcza
Villámokat lövelt,
Mig fortélyos fejével
Végül imígy felelt:
«Nem bánom Csörsz, leányom
Legyen menyasszonyod!
De birni őt — Hadúrra
Mondom! — csak úgy fogod;
Ha, — jól figyelj! — Tiszádnak
Vizmosta partira,
Melyen jövél, az úton
Vizen viszed haza!
Hatalmat emlegettél,
Láttasd meg jó vitéz!
És Rád édes leányát
Karodba tenni kész!»

Megértvén Csörsz imígyen
A nagy határzatot,
Népével tüzhelyére
Sietve távozott.

Hószínű harczi mén fútt
Szép Csörsz király alatt,
S ott termett a Tiszánál
Miként a gondolat,
Arczára, gyors utában,
Lágy szellet-ár omolt,
S a szellő Délibábnak
Meleg fohásza volt.

*

Partszaggató Tiszánál,
A zöld füzes felett,
Száz meg száz kéz töré fel
A megfeküdt gyepet;
Csörsz népe talpon állott,
Talpon egész hada,
S nagy és kicsiny, ifju s vén,
Munkában izzada.
Tekintsd a hangyabolyt meg,
Ha felbolygatva lőn;
Úgy hemzsegett az ember
A népesült mezőn.
Égett a munka, éjjel,
Nappal, későn, korán,
Hogy mély árok hasadt a
Dolgos sereg nyomán;
S Tiszától a Dunának
Vett a mezőn futást,
Naponkint mind tovább nyult,
S haladt szemlátomást.
Csörsz mindenütt jelen volt;
Ha dőlt, ha lankadott:
Népének, biztatása
Megint erőt adott.

Szép Délibáb sohajtva
Nézett kelet felé,
Kétség, remény s szerelme

Fogyasztá, élteté!
Egykor, hogy fenn virasztott,
S vérzé a bú nyila,
Álmot küldött a hajnal
Nedűs pilláira.
S előtte álmain szép
Tündér világ terűlt,
A melyben száz varázs kép
Támadt, meg elmerűlt.
Hű Csörsz király, s az árok
Tünék fel álmain,
S szerelmes vőlegénye
Őt vitte habjain;
Felébredett . . . s boldog volt
Az édes álmakon,
És várván várta hívét,
A gyors hullámokon.
De hasztalan remélt, várt,
S epedt a hű leány,
Mert Csörsz királyt lováról
Egy vészes éjszakán,
— Sürgetve nyargalózván
Az árok mentiben —
Az ég tüzes villáma
Űté le hirtelen.
Ki vérengző csatákban
Párjára nem talált:
Erős Isten nyilától
Látá meg a halált.
És a meglankadott nép,
Legott pihenni tért,
Megátkozván az árkot
Sok fáradalmiért,
S szerelmes Délibáb . . . ah
Mély volt szívbánata . . ! —
Elhalt, miként az alkony
Csendes fuvallata.

*

Az ároknak *tövénél*,
Ároktő most is áll
Borsodban, a Tiszának
Fűzlepte partinál.
S a hely, hol véget ére,
Néptől *megszállva* lőn,
Épülvén *Árokszállás*
Az áldott sík mezőn.
Sok év letünt, mióta
Az árok megszakadt.
De a regének ajkán
Csörszárka felmaradt.

*

Nézzétek Délibábot . . !
Verőfényes napon
Meg-megjelen remegve
A sík határokon.
Az alföldnek vidékin
Tünő szárnyon lebeg,
Csörsz nyughelyét keresve,
És nem találva meg.
S kesergvén most is, a kit
Hajdan könyezve várt:
Elönti könyözönnel
Körűl a láthatárt.
És újra látja álmát,
Melyet rég álmodott,
Mert megtelik viz-árnynyal
Csörsz árka is legott.

SIRATÓ.

Kőrösnél az ó temető
Sirató nevét honnan vette?
A legvénebb siremlék mondja meg,
Mely századoktól áll felette;

A legvénebb emlékszobor pedig
Az ősrege, s barnult irása
Gyász idők hosszu sóhajtása,
Mely halkan, de fájón emelkedik.

*

Tatárfutás volt; csendes tűzhelyét
Elhagyta a föld árva népe,
Rémülten búván erdők, nádasok
Kétesen védő rejtekébe.
Míg a szülő sikoltó magzatit
Karjára és ölébe szedte:
A roskadásig megterhelt fiú
Megélemült apját vezette.
Vagy a pogány gyilkos dühének,
Vagy éhhalálnak martaléki;
Mig földig égtek a gazdag tanyák,
S az alföldnek boldog vidéki.

Közel Kőröshez rég beomlott
Földvárnak halma látható;
Vizbástya, mely köríti védve,
Posványos, káka fedte tó.
Holott a hóka szárcsa költ,
S fürészfogával nő a kollokán;
Hol jár a délibáb tünő vizével,
És a lidércz bolyong muló tüzével,
Az nappal és ez éjszakán.
A zaklatott nép, a futáskor,
Magát a vizi várba vonta,
Holott remény és rettegés közt
Vala ébren, éjjel s naponta,
S mély hallgatásban a rideg vár
Élő halottak sirja lőn,
A kínos életről jelentést
Csak a szivek gyors dobbanása tőn.
Vagy néha hangzott élesen,

Egy ébredő kisded sirása,
S reá, szorongó édesanyja
Elcsillapító suttogása.

Volt a várban egy özvegy asszony,
Három legény fiával egyben;
Mátkája volt már mind a három
Legénynek, járván véle jegyben.
S kettő, szelid vigasztalás közt,
Ölelvén derekát,
Ápolgatá a bús üregben
Lankadt menyasszonyát.
Szólitá most a harmadik
Mátkáját, halkan, csendesen . . .
A szózat szájról szájra ment,
De a leány nem volt jelen.
«Isten kezében életünk!
— Szólt a legény most hangosan —
Legyen meg ő szent akaratja,
S mi rólunk elvégezve van;
De én a várat elhagyom,
Veszélybe' van menyasszonyom!»
«Mi kába gondolat . . . !
Halálba döntenéd magad . . . ?»
«Az Úr nevére esküszöm:
Hogy mátkámmal halok, vagy élek!»
«Megállj fiú, az Istenért! . . .
Gondold meg: egy és ennyi lélek . . . !
Árulónkká teend az ut,
És a pogány nyomunkba jut!»
«Menyasszonyom veszélybe' van . . . !»
Szólott az ifju és szemének
Fénynyel sugárzó tűkörén
Elszánás, és hűség ülének.
«Isten kezében életünk . . .
Testvér! megállj, veled megyünk,
Bár jussunk a halál révére!»
Szólt a legény két jó testvére.

S könyhullatási a kezét
Fejére kulcsoló szülőnek,
Rimánkodási a szegény
Lányoknak mind hiába lőnek.
Bucsúra nyultak a kezek . . .
A forró ajkak összeforrtak.
A forró könyek összefolytak;
És a fiúk — eltüntenek.

*

Miként a nyári zivatar,
Dörgésiben tovább-tovább vonúl;
Mind távolabb járt a pogány,
Az elpusztított föld határitúl.
S a mátka, szíve kedvesére,
Az agg szülő édes fiára,
A földnek népes rejtekében
Mind egyre és hiába vára.
S midőn a hirrel visszajöttek,
Kik voltanak kiküldve kéműl,
— A pusztulást búsan beszélve meg —
Az éhező s eltikkadott sereg,
Kibútt a földvár rejtekébűl;
De háza táját meg nem ösmeré,
Megváltozott a föld alakja;
Nem tudna rajta mit pusztítani,
A felgerjedt Isten haragja.
Fehér csordák, nyerítő ménesek
A tágas pusztán nem legeltenek;
De az százszorta kínosabb,
Hogy ömlött annyi honfi vére,
Vagy jutván a pogány kezére,
Rabszíj s inség sanyarta rab.
S a halvány mátkalány,
És a kisirt szemű anyának,
Az esdekelve várt
Fiúk elébe nem futának.

Véres homokban, a várhoz közel
Merev holtak feküdtenek;
Szegény szülő s özvegy menyasszonyok!
Maradt-e rájok könnyetek?
A mátkahűség, s a testvéri
Elolthatatlan szeretet:
Itt nyujta véres áldozatra,
Három virágzó életet.
Mert a midőn a jó testvérek,
S a feltalált szép mátkalány,
A mentő vár felé menének:
Rájok tört lesbül a pogány;
S hogy nem vezették a dühös hadat,
Az elbútt társak rejtekére:
A gyilkoló fegyvernek élitül
Omlott a hívek drága vére.
És esküjéhez az
Ifjú hiven hala;
Hideg keblén feküdt
Hideg menyasszonya.

Pusztán maradtam, mint a megszedett
Szőlő az ősznek idejére!
Szólt a szülő s a két leánynyal
Borult a hívek tetemére!
Majd sirt ásának a gyászos helyen,
A tiszta hűség vértanúinak,
Hogy a kik egymásért vérzettek el,
Egymás porában megnyugodjanak.
És még sokáig a gyászló szüle,
— Karon vezetvén a két bús leány —
Kijárt a kedves sirhalomhoz
A nap nyugalmas alkonyán.
Meg-megsiratván a zöld hant felett
A három nő a mátkát s gyermeket.

*

Hol a nép elhunyt kedvesit
Nyugodni — később — földbe tette:
Kőrösnél az ó temető
Sirató nevét innen vette.

A KARCSAI TEMPLOM.

Vándor! Bodrogközön megállj.
A csendes Karcsa partinál:
Hol vándor eszterágok
Lármás seregbe gyülnek,
És hablakó buvárok
Örvény ölébe tünnek.
Hol a sirály habokra csap,
— Gyorsan, miként a gondolat —
Midőn halászni megy:
Ott látsz álmélkodással egy
Veres márványból alkotott
Ős régi templomot.
Falán száz domború alak
Mesés csoportja látható,
Imitt egy haltestű leány,
Amott egy emberarczu ló;
Itt sárkány, pikkelyes csoda,
S általcserélt tagú alak;
Ott ábrák és jegyiratok
Által borítvák a falak.
Hogy a csodás templom miként
Vevé eredetét?
Ki a templom körül lakik,
Kérdezd meg a *regét.*

*

Nagy kerek tó habja zajgott
Hajdanában e vidéken
S tündérlányok büszke vára
Állott lenn a mély fenéken.

Kik, midőn az éj leszállott,
A habok szinére keltek,
Hajnal-arczczal, harmat-ajkkal
Bűbájos dalt énekeltek:

«Szállj le, szállj le csendes éjfél!
Álom! lengj a föld fiára!
Most miénk a lég biralma,
Most miénk a föld határa.

A szerelmes hold sugári
Hizelegve átkarolnak:
Mig sóhajtva, lábainknál,
Ifju szellők udvarolnak.

Merre lengünk, merre szállunk,
Csak mi ébren: minden alszik;
Illatfátyolunk szelétől
Mély, csodás álom foganszik.

Nincs halandó, a virágok
Templomát ki megtalálja;
Nincs ki hallja, a midőn zsong
Méhehangú orgonája.

Im, az éj harangja kondúl . . . !
Éjharangnak halk szavára
Nincs ki lássa, mint sietnek
A virágok éjimára.

Büszke rózsa, szép királynő
Lép előre és nyomában
Szende liljom, a virágok
Szűz papnője, hó-palástban.

S az, mit emlit a halandó,
Szólva harmat-, s fénybogárról,

Szentelt víz, oltári lámpa
A virágok templomából.

Csak mi tudjuk, csak mi értjük,
Hulló csillagok regéjét;
Titkos éj varázs csodáit,
Szellőhárfák lágy zenéjét.

Itt vagy, itt vagy csendes éjfél . . . !
Álom dőlt a föld fiára;
Most miénk a légi ország,
Most miénk a föld határa!»

S a királynő légi fátylát
Szétteritvén, ráülének;
S négy szögénél fogva, lágyan,
Négy szellőcske szálla vélek.

Majd keletre eljutottak,
A hajnalnak csarnokába,
A ki épen koszorút font,
Rózsafényből homlokára.

S üdvözölvén a jövőket,
Megcsókolta édes ajkkal;
— Testvérek valának a szép
Tó-királynő és a hajnal. —

És mulattak . . . végre felkölt
A királynő búcsuzásra;
Mert a naptól gyors parancsot
Vett a hajnal, indulásra.

És jövén a barna szellem
Őket üldözőbe vette,
Mert szerelmét, rút magával
A királynő megvetette.

S míg a szellők gondolatként
Szálltak a légben pihegve:
Gyorsabban a barna szellem,
A királynőt fenyegetve.

Most beérte, . . . és a fátyolt
Megragadta már kezével . . .
Azon perczben a királynő
Mentve lőn, s a tóba tünt el.

A rút szellem hasztalan várt.
Tüntek évek, tűne század,
S a királynő nem hagyá el
Többé a mély vízi várat.

Végre mind ő, mind leányi
Más vidékre költözének,
Hol ne érje el hatalma
A sötétség szellemének.

Esti csarnokát a hajnal,
Nyugat vizén adta nékik,
Mely csarnoknak büszke tornyán
Bíbor zászló leng az égig.

S szétonták a vízi várat;
Márványából, dölt falának,
Emlékére vészes éjnek,
Ékes templomot rakának.

És közelgett a királynő,
S melyet a toronyba szána:
Szép, ezüst szavú haranggal
Két tündérke szállt utána;

De a munka megszakadt most . . .
A vég éjfél percze múla,

S a harang a féltoronynál
Megkondulván, földre húlla.

És az eltünt tó vizéből
Kis folyócska vált a réten;
Egy tündér maradva benne,
Hogy a templom őre légyen.

S melyet a víz tart temetve:
A harangot verje félre
Minden száz év végeztével,
Tündérlányok emlékére.

*

A régi templom
És csonka tornya máig áll,
A Karcsa csendes
Folyásu sásas partjinál.
S ha csendes nyári éjjelen
Az őr tündérke megjelen,
— Fel-felbukván a víz szinére —
A pásztorember rátekint,
S nyugodtan fűbe dől megint,
Megemlékezvén e regére.

BEREGSZÁSZ.

A lomha Vérke partján jó pásztoremberek
Egyetmást emlegetvén, pipázva ültenek;

A csendes nyári éjben tisztán sütött a hold,
Szélsöprött udvarában egy szál felleg se' volt

S fehérre bémeszelvén tetőit és falát,
A távolabb Beregszász feltünt az éjen át,

Honnan nyersen kivágott az őrkakas szava —
S élesen felsikoltott a rendontó kasza

Szíszegő fütyöléssel futkosva élein
A kaszafén, a rétek távol vidékein.

A melyet a serény pór nehéz igába fog:
Kérőzve meghevert a fejér szarvú tulok;

Míg csürkin, a falánk ló, béklyót csörgetve járt,
Porczogva foghegyelvén a lóherés határt.

*

Nem így állt e vidéken
Régenten a világ!
— Egy éltes pásztorember
Mélázva felkiált, —
A mikor még az egymást
Érő falvak helyett,
Nagy földön pusztaság volt,
S a vizparton berek.
Itt hízott gömbölyűre
A jóvérű csikó
S nem egy könnyen szorult be,
Midőn lehullt a hó.
Hát még a zöld mezőben
Legelésző gulyák . . . !
Hejh — mondom — hajdanában
Máskép állt a világ!

Kik lakták hideg őszig,
A messze nyúlt gyöpöt,
Volt egy vigkedvű pásztor
A többiek között;
Szásznak hitták az embert,
Tréfálva szüntelen,
A vén csont azt se' tudta,
A bú mi fán terem.
Megérzé már két dűlő
Földről a bor szagát;
De a gáton legény volt,

S nem huzta el magát.
Ha összement, bogárzott,
S ezerfelé szaladt
Deréknyárban a jószág:
Megállta a sarat.
S ha olykor összekaptak
A pásztoremberek,
És *kard ki kard!* zajongva
Egymásra törtenek:
Szász közbe jőve, szent volt
A béke általa;
S máskor a tánczingerlő,
Ha kellett, ő vala.

*

Egykor delelt a jószág a bokrok enyhiben,
S elszenderült subáján *Szász* pásztor édesen;
De morgó lárma kelt, mely a berket áthatá,
S a szunnyadót, riadva, talpára ugratá.

Hát, mint a barna felleg, mely mennydörögve jő,
A szomszéd csorda kormos bikája tört elő;
De más kegyetlen állat, Szász nyájából viszont
Az ellenség szavára választ ad és kiront.

Bömbölve nézte egymást a két viaskodó,
Tajték szakadva száján, mint a fáról a hó;
Vastag kötélnek hinnéd a feldagadt eret,
Mely szűgyin és nyakában duzzadva lüktetett.

Szemén, mely vérbe forgott, szilaj düh lángja gyult,
Mig bolytos farka csiklós tekercsiből kinyult;
S első lábával a port hányván az ég felé,
Még távol, már előre nyakát meg-megszegé.

Most a két bús bikának türökje, homloka,
Dühöngve összeütvén, keményen csattoga:

De társát a berekbe tolá egyik korán,
Míg barna vér patakja csordúla meg nyakán.

S a vér látása jobban felgyújtva a dühet,
A bokrok közt megújult a véres ütközet;
Az összevágott homlok szolgálva tengelyűl,
A két veszett csatázó forgott körűl körűl.

Kiöltött nyelve kéken, hosszan függött alá,
Hátán a szőrt, mikép a sertét felborzolá;
Hasadt körmét gyep és föld veré sürűn tele,
A port magasra hányni nem tudta már vele.

Elfulva mindenik már, nem bőg, csak nyöszörög.
Tövén vér serkedez fel, úgy csattog a türök;
Miglen a Szászé el nem veré az idegent,
Hogy szégyenében búsan bömbölve visszament.

S mely kotródott a hosszú viaskodás alatt:
Az ütközet helyén nagy kerek gödör maradt.

Szász, a bikára sujtá
A görbe sombotot,
Mely megcsördűlve szarván,
Lassan elballagott.
Szász fejcsóválva állt meg
Most a gödör felett,
S mi volt, mit oldalában
Egyszerre észre vett?
Széles, rozsdás vasabroncs. —
Szásznak se' kelle több,
Nagy kése hasgatásán
Tágúla szét a gyöp.
És addig ásta, véste
A föld rögét, porát:
Abroncsos oldalával
Mig-nem kitűnt — egy *kád.*
Abroncsa rozsdaett volt,

Dongája korhatag,
Behorpadt volna egy jó
Ökölcsapás alatt;
És a mint bizgatá Szász,
— Remélve, nyugtalan —
Lábáról majd leverte
A ráomolt — *arany;*
Mely a kádból csak úgy dőlt —
Kinyomva oldalát,
Míg szeme szája Szásznak,
Bámultában elállt.
Magához térve később
Ijedt örömibül,
A mint csak torka szolgált,
Kiáltozott körül:
Elő hé! merre vagytok!?
Jertek csak! mi dolog . . . !
S a számos pásztorember
Együtt álmélkodott . . . .
De majd dologhoz láttak
Ugyancsak lelkesen,
Sütött bár a tüzes nap
Sugára mérgesen;
S a kád a föld öléből
A mint kivéteték:
Megtöltve színaranynyal,
Hat volt körülte még!

A nagy kincsből a helyre,
Melyen találtatott:
Rakának a folyónál
Elsőbb is templomot:
S kiirtatván tövestől
Körülte a berek:
Ott települtenek le
A pásztoremberek.
És a vének beszéde
Maradt firól fira,

Miként épült a város
A Borzsa partira;
Mely, minthogy *Szász* a kincset
Berekben lelte fel:
Emlék gyanánt, *Beregszász*
Nevet kapot s visel.

*

Az egyház, melyről a mult idők regéje szól,
Nem rég emelkedett ki gyász omladékiból;

Ez, melyre a magyarnak a lengyelek keze,
Kölcsön fejében egykor jó leczkét jegyeze.*

KIRÁLY KUTJA.

Mátyás király felől szól a rege,
A ki nagy becsben állt a nép előtt,
Melynél vándor diák, utas, vadász
Képében megszállt, megfordult vala;
S hol a tányér, hol a párna alatt
Sok szép aranyat elhagyogatott.
Ki ösmeretlenül lesé ki a
Hamis birót s huzó-vonó urat.
És volt ijedség, volt hála s öröm,
Annyi szomoru s tréfás jelenet:
Ha végre magát megösmerteté.
A népnek ő ma is nagy embere!
Ő az, kit ajka mindenek felett,
Igazvoltáról dícsér, emleget,
És országszerte tettiről regél.
Ha elfelednék is a paloták;
De a kunyhókban mindörökre él.

*

* Vicem pro vice. 1567.

Kiséretével Mátyás egykoron
Abauj bérczein vadászgatott,
A legmagasb hegyen ütvén tanyát.
Mert a mit egyre óhajt és keres
Tevékeny lelke: munka, zaj, kaland.
S fölkelvén a vadkergető csapat:
Megzúdult a vén erdő, mint midőn
A lombos tölgyek koronáiba
A szeles vihar belebonyolúl
És kivergődni nem tud hirtelen,
Gúzszsá csavarja bár az ágakat.
Hosszú kiáltás nyult a fák között,
A bérczeken kürtszó harangozott,
Előre, hátra ebsereg csaholt.
Éles süvöltés és süket robaj
Veré föl a bércz rejtekét, zugát.
S a rengetegnek öblös kebele
Ijedtében rá viszhangban felelt.
A tanyáikból felriadt vadak
Rakásra hulltak a csoport előtt,
S Mátyás királyon nem tett senki túl!

De a midőn a vig vadász-tanyán,
Ropogva égő tűzrakás körűl
Zöld gyepre csapta a sereg magát,
Hogy kipihenné fáradalmait;
Midőn körüljár a nehéz kupa,
A kövér szarvas nyárson sistereg,
S élénk vitába lép át a beszéd
A nap gyönyöre- s akadékiról:
Mátyás király nem szóla senkinek,
Került, fordult, — s egyszer csak elveszett!
A völgyben egyszerű falvacska volt,
A falvacskában annyi rózsa-arcz . . .
S ő nagyságának tetszett a kaland!
Imígy elhagyván egyszer a tanyát.
Hüvös forrásra bukkant mentiben,
A hegy tövénél, napkelet felől.

És a forrásban ifjú pórleány
Bugyogtatá zöld mázu korsaját,
Dalolva tartván azt a víz alatt.
Nyájas szavakkal üdvözlé előbb
És kért azután egy ital vizet
Az ifju lánytól, deli szép vadász;
S a szép vadásznak az ifjú leány
Szó nélkül nyujtá a hűvös italt,
És minden vére szép arczába ment.
De a forrásviz el nem olthatá
A vadász szomját, melyben az epedt,
Bámulva a szűz arczát, termetét:
Szemével itta kecseit mohón,
De égő ajka váltig szomjazott...
A lányka olyan ártatlan vala,
Piros kis ajkát csók nem érte még,
S a szép vadász oly szomju, oly heves!

A kut fölé hajolván újolag
Kis korsajával a bájos leány,
Mélázva nézett a fenékre le;
Akkor meglopván a heves vadász:
Általkarolta karcsu derekát,
S piros ajkára hő csókot nyomott.
Aztán, — egyik sem tudta, hogy esett?
A szép leányka ékes korsaja
Véletlenül lehullt és összetört...!
S ijedtében a völgyi forrás
Azonnal jéghideggé borzadott...!
A szép vadász többé meg nem jelent,
— Elhagyta a vidéket a király, —
A lány pedig, mikép a monda szól,
Könyűs szemekkel, halványan, kijárt
A völgyi forrás mohos szélihez,
Ülvén felette búsan egyedül:
Hosszan merengett felbuzgó vizén...
Szemében köny, és hű emlékezés,
Ajkán sohajtás, e szótlan beszéd!

S a csendes láz, a melytől a virág
Elsárgult, lehullt a forrás körül:
Alunni vitte a sápadt leányt,
Legszebb virágot egykoron...!
Sirhalma ott van a kuthoz közel;
Csendes már a szív, csendes a vadon...
Csak a forrásnak beszél halk nesze,
De a bú okát nem beszéli el.

*

A hegy tövén a régi forrás
Királykutnak neveztetik.
És a vándornak, felbuzgó vize
— Mely egykor jéghideggé borzadott —
Szomját megoltja és fogába üt...
Történetét elmondá a rege.

KŐASSZONY.

Lenn fecsketábor nyugtalankodék,
Majd leszakadt a nagy, terhes ború;
Villám tüzében megdördült az ég....
— S kitört a szörnyű égi háború!

Lipócz várából a várúr fiát,
— Ki a bérczekből tére meg, —
A völgyi falvacskában érte el,
A zúgó-szárnyu fergeteg.
S hogy elvárná benn a pogány időt,
Meghuzta egy kis lak kilincsét:
Idős jobbágy-embert talála ott,
S mellette lányát, drága kincsét,
Az ősz olyan beszédes,
A lányka oly szemérmes!

A pad zsurolt, fehér az ágy;
Kevés jószág, de semmi vágy....

S az úrfi szívesen maradt.
Az egyszerű födél alatt.

Tejét tevén föl a leányka:
Pár kínáló szót rebegett!
S az úrfi édesnek találta
A szót, mint a tejet....

A vész elmult, — az áldozó nap
Aranysugárt lövelle szét;
Az úrfi bájosnak találta
A napot, s a lány sugárzó szemét....

Melyet a szép leány rakott,
A tűz fellángolt nyájasan,
S az úrfi érzi, hogy szive
Mint a tűz, lángolásba' van....

Majd megszorítván a lány kis kezét,
Vállára vette kürtjét, fegyverét,
S ifjú szivének tarka álmival,
Merengve járt a késő éjszakán;
S midőn ágyára dőlt, a vártorony
Idős kupján piroslott a korány.

*

Hónapjai a rövid évnek
Gyorsan futának, mint jövének.
Karos székében ült a vár ura,
Magas várának erkelyén,
És gondolá: ez mind enyém!
Tekintvén a föld messze tájira.
Mellette állt az ifju sarjadék.
— Sugár hajtás a vén csernek tövében —
És gondolá: mit ér a dús határ?
Koldus vagyok, ha nincs a lányka vélem,
Ki titkon boldogít: miért, miért
Nem adhatom mindezt szerelmeért...?

S merengő lelke, titkos vágygyal
A csendes falvi lakhoz szárnyal.

«Fiam! mi sürget annyira?
Talán vár szorgos munka rád?
Hogy oly gyakran látogatod
Alant a jobbágyok lakát...?'
«A jó rend, és.... a nép ügyébe' van,
Hogy megfordúlok ott...!» — «Édes fiam!
Mind arra van szem, mely néz; — ne feledd,
Hogy neked itt, a várban van helyed!
A pórnak tiszte: szorgos munka és
Vak hódolat,
Melyet hiven, csak olykor látható
Urának ad.

De hagyjuk ezt a fontosabb miatt; —
Fiú! nézd meg gyér s ősz hajszálimat!
Az őszi fának elhull levele,
S kidől gyakran a vén törzsök vele!
Ha ringatém mosolygó unokát,
Kor- s fáradságtól ingó térdemen:
Meghajtom azt ama hatalmas úr,
A mord halál előtt, nagy szívesen;
Menyasszonyt néztem hát részedre ki,
Kezet hogy nyujts az oltárnál neki!'
Elhalványult az ifjú, mint az árny,
Szó helyt, sohaj szakadt föl ajkain;
Míg a fellázadt természet szava
Végig dördült a bérczek ormain.

*

Vihartól védő ákáczfáinál
A jobbágy szalmás házikója áll;
Az est szelében ingó galy felett
Pár őszi lomb sápadtan reszketett.
Alatta halvány, szótalan leányka
Borult az úrfi keblére s nyakába...

Ez vérző szívvel, kínosan
Mondá el apjának határzatát;
Amaz kétségbe-esve, görcsösen
Ölelte át a szép ifjú nyakát.
És vallomása szívzuzó vala:
Keble alatt új élet dobogott, . . .
Anyává lőn a lángnak általa,
Mely túlözönlő hévvel lobogott.
Szegény, szegény leány!
Vihar hozott neked szerelmet!
S im a vihar letört . . . .
Eldúlván a szűz rózsakelyhet!
Mi van több: kéj-e avvagy gyötrelem,
Csodás világodban, vak szerelem?!

*

Napok mulának, s hajthatlan maradt
A vár uránál az ércz-akarat.
Ott állt az ifjú, s új arája
Szerelmesen tekinte rája,
Mert szép ifjú volt a most bús vitéz,
Pillantása hő, szava mint a méz;
Tartása harczias, de nem kemény,
Szemében lángolt hóditási fény.
A kopját vetni emberül tudá,
Villám lőn a kard, ha megforgatá;
S ha tolla járt a zengő tamburán:
A sziv dobogni kezde szép dalán.
S mindez mit ér most . . ? szíve zúzva van!
Jár tántorogva, némán, nyugtalan . . .
Ijesztő váz a vendégek sorában,
Kik usznak a kehely s tánez mámorában.

*

Fényben pazar, boldogságban szegény
Nászünnep áll Lipócz várába' fenn.
Kinszenvedésben dús, hitben szegény
Nő nyög, sohajt a pórviskóba' lenn.

Szeméből forró köny ömöl,
Keresztvíz a forró könynek hullása:
Förösztvén kisded gyermeket,
Ki bár a kínos életet ne lássa!
Rögtön megálltak könyei...
S kit reszketeg karjára vőn:
Nézé a halvány csecsemőt,
Sokáig, némán és merőn.
S e csendből, melyben szörnyü harcz vala,
Most megrázkodva felriadt,
A bérczi várnak termiből
Lezúgó nászi zaj miatt.
Beteg lelkét ezer
Káprázó képek ostromlák körül:
Zavart emlékezet...
Hüség... gyalázat... hit... rendetlenül.
És ágyát, melyet fájdalom vete,
Elhagyta magzatával hirtelen;
Réten, mezőkön tántorogva ment:
Fehér kisértet, sötét éjjelen.

Midőn a bércztetőre ért,
— A várnak általellenében —
A nászi nép vigalma közt,
Éjfélt ütött az óra épen.
Általbámult a zajgó vár felé...
Kis gyermekét szivére ölelé,
S a szikla párkányára lépe,
Hol mélység tátongott eléje...
Szivén kétség, arczán zavar:
Szegény nő! tán halni akar?
S készül magát a mélybe vetni,
Gyalázatot, kint eltemetni...?
Igen... még a várhoz pillantva át:
Megcsókolá utószor magzatát,
S beállt a vég, a szörnyü pillanat,
Bukásra ingadoztak lábai...
De míg elmulnék egy rövidke percz:

Kővé meredtek minden tagjai
S a barna sziklacsúcs felett,
Hideg szobor emelkedett.
A vígadó várból pedig
Az éj felén,
Örökre eltűnt a fiú,
A *vőlegény.*

*

Hová lőn a fény, és a vígalom?
Lipóczvár puszta, század-dulta rom;

Ki a falak felett parancsola:
Nevével, mint az árnyék elhala;

De a *kőasszony* áll a bércz felett,
Fogván ölében a kis gyermeket.

A KÉT IJÁSZ.

Hatalmas úr lakott a Tiszánál egykoron,
Otthon volt innen, otthon a tulsó partokon;
Bőven termett a rétség s jó fekete homok,
S a tágas csűrt betölték a kazlak, asztagok.

Mig válla birta, gyakran forgott a harczmezőn,
S küzdelminek, csatákon, nagy méltó bére lőn,
Kiterjedt birtokában élvén hatalmason,
Hirnév sugára rezgett az ősz hajszálakon.

És mégis volt lelkének egy mély borúlata:
Nyomán, *édes fiának* senkit se' mondhata;
De a borúlat éjét enyhítő tiszta hold,
A nyájas holdvilág, szép ifjú leánya volt.

Jöttek pedig leventék, és büszke hadfiak,
Fényes neve s babérja lévén mindannyinak,

Hogy a kiről a hir oly mesés palástba' jár,
Meglássák a leányzót, Tiszának partinál.

A lányka kelleméről hazudtak a szavak,
Mert a valónak a hir halvány árnyéka csak!
— Felőlem más, a világ felett király lehet,
Ha e hölgy viszonozza forró szerelmemet! —

Ezt gondolá magában mindannyi hős, vitéz,
Szemébe a leánynak csak egyszer is ki néz;
És a két legmerészebb, hogy elnyerhesse őt:
Ügyében szót emelt az őszült vitéz előtt.

Ki nagy kisérettel jött, egyik mond délczegen;
‚Nevem *Venczel,* s egész föld ösméri nemzetem;
Békében, mint csatában, hatalmas hon fia
Esdik lányod kezéért, megőszült dalia!

Gazdag vagyok, s hogy láthasd, mit ér karom? ha kell:
Im párcsatára hívok bárkit honodba' fel!'
S míg szólt a hosszu száraz termet negédesen:
A hölgy nem méltatá egy tekintetére sem.

Utána szólt a másik lovag: «nevem *Kenéz,*
Egy nemzetből s hazából veled, derék vitéz!
Két tárgyért ége szívem keblemben e napig:
Hon és csata; leányod lőn most a harmadik.

Mit érek a csatában, megnézni jőj ki majd,
Mert a német lovaggal karom fog víni bajt!»
S míg szólt imígy, a lányka pirúlt, vagy sápadott,
És félve, lopva nézte a tetsző bajnokot.

„Vitézek! — mond az agg hős — mig engedé erőm,
Mint *egy*, megálltam én is a véres harczmezőn;
Feszűlt ijam rúgásán sok nád repűle szét,
S megférne fél kezemben, a mely szivet nem ért.

Le a karddal, vitézek! ívet ragadjatok!
Nyil döntse a csatát el; s ki nyillal győzni fog:
Azt mondom én fiamnak, s a boldog partokon,
Azé legyen leányom kezével, birtokom.

Föl hát derék vitézek, a küzdelemre föl!
S figyeljetek szavamra, mely víhelyet jelöl:
Egyik fél átkelend a túlpartra, mely felett,
A társ átellenében foglal vívó helyet.

Igy a két bajvivó közt leend a mély folyam,
A nyilvessző pedig, mint gyors fecske, átsuhan;
S ugy lőjön, a ki lő, hogy egy nádja lesz csupán,
És csak haláladó hőst öleljen a leány!'"

Midőn a párcsatáról elterjedett a hír,
Két partra tódul a nép, gyermek s öreg, ki bír;
S jóslattal ez Kenézhez, amaz Venczelhez áll,
De legtöbb arra hajlik, hogy egyik sem talál.

Partjára a Tiszának kijött az ősz maga,
Bár elgyengült szemével ő mit sem láthata;
De állott oldalánál nagy hiradó sereg,
Melytől rögtön megértse, a mik történtenek.

Ott volt a szép leány is, — szorongó kebele,
Szuró kétség nyilának fájdalmival tele; —
Függvén Kenéz alakján, a mely a part felett,
Társának ellenében nyugton emelkedett.

A két vívó sokáig állt mozdulatlanul,
Nyilához, vesszejéhez egyik vitéz se nyul;
Az első szót társának engedve mindenik...
A nép susogva jósol jót, vagy rosszat nekik.

Gyorsan felvonta ívét most a német lovag,
S karját emelve, harsány szavak rivaltanak:

Venczel lő!... és utána... ott állt Kenéz helyén...
A halál átrepülte társának vesszején.

Kenéz lő!.. s néma csend lett.. de még egy percz se tölt:
S rája harsány rivalgás rázá a levegőt;
S már nem hallhatta Venczel az éljen hangokat,
Mert a véres homokban holtan hevert hanyatt.

Kenéznek zúga éljent a parti néptömeg,
Az agg vitéz, fiául, Kenézt ölelte meg;
A hölgy bübájos keble, a harmatszűz ajak,
S dús birtok, mind reá, a győzőre vártanak.

A földet, melyen elhullt Venczel kegyetlenül:
Kenéz, kiséretének engedte lakhelyűl.
S hol *Venczel lőtt: Vencsellő* épittették, s maig
Lakói ajkiról más hon nyelve hallatik.

S átellenében ennek, a parton magasan,
Honnan győző *Kenéz lőtt: Kenyézlő* falva van
S a hőstől, a kövér föld szállott firól fira,
Kis falvakat rakának a viznek partira.

*

És évek, századok gyors futással multanak,
Idők futó homokján kivesznek a nyomak;
Felettök délibáb: az emlékezet lebeg,
A mult képét mutatván halvány ködébe' meg.

OLTÁRKŐ.

Sáros hegyes-völgyes határa
Egyik bérczén állt *Karvaly* vára,
Magasan — mint egy óriás —
Büszkén emelkedő tornyával,
Melynek villámok táborával,
Gyermek-játék a bajvivás.

A mely emelte vállain,
Csak ugy nyögött a bércz alatta;
— Sok büntől volt a vár nehéz,
S reá kért átoknak miatta. —
Tajtékozó patak
Futott le a bérczoldalon,
Melyet kinjában izzadott
A terhe-unt halom.
Felűl titok, fény, bűn lakott,
S zajtól rengett a vár fala;
Karvaly *rabló lovag*, s a táj
Csapása, ördöge vala,
Vivén czinkos hadát:
Fosztott, rabolt és égete;
És tette, arcza volt,
Minő a vétek, fekete.
Az őrgonddal tartó anyának
Titokban nőtt édes leánya,
És bútt, ha a rabló közelgetett,
— Miként bú az ifjú galamb s remeg,
Jövén a véres-körmü kánya. —
És mégis minden év alatt
Nem egy lőn gyászos áldozat!
S ki fájdalmában szót emelne:
Halál, vagy börtön láncza rajta;
Oh, ments, uram, meg a gonosztól!
Sok vérző sziv titkon sohajta.

Egykor, lezúgván bűnlakából
A rabló mint a fergeteg,
Csaholt előtte és utána
Vadat hajhászó ebsereg;
S hol, — Istenétől munka közt
Kérvén kenyért, ruházatot, —
Feltört tenyérrel a szegény
Szántóvető nép izzadott:
A felzsendült vetés
Fejét kihányni kezdte már,

És gazdag aratást
Igért a hullámzó határ;
De a kőszivű, összevissza
Törette, dúlta a vidéket;
Mint a hol jég, vagy sáska jára:
A díszétől fosztott határra,
A bús földnépe sírva nézett.

Mint a mezőknek tündérasszonya,
Dalolva, tarka koszorút fona
Egy édesen andalgó szép leány,
Ülvén a rét zöldellő pázsitán.

‚Enyém ő! — szólt *Karvaly* — rég keresem!'
S felé csuszott, mint éh vad a lesen;
De a leány, eszmélve még korán,
Eltünt a fűzes zöld sikátorán.

‚Utána!' — orditott a vad lovag, —
És kisérői szétrobbantanak;
De a leányt, — a helység oly közel! —
A zsákmányló nép nem foghatta el.

‚Te vén kopó! jól érts meg engemet,
Agyon rúglak, mint egy hitvány ebet,
Ha még ma az enyém nem lesz a lány...!'
S a vén vadász értett az úr szaván.

«Hatalmas úr! tudom, hol a berek,
A gerliczének majd hurkot vetek,
S ha csak az égben nem tartózkodik:
Tied lesz..!» — szólt görnyedve a porig.

*

Karvaly sötét barlangja rejtekén
Járt föl s alá, miként az éji rém,
Szilajbodván minden perczen dühe;
Vadásza *Kancsal* végre megjöve.

‚Beszélj!‘ kiáltá *Karvaly* nyugtalan, —
«Parancsod híven végrehajtva van!
De üldöző csapat támadva rám,
Váradba a lányt el nem hozhatám;

Utat veszíték hát a nép előtt,
S az *oltárkőhöz* vittem sebten őt;
Ott a galamb...! onnét el nem szökik,
Mellette hat legényem őrködik!»

‚Ördög, pokol...! ha őt ott nem lelem..!‘
«Uram, felesleg minden félelem!
Ott e nagy éjben a bagoly ha jár,
S biztosb azon hely, mint e sziklavár!

De halld mivoltát: a bérczoldalon
Elrejtve régi falrakás vagyon;
E honba rontott szittya őseid
Rakák hajdan oltárul e falat.
Hadúrnak első lángot itt vetett
Az új fö'dön, a véres áldozat.
S akkor a bércz, büvös erőt nyere;
S annak most is, a ki fegyvert visel,
Vagy véres boszút forral kebele:
Hozzája-férhetlen a régi hely.
Tatárfutáskor, ezrek életét
Tartá meg a bércz, mely csudásan véd.
Hatalmas úr! vesd el hát fegyvered,
Jőjj.... és a drága zsákmányt ott leled!»
Szól, — s *Karvaly* véle a nagy éjszakán
Elvágtatott gyorsan futó lován.

*

Felkölt az új nap fényes reggele,
S a megrabolt családon gyászt lele;
A bús szülő, oda van magzata!
Jaj-szó között, bús könyet hullata.

S jövén gyors hirnök szólt fájdalmasan:
Lányotok *Karvaly* hatalmába' van...
Az oltárkőhöz vitte a gonosz;
Segélyt a föld, de tán az ég se hoz!
S hangzott a bús apának ajkain:
Isten nevében föl, föl társaim!
Segélyével meghágjuk a helyet,
Hisz angyalának veszni nem lehet!
S e hű nép, a rablónak ellene
Fegyvert ragadva, búsan felkele.

A jó öreg vezette hű hadát,
De megrohanván a bércz oldalát:
A kar lelankadt, a térd megtörött,
S lehullt a nép kinos jajok között.

Ismét, meg ismét tört s erőlködék
A nép néhány legmerészebbje még;
És mind haszontalan! akarna....
De leveri a bércz varázs hatalma.

Hol lel vigasztalást a bús apa?
Sok küzködés után bátor hada
Fájó tagokkal visszatért;
Mond: villám érje a gonosz fejét!

S kaczagva állott a rabló felül;
— *A szűz virág még illetetlenül!*

És másodizben a szép hajadon
Testvéri jöttek futós lovakon,
S utánok hosszan nyulva annyi nép,
Hogy tán a bérczet széllyelszedheték:
Hozván gyilkos vasat, boszút s erőt,
Alattok szinte megrendült a föld,
De a midőn kezdék az ostromot:
A rohanó had rögtön megfogyott;

Hortyogva hátratért mindannyi mén,
Lehullt lovagját húzva kengyelén;
A fő lelankadt, térd s kar megtörött,
A szemre szédülés homálya jött.

S kaczagva állott bősz Karvaly felül:
— *A szűz virág még illetetlenül!* —

Harmadszor jött a vőlegény maga,
Mint az oroszlán, mely nyilat kapa;
Követte fejre kis számú csapat,
Rablóra, bérczre szórva átkokat.
És megrohanván a bércz oldalát,
Nem lőn többé varázs hatalma gát;
Vért szomjazott bár, és volt fegyvere:
Mátkát, csoportot vissza nem vere.
A karra nem jött zsibbadási kín,
Nem ingott többé a nép lábain,
De fel, gyorsan és biztosan haladt,
— S körül-keríté a varázs falat.
S mig rabló Karvaly elképedve állt:
A mátka kardja mellén verte át.
A zsákmányolva élő söpredék,
A föld szinéről eltörölteték,
Ellent sem állva, — nem volt fegyvere! —
A vétek méltó büntetést nyere.

A hely varázs hatalma hol vagyon..?
Csodálkozással a had népe szólt;
S válasz reá a mátka kinja lőn....
— *A szűz virágszál ah már törve volt!*

*

Pécsújfalvának sziklás bérczein,
Pusztult magányban áll a régi fal;
Felette vad fák ága birkozik
A nyargaló szelek fiaival;

Varázs-hatalma régen oda van,
Csak a mondában él homályosan.

EPERJES.

Meghagyta nékünk a letünt idő,
Öreg regékben sok történetét,
S ki hallgatózik puszta templomok
S forrás vidékin, ó romok körűl,
Barlangnyilásnál, s mély vadonban:
Hall sok csodás, hall sok szép dolgokat.

Vak Béla jött számos kiséretével,
Birodalmának felső részire,
Mely fekszik a lengyel határ felé;
Holott mély rengetegbe tévedett
Világtalan királylyal a csapat;
Lengyel határ felé volt hajdanában,
Falvak helyet erdő, s vadon csere.

A forró nap délpontra hága már!
Sütő sugáritól a zöld lapu
Megszőkülten ereszté el magát.
Elfáradott, és megszomjúhozék
Hosszú járás-kelésben a király,
És inni kére kísérőitől.
Három felé szakadt most a csapat,
S indúlt keresni hüs forrás-vizet,
A messzezúgó erdő tájain,
Bélát pedig szépen leülteték
Zöld gyepre, zöld fák csendes árnyiban.

Megült a fejdelem, s nem ejte szót.
— Egy pár vitéz némán állott megette,
Kit ott hagyott a többi őr gyanánt. —
A szellő gyöngéd újját érezé,
Mely arczán símogatva elszaladt.

Hallá felette a pintyek dalát,
Kivette a rigó ugrásait,
A fiatalok hajló ágain.
Kezén pihent meg, a virágkehely
Nedvével megrakodva visszatérő
Serény polgára a köpűnek;
S eget, sem földet ő nem láthata!

Országában ő leghatalmasabb,
És egy személyben legerőtlenebb.
S miként az ülve játszó csecsemő,
Egy lépést sem tehet botlástalan;
Hatalmas nép fölkent királya . . . !
Ki országának fénye, napja:
Magának éj, sötét, reggeltelen.
A nép reá néz, őtet követi,
Ő milliók léptének ád irányt,
Ő, — kit vezethet gyönge kis fiú.
És ül a fejdelem, nem ejtve szót . . .
De lelke mély gondokkal küzködik . . .
Hisz a király is ember!

És elszéledvén tűnődése:
Hozzá mászott a lusta únalom,
S legyezgetvén denevér-szárnyival,
Reá álmos, meleg szellőt vere.
Most megösmerni vágyván helyzetét,
Tapogatózni kezdett csendesen,
És űlhelyét megnézte két kezével,
S ott földiepret ére mindenütt,
A mely a fák alatt terítve volt,
Meghajlott szárán csüggve bokrosan;
Érett bogyóit a szomjú király
Magához vévén, epedése mult,
S könnyebben várta a forrásvizet.

És a nap délutánra hajlott.
Kiséretéből az első csapat,

— A mely először tére vissza, —
Elmondta, merre járt völgyön, hegyen,
Mint vergőde át a bozótokon;
S elmondta, hogy forrásra nem talált
A rengetegben.
Megjött a második, mely távolabb volt,
Hozván bőséggel szomjoltó vizet;
Elmondta, hűs forrásra mint akadt,
Hegyoldal árnyas, szirtes öbliben;
S hogyan talált rá csörrenésiről,
Melyet kövecsecs habjával vere.
Eloltá szomját legott a király.
Majd nagy sokára jött a harmadik,
— Mely a királytól legmesszebbre járt;
Vidor kedélylyel szállongott elő,
És ajka tréfás, pajkos szókra nyilt.
Ujját emelte rájok hadnagyuk,
Intvén szemével a király felé,
Mely ezt tevé: komolyság, tisztelet!
De a csapat dévajkodása
Meg nem szűnék, de nőtt szemlátomást.
S a mint szemügyre vették társai,
A harmadik csapatnak emberit:
— Csodálkozással tekintvén reájok, —
Kisült, hogy mindenik *boros* . . . .
S azok *bizonynyal* mondák: hogy vizet,
Nem bort ivának forrás medriből,
De a csöppeknek *ott* boríze volt;
S lőn, hogy mindnyájan észrevétlenül
Kedvet kapának, s *Borkútnak* nevezték
A forrást, a völgy hűvös árnyiban,

S mond a király: vágattassék ki a
Vad erdő, ülhelyem körül!
Hol hűsitő, érett bogyóival,
Talála földi epret két kezem,
Mely kinzó szomjamat megenyhité.
Épüljön város a vadon helyén,

S emlék gyanánt a történet felől:
Eperjes légyen ő neve!

Ugy lőn, miként mondotta a király.
Kiirtatván idővel a vadon,
Megnépesült vak Béla ülhelye;
S eperszemet viselve czímerében,
Épűle város, és áll e napig.
Határiban — kárpótlásul talán,
A szőlő borhozó gerézdiért —
A régi forrás
Borkút, borízű nedvével buzog fel.

VERES PATAK.

— — — — — — — — —
Régen város volt ez helyen,
Zsigmond király idejében,
Két templomok, nagy tőtések,
Arany bányák és sok érczek.
Az mély árok bizonyitja,
Bonfinius ezent irja:
De a duló rabló Csehök
Elpusztiták, a pártütők!
A Krisztusért immár kérünk,
Édes atyánk légy mi vélünk!
— — — — — — — — —

Anno 1624. die 26. augusti.*

Hol Telkibánya bérczein lebeg
Bozótos erdő kétes árnya,
S a fejsze egyhangúan döng, kopog,
Odvas bükkök tövébe vágva;

Hol, vén fukar módjára, a bércz
Sziklás ölébe rejti kincseit,
S megátalkodva állja, tűri
A kutató bányász vas-ékeit:

* A telkibányai templom falán, belől.

Áll Kányahegy. Itt hajdanában,
Arany- s ezüstre vitt a gazdag ér;
Öléből most forrás buzog fel,
Veres habokkal, mintha volna *vér.*

Lelkem varázs fuvallat éri,
Állván a bérczen s a patak felett;
S im titkos ajk susog fülembe,
Csodás regében ó történetet.

*

Miként a hangya, nyárszakában,
Dolgozva hemzseg lyuklakában,
— Hogy megrakott tárháza légyen,
Ha vihar fog dühöngni télen —:

Régenten e bércz mély ölében
Ugy hemzsegett az ember épen;
A bánya népe éj-naponta
Érczes sziklát feszíte, onta.

Az ember kincs után sóvárog.
S ha intnek a csábos sugárok:
Megjárja a mély tenger ágyát,
És fúr sötét hegyekbe' bányát.

E bércz igen dúsan fizette,
Hogy élve benne eltemette
Magát a bányász; s merre vágott,
Elé ezüst s arany sugárzott.

És szombaton, déltől napestig
Dolgozhatott saját kezére;
Szorgalma addig a mit ásott:
Az lőn egy heti munka-bére.

*

Épen kondult a dél harangja,
— A bérczeken széttörve hangja; —
S a hét utolsó napja lévén,
Moraj támadt a bánya mélyén.

Szerencse föl! harsogva zengett;
A bércz repedt, a szikla rengett
Erős karok sulyos csapásán,
Forogván bennök tompa csákány.

A munka folyt nagy szenvedélylyel,
A kincs sovár, lázas dühével;
S a dúlást gyakran abba hagyván,
Czivódtak hitvány érczdarabkán.

De a ki ül kincsén sötéten,
Harag gyult a szellem szemében;
S megútálván e kapzsi népet,
Barlangja ajtaján kilépett.

S kiket kincsén kapkodni látott:
Nagy bosszúsan köztök megállott;
S hogy ellenségit elveszítné,
Hatalmas karját szétfeszíté . . . . .

Az ércz fenn estimára kondúlt,
Midőn a *bányaőr* kiindúlt,
S imádkozni egy *Miatyánkot,*
A bánya torkánál megállott.

Azonban rémület fogá el,
Észrevévén, hogy nádpálczája,
— Mit megtámaszta a torokban —
Görbülni kezd abroncs módjára.

«A bánya száll!» kiálta rögtön,
— És a kiáltás mélyre szállott;

«A bánya száll!» kiáltá újra,
Hanem hivőkre nem talált ott.

«Isten nevére esküszöm, hogy
A bánya száll! siessetek ki...!»
De a kincsvágy erős a szivben!
Gunyszó felelt, — s nem jött ki senki!

S a bércz nagy hirtelen lesűlyedt,
Földrázó dörgésnek közötte;
S a bánya kincsbeteg dulóit
Érczomladék alá temette.

Mely elragadt testvért, barátot,
S bús sírja lőn a kedveseknek:
A bérczet, fájdalom-szavával
Nevezte a nép *Kányahegynek.*

*

A veres patak — szól a monda, —
A gyilkoló sziklák alatt,
— Kik háromszázan voltanak, —
A holtak véréből fakadt.

S mig az idő betelni nem fog,
Mely a szellemnél irva van:
Foly a patak, s eret kutatni
Jár a bányász haszontalan:

De majd megenyhül bősz haragja,
— A vérszinű forrás enyész, —
S miként hajdan volt, Kányahegyben
A gazdag bánya nyitva lész.

POGÁNY-KUT.

Sárospatak tetőin, hol a gerézd fizet,
Javában állott a bő, a várva várt szüret.

‚Egy híja *száz* a hordó! sajtó, kosár tele,
Tudom, hogy a kerekszám bőven ki-lesz vele;

Ezt híják bő szüretnek, ezt ám fiúk! mikor,
Hordó szükében, a must a kádakon kiforr,

Mely édes, mint csak a méz, a mellett megtapad,
A lép se' fogja össze jobban az újjadat!‘

A tűz körül sürögvén, imígy hangzott vala,
A jó kedvű hadastyán, az agg vinczlér szava.

«Bátya! jól mondja a tüz, s még úgy is alhatik,
Pogánykutról ha tud, hát beszéljen valamit!

Mert tudjuk, mily bort szűrünk itt a bércz oldalán,
De a *név* hogy ragadt rá? kelmed se tudja tán!?»

‚Tudom biz én.! ha szóban bor van, meg háború,
Már akkor a beszédet csak hadd reám fiú!

Kit elvitt a gohértól a kard, meg a nyereg:
Ismét csak a góhér- és kapához tére meg.

Szerettem azt is, ezt is... de halljuk a regét!
Pogánykút hajdanában honnan vevé nevét?

*

Sok háborút viselt a
Magyar nép egykoron,
Csúfot tevén nem egyszer
A jó szomszédokon;

Egészen vériben volt
A háborúskodás:
Ő bánta mást, ha ötet
Nem háborgatta más.

Ha kardját megpróbálni
Nem volt kinek fején:
Ugy egymást fojtogatta,
Tulajdon tűzhelyén.
S hallátok úgy-e hirét,
Hogy a kontyos pogány
Más-félszáz évig ült a
Visszás magyar nyakán?'

«De bátya! a regére
Igy reggelig se jut,
A kút felé előtte
Járatlan már az ut!»
‚Igazság...! már beszélem
A gyász történetet:
Mikor volt? nem tudom jól,
De rég történhetett;
Hegyalján híre fut, hogy
Imitt jön a *török*..!
— És a levél az ágon
Hiába nem zörög! —
A megrémült lakosság,
Kipusztitá lakát;
Elrejtve, földbe ásva
Féltőbb tulajdonát;
Erdőkbe, nádasokba,
S barlangba rejtezék:
Meg is jött nemsokára
A ronda csőcselék.

Hogy épségben maradna
A bércz arany-leve:
Gondoskodott felőle
Sok gazda eleve;
Hegyalja emberének,
Ugy most, mint akkor, a
Legféltőbb kincse lévén
Hatalmas ó bora.

Pogánykútnál a bérczen,
A bortermő vidék
Legjobb pinczéi voltak
Azon időbe' még.
De mind elpusztulának,
Mert régi a dolog!
— Ma is még néhol a föld
Oly hangosan dobog; —
Elég az hozzá, borral
Mind telve voltanak;
Egyszer csak ugy gurúlt le
Hordó meg átalag,
A hegynek oldaláról,
S az aljig meg sem állt...
Holott a gazda, számos
Mély gödröket kapált;
És a forrás vidékén,
A bokrok közt, sokan,
A hordót földbe ásták
Nagy fáradságosan.

A rút pogány, dühében,
Pusztíta, égete,
— Gyászos lett mindenütt, a
Vidék tekintete. —
Bérczekre, hegyre mászott
Az erdőt felveré;
— Magát mutatni, még csak
Egy lélek sem meré. —

S véletlenül, a hosszú
Kalandozás között,
Hol a bor volt temetve,
Ezen vidékre jött!
S itt, a rút fajzat, addig
Szaglált, ólálkodott,
Hogy meglelé az áldott
Italhoz a nyomot.

Az a jóféle asszú
Beh is kár volt neki!
Nem szántam volna mind a
Nyakát tekerni ki!
Mert nem tekintve semmit,
Szabad, vagy nem szabad:
Ivott mint a szivárvány,
Majd hogy meg nem szakadt.
És annyi gyűlt a kuthoz,
És annyi bort bevert:
Hogy mint a zsák a szérűn,
Egymás hátán hevert.

Lopózva két magyar jött
Most a forrás felé,
Edényét hűs vizében
Hogy megmerítené;
S a búvó rejtekekbe
Hogy megvivék a hirt:
Fegyvert fogott kezébe
Legottan a ki birt;
S a részegült czudar nép,
Kevés idő alatt,
Vérébe, borba fulva,
Hevert a fák alatt.
A tájról, nem sokára
Eltisztult a pogány;
S lakába tért meg a nép,
Sok szenvedés után.'

*

Elmultak a futások, a háborús napok,
A régiek kidőltek, mi élünk általok!

De ott, hol a pogány vér hajdan ömölt, maig
Pogánykutnak a hűvös bércz-forrás mondatik.

Mely futva bokrok alján, csavargó árkot ás,
S jót-jót iszik vizéből az eltikkadt kapás.

CSENGŐ BARLANG.

Torna bérczes szép vidékén,
Hegyoldalban bérczüreg;
A kiáltás, rejtekéből
Csengve-bongva térve meg:
Jámbor éltü népnek ajkán
Csengőbarlang a neve
S szirtein igy hangzik a mult
Halk viszhangja, a rege:

Sárga lombot ráza s hinte
Fák alá az őszi szél;
Búsan gubbadt a pacsirta
Puszta fészke szélinél;
S kis kosárral szép leányka
Tartott a hegyek felé,
Hol piros bogyóit a som
Késő fája érlelé.

A rejtelmes lánykebelnek
Egy meghitt barátja van,
Álmait, szerelme titkát
Azzal közli nyájasan;
A rejtelmes lánykebelnek
A *dal* a meghitt barát;
Dalban hallod szólni szíve
Örömét és bánatát.

Hangos ajka hő dalával
Ment könnyűden a leány;
Vígan lejtett a szomorgó
Völgyön s halmok oldalán;
Hangos ajka hő dalában,
Szíve hő szerelme szólt,
Mely forró volt, mint a napfény,
Es epedő, mint a hold.

Majd megállt a szirtüregnél,
A virító hajadon,
Hol feléje som piroslott
A lefüggő ágakon;
S im mögötte, hogy bogyókat
Tépne a fa ágiról: —
Szép leány, érett-e a som?
Egy közel hang, — vajh ki szól?!

Rezzen a lány . . . s kis kosárját
Földre ejti hirtelen;

Néz alá s föl .... csendes a táj,
És egy lélek sincs jelen.
Szép leány, érett-e a som?
Kérdi a szó, mint elébb...
S nyájas arczu férfi most a
Szit-üregből ím kilép.

«Még nem érett, — lőn a válasz, —
Még fanyar, jó idegen!
De jöjj vélem, elvezetlek,
Amott fenn a bérczeken,
Jól megérett puha somra...!»
Mond, s elindul a leány;
És mosolygva ment a férfi
A kecses vezér nyomán.

Ott somoztak bércztetőn fenn,
Értt bogyóju fák alatt;
«Tépem én, te jó idegen,
Tartsad a kis kosarat!»
A komoly, szép férfiúhoz
Mond a lányka biztosan;
És az a szót megfogadva,
Sommal a kas rakva van.

Kondulván az est harangja,
Intő a szép hajadont,
Hogy lakába térne vissza
A rejtélyes férfi mond:
,Vedd e gyűrűt, jó leányom!
Viseld gondját, s ne feledd:
Bajban vígaszt, vagy szerencsét
Hoz reád ez, ugy lehet!'

És ajándokát a lányka
Megköszönve, távozott;
S a gyürű szegény fejére
Nem szerencsét, bajt hozott:

Szeretője látván, a mi
Nem volt ujján az előtt:
Pirongatta, megvetette,
Mint egy álnok hitszegőt.

«Hol vevéd a drága gyűrűt..?
Hűtelen vagy, hűtelen!
Isten hozzád, csalfa! többé
Nem beszélsz már én velem!
Éld világod kedveseddel,
Bujdosásba mégyek én..!"
«Oh ne menj!» eseng a lányka,
„Elmegyek!" mond a legény.

«Csak az Isten tudja, látja,
Híved voltam, az leszek
Gyász koporsóm bezártáig...!»
A megrémült lány szepeg,
És a gyűrűt kutba dobja;
De nem lágyit a fiún,
Zordan indúl, s nyomán a lány
Kérlelőn és szomorún.

És a csengő nyilás száján,
A háborgó pár megállt;
Bérczüregnek rejtekébe
A leányka békiállt;
«Gyűrűt a ki nékem adtál,
Jöjj ki nyájas idegen..!»
Csenge-bongva tér meg a szó,
— És a férfi megjelen.

«Nem hozott gyűrűd szerencsét!
De keserves bánatot;
Mátkám szívében miatta
Nagy gyanúság támadott;
Hűtelennek tartva, mostan
Ha világul elmegyen:

A sirba visz, olyan nagy bú
Marad az én szivemen!»

A mosolygó férfi kezén
Fogta most a távozót,
S rábeszélő, nyájas ajka
Békéltetve ejte szót;
És szívét a bús legényke
Könnyebbülve érezé,
S indulának mind a hárman
A közel helység felé.

Ott az ifju pár csodája
S rettegése egyre nőtt:
Térdet hajtva, nagy kicsinynyel,
Az idegen ur előtt;
Néma tisztelettel állva,
Szólni a nép nem mere,
Mivelhogy a férfiúban
Fejdelmére ösmere.

‚Hű a lány; fiú, okos légy!
Kedvesed most megbocsát!
S kutba dobtad balga lány, te,
A *király* ajádokát?
Nem mondám-e: vedd e gyűrűt!
Viseld gondját, — s ne feledd:
Bajban vígaszt, vagy szerencsét
Hoz reád ez, ugy lehet!‘

S hogy czimert nyert vőlegénye
Nagy pecsétes íraton:
Csakugyan hogy szerencsét vőn
Gyürüjén a hajadon.
S ő, ki Bélát elvezette
Érett somra, a tetőn:
Egy, mind e napig virágzó
Család ős szüléje lőn.*

* Nem messze a hegynyiláshoz szinte van egy barlang, mely ma is Béla barlangjának neveztetik.

SÁRKÁNYTÖRÉS.

Csatás-hirű Harangodon,
Lekókkadó kalászok
Hangatlan zízegésinél,
A multban tétovázok....

Ledőlök a sirúl emelt
Halomnak oldalára,
S lelkem, miként a puszta tér,
Ködfátyolt sző magára.

S álmába, lágy furulyaszó
Sülyesztve jobban jobban:
Ugy tetszik, a gyászos halom
Kebele meg-megdobban.

S mit érzek...? kellő fájdalom
Lelkemnek gondja, tápja,
Körűlfolyván a képzelet
Ábrándos délibábja.

*

Kemény harcz volt Harangodon
S piros vérnek folyása,
Mint a bérczről jövő patak,
Magának árkot ása;

S midőn mind egy fenékbe gyűlt,
Kerek tó vált belőle;
Az ősmondának ajka úgy
Emlékezvén felőle,

Hogy nőtt a tóban, hirtelen,
Zöldelő káka, bokra
Kövér szárával dőlve a
Megfeketült habokra;

És benne egy irtóztató
Sárkány-kigyó tanyáza;
— Pedig volt más-különben is
A népnek annyi gyásza! —

Lángolt taréja, két szeme;
Nyelvét kiöltögette;
Mig farka, sujtó ostorúl
Csavargózott felette.

*

Fölemésztvén igavonó
Barmát a had, miatta
Telkét a bús szántóvető
Nagy kínnal szántogatta.

De mind-jobban apadt a nyáj,
Fogyott a ménes, csorda;
Mivelhogy a csikót s üszőt
A sárkány ölte, hordta.

Pásztorfiú, hídógyerek,
Elsikkadott örökre;
Rettegve gondolt a vidék
A tói szörnyetegre.

*

Felitta a forrásokat
A forró nap sugára; —
S melynek szörnyű aszály miatt
Kisült kicsiny határa:

A sárkányos tóhoz közel
Volt egy magános helység,
Hol ifjú lány, ifjú legény,
Egymást hiven szerették.

Kaszált egész nap a legény;
S hogy este visszatére,
Hozzá zokogva ejte szót
Ifjabb leánytestvére.

‚Édes bátyám! mátkád oda...
Anyját hideg lelé ki,
És a serény, a jó leány,
Hogy enyhet adna néki:

Korsóval a forrás felé
Futott, az istenadta!
De mint a vén gulyás beszél:
A sárkány elragadta!‘

Mindezt hallván, nem kelle több
Az elbusúlt fiúnak;
Kaszájával partjára ment
A gyász emlékü tónak;

Holott rögtön reárohant,
— Fogas torkát kitátván,
S nyakát fölnyújtva ráncziból,
A szörnyü tói sárkány.

De két karját a bús legény
Csapásra fölfeszíté,
S kaszáját, a vad szörnyeteg
Nyilt torkába meríté;

Mely bőgve, most önoldalát
Kinjában tépte, marta,
Mig gyors ütéssel a gyepet
Döngette szörnyü farka.

Szeme dülledt, taréja kék,
S véres tajtékot turva

Összetekerül, majd magát
Mint az abroncs kirugja.

Az élet és halál nehéz
Tusája közt végtére,
Orditva felmereszkedett
Csaknem farka hegyére;

S a végdühvel nagy, mély vágást
Tevén a rét-öbölbe:
Rövid kín-vergődés után
Elnyult ottan dögölve.

S a hol *feltörte* a gyepet
A sebzett tói sárkány:
Hüvös forrás buzdúla fel
Harangod sik határán.

*

Csatás hirű Harangodon,
Lekókkadó kalászok
Hangatlan zizegésinél
Emlékezéssel járok...

A gyász idők elmultanak,
A bősz harczokkal egyben;
Most buja sárkerep, mohar
Tenyész a tófenekben.

S itt a forrás, *Sárkánytörés*,
Hol minden pillanatban
A hőségben tikkadt utas
Számára hűs ital van.

AZ ÜNNEPRONTÓK.

‚Ébredjetek . . . ! kenyérebédig
Fogtok nyujtózni tán,
Ti naplopók! és tátni szájatok,
A sült galamb után ? !
Dologhoz lásson, a ki csak bír!
Csorbóka, dudva veri fel
Szőlőtök' a hegy oldalában;
Gyomlálni és kapálni kell!'
Szólott, megrúgva talpát
Három testvérfiaknak
A zsémbes nő; s azok rá
Álmosan felriadtak,
Készülvén a szőlőmunkára,
A hegynek lejtős oldalára.

És mond ifjabb leánytestvérök:
— S beszéde volt bátortalan —
„Hát nincs ma ünnep nénémasszony?
Azt gondolám, *úrnapja* van . . . ."
De ráriadt vadúl, szegényre,
A durczás vén leány,
Száraz kezét arczulcsapásra
Fogván fel a pogány:
‚Menj, istenadta úrnapoddal
Színem elől, te csacska féreg!
Hogy helytelenkedhess' napestig,
Ünnep kell úgy-e, meg' legények?
A két szemed tüzes fogóval
Szedem ki mindjárt, hitvány pára!
Ha mától fogva nézni is mersz
A szomszéd dolgatlan fiára;
No csak lássa meg már az ember!
Hogy ő tanitson, még csak az kell!
Most pedig az erdőre mégy,
Egyik lábad itt, másik ott; —

S ha száraz galy nem lesz elég:
Akkor lesz még ünnepnapod!
Vizet hozz, és kividd az ételt;
S mig délben bátyáid pihennek:
Gyomlálj, kapálj, aztán arass egy
Jó hamvas mohart a tehennek.
Mert mind bolond, ki ünnepel,
Midőn szegény, s dolgozni kell!'
„Igazság! — a fiúk morogtak, —
Nekünk is akkor lesz úrnapja,
Ha megtisztult, kiforrt borával
Kinál a hordó szája, csapja;
És most ki a szőlőmunkára,
A hegynek lejtős oldalára!
Mert mind bolond, ki ünnepel,
Mig nem gazdag... s dolgozni kell!"'

A kinzott lányka keszkenőjét
Fájó dagadt képére húzván,
Letörlé forró könnyeit,
S gyorsan haladt a keskeny útczán;
Szegény..! mig más leányka
Ünneplő köntösében,
Bokrétával kezében,
Vár a harangozásra:
Miként más jó keresztyén,
A szent napon nem ünnepel;
Rosz néne számol értte,
A lelke fáj... de menni kell!
Immár a kert aljához ért el,
— Többet futott, mint lépett lába,
Hol a szilvás gyepűje mellől
Sugár fiú pattant utába;
„Jaj Istenem!
Nénémasszony megöl ezért...!"
De a legény
Megfogta a leány kezét;

„„Jó lány, mi lelte képedet!
Miért ríttál ilyen korán?""
„Ereszsz, ereszsz az Istenért..!"
„„No csak te mondd el szaporán..!""
És a leány keserves élte
Minden baját hűn elbeszélte;
A szó igaz voltát pedig
Pecsételé könyhullatással,
Melyet letörlött a legény
Lobogós ünge gyolcs újjával.

És elmaradt a galyszedés. —
Ifjú, leány együtt menének
Az Istennek háza felé,
Napján az úr szent ünnepének.
S az ájtatoskodó seregben,
— A mely vonult a szent zászlók után, —
Egymás mellett borúla térdre;
Buzgón imádkozó fiú s leány.
Majd a legény szülőihez
Vezette a szabadkozót,
Hol hozzá nyájas ajkakon
Ejtett aháznak népe szót.
Vigan költék a szűk ebédet el,
S a gazda, a jó rendnek őre:
Jobb kéz felől, magához ülteté
A vendéglányt, az asztalfőre.
Majd szólt a jámbor házi nő:
— Imé, a lányok serge jő!
Maradj nálunk, édes leányom!
Vigadjatok, mulassatok,
Vigságtok jól-esik szivemnek,
Ha mult időmre gondolok.
Magam kisérlek majd haza:
Durczás nénéd', a vén leányt
Jól ösmerem bibéivel....
S ne félj... mert egy újjal se bánt!

De most mulassatok s enyelgjetek,
Egész megifjulok közöttetek! —

*

Az ajtót ki- s becsapkodá
A karczos néne az alatt;
Kiállt az utra, s galyhozó
Öcscsére szórt szidalmakat;
Mérgében tört, rontott, mikép
A felleg száraz mennyköve;
De a kit vas lapátja várt,
Testvére csak meg nem jöve.

A síró tűz körül,
— Füst marván a nő két szemét —
Elkészült csakugyan
Az ízetlen sovány ebéd;
Aztán szalmába fészkelé
A szélkét és fakanalat;
A kast fejére fölvevé,
S a szőlőhegy felé haladt.
Csöppek borsóztak homlokán,
S dúlt-fúlt magában a kaján.

Sok izzadás után végtére
A hegynek oldalára ére,
Hol a munkás bujt, nyes, kapál,
S a bő szüret napjára vár.
Hol, mig jár napfény s őszi dér:
Szépen megasznak a gohér,
A rózsaszőlő s erdei
Arany-cseppű gerézdei.

És első gondja a fiaknak,
Hogy a jövőre rátámadnak:
„Nem láttad, hogy rég hajlik a nap?
Vagy tán az ördög van veled,

Hogy a kapást féldélutánig
Éhen, szomjan ittkinn feledd ... ! ?'''
S ő fuldokolva visszapattoga:
,Az átkozott lány s ünnep az oka!'
Zajong mindannyiok...
S istentelen szitok
Hangzott el a magas szőlőhegyen:
— Ünnep s lány hétszer átkozott legyen!

*

Az elfáradt testvér fejéről
Az étekkel a kosarat
A bősz fiúk le sem vehették,
Mert egy szempillantás alatt..,
Midőn testvért és ünnepet
Mocskos szókkal szidalmaznának:
Szőlőjük tüske s gazberekké,
S ők.... *kőbálványnyá változának.*
S az istenfélő jó leányhoz,
— Ki rájok rettegés közt vára,
Ülvén a zárt ajtó küszöbjén —
Nem tértenek meg éjszakára.

*

Hol a regényes *Abaujnak*
Koszorúzott hegylánczi nyulnak:
Bükkek felett, hegy oldalában,
Regéczvár omladékihoz közel,
Az ünneprontó *kőtestvérek*
Merev csoportja vesztegel,
Fején az étek-kosarat
Emelvén a leány...
Gyakran kapa pengése hallik,
Körülök csendes éjszakán.

HEGYESKŐ.

Poprád, te pártos, hűtelen folyam!
Kinek futásod más országba van,

Nagy-messze hagyván a szülő hazát,
Mikor életet hűs forrása ád!

Hogy nálunk annyi régi bánat él:
Köztünk lakozni medred habja fél?

Hogy annyi köny hullt szét e jó hazán:
Határiból azért futamsz talán!?

Hisz habjaidra, pártos szökevény!
Szivárványt ott sem boltoz enyhe fény.

Partod füzéről a zengő madár,
Mely a szabad légben dalolva jár,

Szárnyára kél, — bús zaj rezzenti el! —
Más hont keresni zöngedelmivel.

Poprád, te pártos, hűtelen folyam!
Sugja meg habod, mely gyorsan zuhan,

Hol vette magát a kőszírt-darab,
Mely századok elfolyása alatt,

Partod mentén megbarnultan hever?
— Testvéritől távol löketve el. —

Hegyeskőről beszélj nekünk regét,
Ki láttad e vidék történetét,

És jól tudod, hogy a bérczek felett
Pusztuló vár mikép emelkedett?

Im reng a hab ... felette enyhe szél, —
Halljuk susogló ajka mit regél .. ?!

*

Csend s pusztaság ült a bérczek fokán,
Őrt álló szirtek ezredes mohán;
Midőn fáradt csapat jött a vidékre, —
Mely tüzhelyét vándorlással cserélte.
A nép hever, — de a vezér soká áll ...
— Felnőtt fiak hallgatnak oldalánál, —
Vizsgálva a tájt hosszan szótlanul ...
A zöld hegyet, mely fenn szirtté fajul;
Alant a rónát s fénylő folyamot;
Határozottan ily szót hallatott:
,Maradjunk meg itt! mert feljebb s alább
Kalandozásra nincs kedvem tovább!
Tanyát e biztos bérczek közt ütünk,
Kard és szerencse légyenek velünk!'

Lubló lovag volt ez. S a fák alatt
Megtelepült a hontalan csapat;
S helyet nézvén a szikláknak felette:
Lublóvárnak alapkövét letette.

Éjjel, nappal folyt a nehéz dolog,
De csak lassan haladt elő;
Lankadt, lankadt, végtére megtörött
A működő csekély erő.
S elbúsulván Lubló vezér szive,
Széthányta azt is, a mit épite.

*

A rengeteg legzordabb tája,
Gonosz léleknek volt tanyája;
Barlang-lakát sok ezer ölre
Felnyúló *hegyes szirt* jelölte.
S azt, ki vészes körébe tévedt,
Kerülgeté rém és kisértet;

Hangos sirást, nyögő sohajt,
Harsány üvöltést halla majd ; —
Itt látott szép, mosolygó alakot,
Ki rögtön rút csudává változott;
Ott gyászsereg koporsót emele,
S részeg násznép találkozott vele,
Egyik tünet megy, jő a másik ;
Száz rém suhog, víjjog, czikázik.
És a vándor, bármely ösvényre tér,
Mindig csak a veszélyes szirthez ér.

*

Midőn a föld mély álomba merűl :
Fölkél a zord vitéz és egyedűl
A rosz lélekhez megyen, — hogy vele
Veszélyes tervekről beszélene.
Lakát háromszor megkerülve,
Kiáltott s midőn nem is vélte még:
A barlang átkozott lakója
Kék lángban a csúcson megjelenék
,Építsd fel váram . . . !'
«Add lelked nékem . . . !»
S megszáradt a vér
A frigykötésen.

*

A vár épült könnyű munkával,
Minden éjjel a lélek által,
Szilárd- s magasan állott már fala.
De a vezérnek nyugta nem vala !
Álmatlan tölte hosszú éjeket,
Mardosván vádló lelkiösmeret . . .
Vén már! — meghalhat holnap, vagy ma,
S *Hegyeskőnél* lelkét eladta . . . !
Kevés nap mulva készen volt a vár ; —
Hanem Lubló tovább nem birta már
Azt a tehert, mely malomkő gyanánt
Lelkén, testén megfeküdt egyaránt.

Egy kinnal töltött napnak éjjelén,
A kis csapattól búcsút sem vevén:
Kegyes barátok zárdájába ment,
— Zöldelő fák között mely álla lent, —
Elmonda mindent, és az ősz atyák
Bünvallomását hűn kihallgaták,
És szentelt vizzel meghintvén fejét,
Kibékiték lelkiösméretét.
— Bizzál! az úr kegyelme végtelen!
A megtérő bünösnek megbocsát..;
Lelked' hit és reménység tartsa meg,
Itt a *gonosz* kezét nem nyujtja rád! —
S Lubló a szent atyák szavába híve:
Szőrköntösben leve a zárda híve.

*

Midőn megérté a történetet:
A rosz lélek dühében reszketett.

Fölkelt, szétdúlni a mit alkotott,
Hogy lásson helyén pusztulást, romot.

Mert hogy lélek-zsákmánya vesztve lőn:
Báná a munkát, melyet érte tőn.

Barlangjánál, a mely nyulott az égre,
Bőszült dühében a sziklát feltépte,
Hogy a magasból azt a várra vetvén:
Halom legyen a benne vesztek testén.
És végrehajtja, mit magában feltett,
Újján vivén a sziklát, mint a pelyhet;
Hanem a vár tornyából csengő szóval
Szentelt harang az éj felén megszólal;
A zárdából küldték a szent atyák,
Hogy a gonosznak lenne hangja gát;
S ugy lett. A követ rögtön elveté...
Mert ereje az által törve lőn;

A szirt a Poprád partjára esett, – –
— S ő messze tűnt az éji levegőn. —

*

Kibékülvén Istennel és magával,
A szent ösvényen, melyet követe:
Az agg Lubló nyugton várá, hogy egyszer
Megkéri lelkét az ur követe.
A nép, melyet ide vezérle régen,
Megtelepült a regényes vidéken;
S a várban, mely müve volt a gonosznak
Fiai mindvégig békén lakoztak.

*

Mely az időtől megrongáltaték:
Ott áll a bérczen Lubló vára még.

S melyet réműletében a *gonosz*
Lecsapott a hüs Poprád partihoz:

A kő ott van, — mint a mit a borúlat,
Zugó szelek szárnyán a földre hullat.

SZAKÁLAS FARKAS.

‚Jókor kihozd az ételt, feleség!
Ne várd csurgásba a napot;
Mert nehezen várja az a delet,
Ki reggelig se alhatott!
Annyit vesződik, annyit kárhozik
A szegény pásztorember estig!
S a kurta éjszakán meg sem pihen,
Mindjárt megvirad, hogy lefekszik!‘

Szólott a pásztor jókor reggel,
S végig kürtölte a falut;

Sok lány a kürtnek lágy hangjára
Felébredt s újra elaludt.
Kihajtják a jószágot azalatt,
S a tehén otthon, s fejetlen marad.
A pásztornő is felkölt álmosan,
Megmosdott, felöltözködék;
Rocskát akasztva majd karjára,
A kutra sétált, mint a páva;
Ráérni, a dél messze még!
Komja is a kuton vagyon:
— Hát, hogy van, mint van angyalom!?

Aztán, a harmadik szomszédba,
Tüzért fut egy üres bögrével,
Ott a beszédes szomszédasszony
Tele van a falu hirével.
Jól mulat az asszony
A dolgát felejtvén,
Hir-név és becsület
Megfordul a nyelvén.
S haza térvén fát szedeget,
A lencsét lassan tisztogatja,
— Jó asszony, észre sem veszed,
Hogy délen jár az Isten napja? —

Nagy későn végre készen az ebéd.
Piros kendővel bekötvén fejét:
Megy, mendegél a kis szélkével;
«Mennyi sóska, kökény, — gomba!
Ebből szedek ebbe' nyomba'...»
A szegénynek ez is egy étel!
Szólott a nő, a bércztetőn,
S szélkét, zajdát a fűbe tőn.

A nap már délutánon áll,
A boszús pásztor néz, vár éhen;
Most egyet gondol.... s hirtelen
Az asszonynak eléje mégyen....

*

A bérczen kedvére gombázott
A pásztornő magánosan;
De a sürű bokorbul im a
Szakálas farkas rárohan;
Kötényét összevissza tépi,
Megkergeti, hajtja, rémíti;

Reá szörnyű szemet meresztget;
Foga csattog, szakála reszket;
Aztán eltűnik... s a pásztornő
Férjéhez lélekszakadva jő:
«Jaj, jaj! az erdőben... csak hallgass...
Megtépett a szakálas farkas!»
‚Ugy kell! — szólt mérgesen a pásztor, —
Ne labodázz az erdőn másszor!'

Elköltvén egyszerű ebédjét:
Álmossá lesz a pásztor képe,
Hadd alugyék csak egy parányit...!
S fejét hajtá a nő ölébe.
Elaludt... s az asszony legottan
Elfojtott hangon felsikolt!
Mivel foga között férjének,
Tépett kötényé szála volt!

A pásztor zord férfi vala,
Sápadt, elzárkozott, hideg;
A keresztet távol kerülte,
Soh' sem mondott *Isten*-nevet;
A bérczre gyakran éjjel ment ki,
Kihez? minek? nem tudta senki!

A nő magához térve lassan,
Szivében ilyen gondolat van:
— Gonosz, mindig irtóztam tőled,
De olyat még sem gondolék,
Hogy szakálas farkas vagy, s véled
Czimborálnak a feketék!

Várj, csak várj! . . . és saját késével,
A férj nyakát gégén metszé el.

Futott az asszony, és utána
Véresen a dühös gonosz;
Kergette, mig-nem eljutának
Az erdős bércz tájékihoz.
Ott eldőlt a pásztor, — s kínjában
Összerugdosta, *hányta* a követ;
S a kőrakás a nép regélő
Ajkától nyert *pásztorhányás* nevet. —

Szakálas farkast attól fogva
Nem látott senki a vidékben;
Egy van még, az is mély barlangban
Lánczra van kötözve erősen.
S száz esztendő alatt,
Csupán egy éjszakán *szabad!*

VÁRHEGY.

Hegyalján egy magas bércz
Várhegy nevet visel;
Lejtőjén a borág nő
Arany gerézdivel;
Csúcsán várrom meszes pora, —
S mint mécs-világ a messze éjben:
Története nagy-kétesen
Tünedezik fel e regében.

*

Volt egy gonosz-szivű özvegynek
Hét élő magzata,
Kiket példája- és szavával
Csak roszra oktata;
És az álnok munkálkodásnak
Az a gyümölcse lett,

Hogy nem vallottak a suhanczok
Sehol becsűletet.
És mig más jólelkű anyától
Imádkozást tanulnak magzati.
Ő *este* a vásott fiúkat
Lopásra szokta utasítani.
De háznépén, s gonosz magán,
Áldás nem is vala;
Az inségtől majd összedőlt
A házikó fala. —

Tél vége volt, a gólya megjött;
A déli szél s a napsugár
Egy kézre dolgozván, kiszikkadt
A hóvizes hegy és határ.
Az özvegynő cserjét kapart
A jó meleg napon,
És gyűjte száraz ágakat
Az erdőoldalon,
Hogy lenne a kenyérsütéshez,
— A nélkül volt régóta háza —
És már harmadnapja, hogy a
Teknőben kél, poshad kovásza.

Lassú munkája közt kezének,
Ajkára ily szavak jövének:
«Mért is teremt koldust az Isten!
Hogy éhezzék, s elveszszen gonoszúl?
Vagy hogy legyen lába kapczája
A henye dúsnak, a kire szorúl!?
Bánom, hogy e rakás kölyöknek,
— Mert egyebet nem mondhatok! —
Nem hurkoltam nyakára jókor
A mentő bölcső-madzagot.
Kenyérért üldöz untalan,
S *nyolczra* keressek *egy magam?!*»

És a mint ekkép szitkozódék:
Ó vár sikátorához ére;
De álmélkodva visszahökkent....
S ijedtében meghűle vére,
Mert a beomlott várpinczében
Sok arany volt, hét káddal épen.
Most álnok szíve úgy örült...
És a fejét azon töré,
Hogy e temérdek kincs, arany,
Miképp lehetne mind övé?
Mert hogy belőle részt vegyen
Mellette más szegény,
E gondolat meg nem maradt
Embertelen szivén.
«Mit érek ennyi kincshez egy magam?
Megyek... kihívom mind a hét fiam!
Elhordjuk éjjel csendesen.
S akkor!.. — kiáltá mérgesen —
Hajszálon függ az éltetek,
Kik ellenem vétettetek!»

*

A hét fiú s anyjuk belépe
A kincset rejtő mély pinczébe;
De nem boldogult az anya...
Mert a kád fényes aranya
Az elterített lepedőket
Rögtön megégeté,
Mihelyt kezével a gonosz nő
Rájok szórá, veté.
— Anyám! menjünk ki már...
Szedtünk mi eleget!
Anyám, anyám mi az...?
Újjával integet...

S az asszony rögtön feltekinte,
De az *árnyék* volt csak szerinte.

— Anyám, anyám, ősz ember az...
Gyerünk az Istenér'...!
Nézd csak parázs tüz a szeme...
Szakála földig ér...!
A nő megint körültekinte:
De *képzelet* volt csak szerinte.
S őrült szidalmak közt parancsolá:
«Ide, ide, edényt a pénz alá!»
— Anyám, anyám...! s a hét fiú
Rémülten *felszaladt*...
A vár pedig dörgés között
Utánok bészakadt;
És a nőt, ott kapkodva még:
Odaüté az omladék.

És az, a ki hét gyermekétől
A rosz lelkű anyát elvette:
Nem engedé elveszni őket,
De gondja volt rájok, helyette.

Azóta a kincsgarmadának
Többé nyomába nem jutának;
Száz ölre sülyede
— Mint tartja a rege. —
Kuszó repkény terem most
A rom helyén, a hegyfokon;
S felette a kuvik szól
Enyészet-hirlő hangokon.

LÓFŐ.

A kis Tornát csudás és sokszerű
Ajándokával koronázta meg
A jó természet alkotó keze.
Derék nyárban itt vastag jégcsapot
Fagyaszt mély barlangjában *Szilicze*,
És benne a lég télben lágymeleg.

Ott *Agtelek* csudái vonzanak,
Melynek barlangja lenn a föld alatt
A szomszéd Torna határába fut.
S mig rejtekén bolyongnak lábaid:
Lelked mély gondolatba téved el. —
Regényes völgyek s emlékezetes
Romokkal messze-látó bérczorom,
Tar szikla, zöld mező, erdő s patak,
Rom és patak környékén ősregék
Szólnak lelkedhez mindenütt.

*

A jámbor népnek rettentésire,
Setét barlangjában, a bércz alatt
Lakott hajdan egy lófejű csuda,
Mely *vízivó sárkánynak* mondaték,
Mivel minduntalan kibútt nyerítve,
Sötét barlangjából a szörnyeteg,
És sorra vévén forrást, kútakat,
Csermelyt, folyót, a szomszéd tájakon:
Kiitta a végső cseppig vizét —
Széllyeltépvén, kit utjában talált.

És viz dolgában megszorúlt a táj;
Kiszáradt a malmok zsilipje, s a
Szegény munkás kenyér nélkül vala;
S ha a mezőn, dolgozva szívesen,
Szomjúság gyötré a meleg napon:
Rettegve indult a forrás felé,
Hogy egy kanál vizet merítene;
Félt, hogy ott kapja a rút szörnyeteg,
Mely a szegény népen csapás vala.

A vidéken, egy forró nap delén,
Kegyes zarándok útazott keresztül,
Szőr-köntösében, hófehér szakállal.
És a zarándok *szent ember vala!*
A forró nap delén megszomjazott,

De nem találván enyhitő vizet,
Nem zúgolódva ballagott tovább,
Szőr-köntösében, hófehér szakállal.
És most elébe egy asszony futott,
Karján emelvén kisded csecsemőt,
Felé imígyen ejte szót:
«Imé, ez ártatlan halál fia...
Kegyes zarándok kereszteld meg őt!
S az ég áldása légyen útadon!»
És a zarándok víz után tekinte;
De száraz volt a forrás és patak,
És a kisded kimúla hirtelen...
Az ájtatos szent férfiú pedig
A vízivó sárkányt megátkozá.
Másnap reggelre megnőtt a patak,
Buzgott a forrás, zúgott a zsilip,
S a nép buzgó háláadásra gyúlt.
És a vízivó sárkányt azután
Nem látta senki többé a vidéken;
A szent embernek átka megfogá,
Mert a midőn barlangjában hevert:
Reászakadt a hegy nagy-hirtelen;
De meg nem ölte, csak bezárta őt,
Hogy éljen és kinlódjék szertelen.
És a víz, melyet szájából kifútt
A szörnyeteg, nagy küzdelem között,
Midőn barlangja rászakadt:
Nyilást ütött a hegynek oldalán,
Melyen zuhogva hullt alá a víz.

*

A hegynek oldalán ott a nyilás,
A mely maig *lófő* nevet visel.
S déltájban megzudúl mindennap a
Viz rejtekéből s zúgva hull alá,
És csendesen van ismét más napig.
Belőle, mint a monda szól,
A sárkány fujja a vizet.

PÁRTATOLVAJ.

«Föl leányok, föl leányok!
Ma vasárnap-délután van,
Ki a pástra, zöld mezőre!
Víg dalokkal, párosával!
Ugy szép a lány, hogyha fürge,
Játszi, virgoncz, mint az ürge;
A ki benn ül a suton:
Vén leány lesz, az bizony!»

S a leányok fölkelének,
Örzse, Terka, Julcsa, Panni;
Gondolat volt: a mezőnek
Pázsitára elsuhanni;
Víg danára nyilna szája,
Csak ugy szállt a rokolyája...
S a virító lánysereg,
Mint az orsó, ugy pereg.

Síma volt a lánykák feje,
Ékes párta tűzve rája —
Lengve zöld, kék, rózsaszínü
S tarkabarka pántlikája;
Hogy pedig ne lenne gátúl:
Játékközben szöghajárúl
Mind leszedte a leány,
Hagyván a rét pázsitán.

Ott hevert a pártahalmaz....
Borka búsan állt felette;
Ő az árva, a magáét
Régen, régen elvesztette!
Mit használt a szánom-bánom...?
Bár teremne minden ágon
Párta mellett vőlegény!
Igy sóhajtott fel szegény.

Forrt az ifjak kedve; kézből
Kézbe szállt a bolytos lapta;
Most az elleső legények,
Majd a lányok pártja kapta;
Itt ölébe fut magától...
Ott az ifjú hő karjából
A leány kicsusszanik...
Könnyen, gyorsan, mint a csik.

Borka harczban volt magával
A sok pártának miatta;
S mit tudott már végre tenni,
S mit tudott az istenadta..?
A legelsőt, melyet ére,
Tűzte hervatag fejére...
Újra ifju volna már...
Hogy fogatlan, jaj beh kár!

És a játék véget érvén,
Pártájához nyult mindenki;
Csak Juliska nem találja,
Ugyan hová tudott lenni!?
Tán az, tán ez elcserélte...?
Mindent tűvé tesznek értte;
Hasztalan, mind hasztalan!
Mert a párta oda van...

Terka a Maris kezéből
Kapja a pártáját vissza;
Marcsa Pannitól, ez ismét
A másiktól, — összevissza!
S szörnyűséges zűrzavarban
Oly sipító lárma, zaj van,
Mint mikor hét falka lud
Mérgesen egymásra fut.

Most egyik lány történetből
A *Boris* fejére néz:

«Itt a párta, itt a párta!»
S minden bajnak vége lész.
‚Addsza pártám, vén leány te!
Hogy maradj az mind örökre...!‘
S Borka mig ellenkezik:
Rája támad mindenik.

Add a pártát, vén leány te!
Meg nem illet, meg nem illet!
Rég elhagytad! veszsz a nélkül!
No ugyan ki látott ilyet?!
Klárisom mind szétomolva...
Hajtekercsem felbomolva...
A zavarnak ő oka...
Haja szürke, nincs foga!

— Félre félre! a pártától
Nem választ el, csak halálom!
Kővé váljak ebbe' nyomba',
Ha a másé, s nem sajátom...!
S most a lányok szétfutának...
Vén Boris hazug szavának
Értelmében, ott maradt:
Durva *pártás kődarab.*

A pártás lány maig ott áll
Monok mellett a határba;
Lányok, lányok! éjjel, nappal
Őrizzétek! szép a párta!
Mert ki egyszer elveszíti,
Vissza többé nem keríti;
És a vigyázatlanon,
Holtig tartó gyász vagyon.

GALAMBOSKŐ.

Ős mohával minden kőhalom,
Bércztető s rom, szép határodon,
Egy-egy pusztúlt oltár, jó hazánk!
Hol mi olyan ritkán áldozánk.
Multunk sirját hány szenteli fel
Hő emlékezet tömjénivel?
A kidőlt nagy ősek szent porán
Feledés köt pókhálót korán.

Széllyel jár a dalnok s énekel...
Lelke, dalja forrón átölel
Bérczet, omladékot, puszta sírt,
Hol csak egy emlékbetűt felírt
E hazának csende, szélvesze
Közt, az elhunyt századok keze.
Jámbor énekes! lelked, dalod,
E nemzetre kár pazarlanod!
Van, ki hallja a madár szavát,
Bércz s halom rá hű viszhangot ád:
S énekedre viszhang, ha kel-e...?
— Nincs e nép lelkének ünnepe...;

*

Sajónak partján volt az ütközet;
Nem volt egy akarat! —
S kapott sebében a nemzet soká
Lézengő kór maradt.

A gyász napokban minden elveszett!
Sajónak partinál,
Vérében fetrengő nemzet felett
Jajdúlt fel a király.

Futott; — s futása közben a felé
Kéklő bérczekre néz;

Mellette vágtat némán, véresen,
Nehány elszánt vitéz.

Mögötte, mint közelgető vihar,
Zúg üldöző csapat;
Utána égő tornyok fénye vet
Rémséges árnyakat.

Hol a nemzet...? nőm', s gyermekim' hová
Sodrá a zivatar...?!
Királyt s vitézt ily setét gondolat
Marczangol és zavar.

S a satnya mén, a melyet ennyire
Sarkantyu hajta csak,
Gömörben a futók alatt kidől,
S párája megszakad.

Ott rengetegbe mélyed a sereg,
Bolyongva fel s alá;
Nincs egy tenyérnyi hely, hová fejét
Bizton lehajtaná.

«Kötözzétek be, jó vitézeim,
E tátongó sebet...!
— Szólt ellenkadva a véres király, —
Hány bajnok elesett...!

Karom levágnám, mért föltartani
A vészt nem volt elég..?
De rá ez árva népnek tán lehet,
S legyen szüksége még!»

Sziklás bérczekkel vad kietlenen
Hatol a kis sereg;
Türvén éhet, hideget, meleget,
S lelke, teste beteg.

Ugy véli, még mindig fülébe zúg
— Miként a méheraj, —
A haldoklók nyögésivel vegyült
Riasztó harczi zaj.

«Keressetek forrást, vitézeim!
Vad szomjuság epeszt . . .»
Mond a király, kit annyi szenvedés
Már már megtörni kezd;

De nem ösmervén a vadon helyet
A fáradt harczfiak:
Sokára érte Béla ajkait
A vízzel tölt sisak.

Tovább bujdosnak . . . szikla-éleken,
Föld-, kőomlásokon;
Kidőlt fa itt, hálót az utra ott
Vadszőlő-inda fon.

Olykor lehajtja a csapat fejét,
Ha nyughatnék talán,
De felriad ordító farkasok
S tatároknak zaján.

S tovább, tovább . . .! míg Torna bérczi közt
Kopár kietlenen,
Véglankadással már-már roskadoz
A sápadt fejdelem.

És elsötétül a föld és az ég
A szenvedő előtt;
Hosszú kinokkal, lassu *éhhalál*
Környékezvén meg őt.

Dús honban a király számára nincs,
Nincs egy falat kenyér!

A puszta tájon nem található
Vadon gyümölcs, gyökér.

A hű vitézek edzett kebliben
A szív majd megreped . . .
Önéletén is venne mindenik
Egy falat kenyeret . . .

S imé, a csendes, vadon rengeteg
Megzúg véletlenül . . .
Jő csattogó szárnyú galambsereg,
S sziklás tetőn megül;

Egypár vitéz eszmél . . . és hirtelen
A szirt falára mász,
Hol repedésben álló fészkein,
A szárnyas had tanyáz.

Örömkiáltás hangzik a tetőn . . .
S melyet bőven lele,
A két vitéz sisakja fris galamb-
Tojással van tele.

Megenyhültek. S ki őket csudakép
Igy megvendégelé:
Az Urnak, buzgó, háladó fohász
Szállott az ég felé.

És hol Noénak hirnök-madara
Vigaszt s reményt hozott:
Galamboskőnek hívják még ma is,
Ott, azt a bérczfokot.

Elvonultak a harczfellegek,
Nyughelyén a honfi nem remeg;
A békesség hó galambja szállva,
Galamboskő zöldes hegyfokára.

Mégis rajta gyakran mély köd ül:
Gyász időknek bús emlékeül.*

A SZEPESVÁRALJAI LEÁNY.

Kőszál üté fel tar fejét,
S mikép a kéklő égen
A tornyosúló fellegek, —
Barnult a zöld vidéken.
Jött ment ezer vidám tavasz,
S rá zsenge fűvet sem hozott;
Halálos dermedés között
Állott, mint egy elátkozott.

De jött a vérharczok kora,
S a csonka szirt-tetőre
Goromba kővárat rakott,
Nézvén csupán erőre;
S a mély csendet zaj űzi el,
Ijesztő, tartós és szilaj.
Reng, döng a vén szirt oldala,
Midőn a harczi kürt rival.

S jővén a béke százada,
— Fehér zászló kezében —
Most újra mély csend sátoroz
A szirti vár köré[illegible]n;
De a csend nem magába' van,
Emlékezet lakik vele;
S Szepesvárnak barnult falán
Regét susog a rom szele.

*

* *Galamboskő,* Torna vármegye Görgő nevű helységénél van-itt egy tér ma is Béla palotájának neveztetik; s a király itt tartózkodását bizonyítja azon általa kiadott oklevél, mely «in villa nostra Gurgeu (Görgő) vocata anno Domini 1253.» költ.

Csend volt a hon határiban,
A fegyverek nyugodtak;
Jutott egy pár vigalmas est
A harczi bajnokoknak.
Szepesvárról víg zaj hatott
Keresztül a nagy éjszakán,
Kerülgetvén tölt billikom
A vígadó hősek során.

Az áldomást köszöntgető
Zajos kedvű levente,
Nem aggódott azon, hogy tán
A jövő nap lemente
Újra lovára ülteti,
S kemény csatákra híja fel;
Most vígad, élvez, és örűl,
Jövő perczben meghal, ha kell!

S mig a vén hősek harczügyek
Felett elmélkedének:
Hangján az ifju tánczra kelt
A harsogó zenének.
Váraljáról sok szép *leány*,
Sok szép asszony volt ott jelen;
Azok fehérben, mint a hó,
Mulatván a vig ünnepen.

De Dorka volt a lánysereg
Kitünő dísze, éke,
Minőt nem szült azóta sem
Szepesváralj vidéke;
Százszorszépnek nevezteték
Darab földön a barna szűz;
S szivében még nem gyúla ki
A lappangó szerelmi tűz.

Volt a várban egy férfiú,
Szeplős arczú mogorva;

Ez a lányt egyre üldözé,
Szemét csak rajta hordva.
Iránta a sötét lovag
Vad szenvedélyre gyúladott;
Két fegyverest intett elő,
Kiknek titokban szót adott.

Hajnal felé a vígalom
Lármája véget ére;
A vár elcsendesült, kiki
Sietett lakhelyére;
Bátortalan leánysereg
Dalolva ment az éjjelen;
És senki észre nem vevé,
Hogy ékes Dorka nincs jelen.

*

Sötét az éj, s mely rémesebb
A puszta éjszakánál:
A várteremben, egyedűl,
Ki vagy te, szép virágszál..?
A fáklya már kioltva mind,
Haza-mentek lány-társaid;
Anyád s *más is* vár nyugtalan:
Ha tudnák, hogy rabúl vagy itt!

Szép Dorka az, kit titkosan,
A zord lovag szavára,
Izmos karú csatlós sötét
Lovagterembe zára.
S most kulcs zörög, világ ered...
— Rá összeborzad Dorka szép, —
Hozzá, miként az éjszaka,
Az este félt lovagja lép.

Ott áll s eseng a martalócz
Vad szenvedély tüzében:

De csak megvettetést talál
Szép Dorka szűz szivében;
Majd emleget kínt és halált;
S a lány inkább halálra kész...
Mint hagyni, hogy illesse is
Pártáját vétkes, durva kéz.

S már-már erőszak karja hoz
Romlást a jó leányra:
Egy percz..... s elszántan ugrik az
Ablak párkányzatára.
Alant halál.... *fenn* kárhozat....
Rettentő választás...! de ott
Üdv a halál sötét ölén,
— S határoz a leány legott.

‚Gonosz — csak egy lépést felém!
S im esküszöm, — s megállom,
Hogy ottlenn a kőszirteken
Leend mentő halálom...!'
Meghökkent a sötét vitéz,
De rögtön újabb cselt vete;
S méregtől kékült ajkira
Hazug mosolyt erőtete:

«Egy hajszálad se hulljon el,
Jámbor leány, miattam!»
Szólott, de ármány lelke volt
Szóban és gondolatban.
S most nyil gyanánt, véletlenűl
A bátor lány felé rohant,
Hogy megragadná... hanem ez
Sikoltott... és alázuhant,

És a gyilkos szirtek veszélyt
Nem hoztak a leányra,
Ki szűz pártájaért magát
Elszánta a halálra;

Piros hajnal-hasadtakor,
Kedvesihez, honába tért,
S boldog keblében hordozá
Erényeért a drága bért.

És a mint tartja százados
Beszéde a regének:
Alant, csupán kis ujja lőn
Sérülve bal-kezének.
Szepesvárban mind e napig
Mutatják fönn az ablakot,
Melyből az elszánt hajadon
Veszély nélkül alá-bukott. —

MENEDÉK-KŐ.

Szepesben, Lőcséhez közel,
Erdő-borított hegytetőn,
Ó zárda pusztult omladéka áll;
A régi templom- és czellákban,
Sugár, magas fenyvek növének immár;
Mohos, halottas omladékra
Ifjan tenyésző zöld élet borúl.

Midőn honunkra rontva a tatár,
Határiban gyilkolt és égetett:
Vidéke megrémült lakóinak
E rejtett zárda nyujta *menhelyet,*
S innen vevé nevét.
Idő s viszály később lerombolá,
És már csak tornya állt,
Repedt tornyában kis harang,
Csengő szavú, de néma régen.
E kis harang felől szól a rege,
Távol harangszó csendes éjszakán,
Emlékezetnek holdsugárinál.

Két helység versenygett egymással,
A zárda tornyának harangján,
Egyszersmind a határ felett;
És így kiálta mindenik fél:
Mienk a kis harang, mienk!
Kiknek határán a vén zárda áll:
Ha vér foly is, de másé nem leend!
E kincset a szentelt harangot,
Ha engednők, megverne Isten is;
Mienk a kis harang, mienk:
És lőn zavar, s lőn nagy huzalkodás.

Majd mind a két fél egy napon
Kijött a helyre, hol a zárda állt,
Hogy elvinné igaz tulajdonát,
A kis harangot, s lenne nyert pöre.
Elől jövének ősz szakálú
Kegyes atyák és istenes papok;
Füstölgő tömjént és szentelt vizet
Hozván magokkal a tetőre.
Majd a tanács jött ünnepélyesen
A templom szentelt lobogóival,
S nyomában a nép, tarka sokaság,
Mint búcsu-járáskor szokott, jöve.

Jóval korábban jött egyik csapat.
Imádkozván a nép, és a papok
Végezvén szertartási tisztöket:
Levették a harangot a toronyból;
Lánczot huzván fülébe, hat tulok,
Melyet befogtak, el nem birta azt,
Pedig kicsiny s könnyű volt a harang.
Hoztak *tizenkettőt,* de hasztalan!
Huszonnégyet fogának most belé,
S nem birta még csak megmozditni sem.
És félreálltak a jelenlevők,
Csudálkozás és félelem között.

És most a másik helység népe jött.
Imádkozván a nép, és a papok
Végezvén szertartási tisztöket:
Csupán két ifjú, gyenge tulkot
Fogának a csodás harang elé,
És könnyen elvivé a két tulok,
Melyet csak imént huszonnégy se' birt.
A nép pedig legottan térdre hullt,
Hivő lélekkel mondván: *ez csuda!*
És benne az igazságot mutatja
Mindentudó Istennek ujja,
A kis harang, és a határ felett!
És megnyugodva oszlott szét a nép,
Áldván az Istent, hívén a csudát.

*

A kis harang, mely néma volt soká,
Imára hivja fel, csengő szavával,
-- Mely hajdanában elnyeré: —
A kis falucska jámbor híveit;
Csengő szavában szól az ó rege,
Távol harangszó csendes éjszakán,
Emlékezetnek hold-sugárinál.

A BAJMÓCZI FÖRDŐS.

Az ember gyenge, nyavalyás:
Erős, gyógyító a természet!
Mint egy gondoskodó anya,
Emlőin tart, ápolgat, éltet.
A síkon dús kalász terem,
Édes must foly a bérczeken;
S hathatós orvosság van
Elrejtve fűben, fában.

A föld alatt száz titkos ér
Furkálja a bércz keblit által;

Ásványok és érczek kinyalt
Savát, lelkét vivén magával.
Egymáshoz útat törve, aztán
Öblös medenczékben jön össze!
És forrón felbuzogva habja,
Gyógy-nedvét az embernek adja,
Hogy benne kórtestét föröszsze!
Bajmóczon is volt hajdanában
— A mint az éltes nagyanyák,
Hosszú estéken, rokka mellett
Mesélgetvén, reánk hagyák: —
Bajmóczon is volt hajdanában
Ily gyógyforrás, melynek vizétűl
Egészséges lett a beteg,
Vidámabb, ifjabb az öreg
S a nyomorék szépen kiépült.
A nyílt, magas vidék,
A szurkos fenyvek illata,
A nyájas tiszta lég,
Lélekre, testre jól hata;
Úgy, hogy az ember általa
Szintén megifjodék!

Hanem rövid-látó az ember...
Így a fördői nép:
A mint üdűl, a csendes élet
Korlátiból kilép,
És elfeledkezvén magáról,
Alig gyógyult meg, újra vétkezett;
Változtatván szilaj vigalmak
Tanyájává a csendes gyógyhelyet.
Zúg a bércz, mámoros gyönyörben
Múlnak az éjek és napok;
A lármás nép dőzsöl, pazérol,
Van kedve nagy s aranya sok!
És a fukar fördősnek ebben
Telék nagy öröme,

Mivelhogy egy zacskót aranynyal
Mindennap megtöme.

S történt, hogy a fényes lakmározóknak
Körébe rongyos koldús tévedett;
— Mintha a szél a napsugáros égre
Ver egy sötét, megtépett felleget.
Hozott a fényhez árnyat,
És a bársonyhoz rongyot;
Szerencse és az inség
Egy ösvényen szorongott,
Hogy így e tarka képen
Az élet rajza légyen.

Nem nyíla még a nyomorúltnak
Panaszra, vagy kérésre ajka:
Hogy a fördős elútasítá,
Ilyen szavakkal ütve rajta:
‚Hát te, jó ember, mit keressz itt
E botrányos hónaljmankókkal?
El el, nincsen rád semmi szükség...!'
És a gyámoltalan megszólal:
«Uram! légy hozzám irgalommal!
Nagy messziről törekedem;
Kezem, lábam felzsugorodva...
Kín, szenvedés az életem...!»
‚— Hordd el magad, koldús! ha szenvedsz,
Ugy kórházat keress magadnak!
De vendégim ne undorítsd el,
Kik itten élveznek, mulatnak!'
«Csak itt az árokban, hová
A használt víz szakad, csak itt
Hadd, jó uram! hogy a beteg
Megmossa fájós tagjait!
Az Isten irgalmára kérlek,
Ki atyja árvának, szegénynek!»

De a kőszívű ember
A kérésnek nem engedett,
Korbácscsal kergeté el
A nyomorékot, beteget;
Sok vendég jót kaczagva
Ezen tréfás eset felett.

S a koldús szívszakadva hallja:
A gyógyító csurgó morajja
Mint hivja vissza messzirűl;
De a ki ott utát eláll ja:
A szívtelen ember lármája
A neszbe tiltólag vegyűl.

És a tivornya folyt tovább,
Nem volt határa, vége;
De a fördőt egy éjszaka
Különös fátum érte:
A kútfejekből elveszett a víz,
És a gyógyforrások megálltak....
A zaj hallgatva engedett helyet
Kétségnek és álmélkodásnak.
Aztán midőn a tiszta égen
A nyári nap magasra hágott,
És nem volt víz, mely csillapítsa
A hőséget és szomjuságot:
Felszedte sátorfáját a sereg
S elhagyta gyorsan a vészes helyet;
Babonás félelemmel
Még visszanézni sem mer.

Estére puszta lőn a hely,
És mint a sírkert hallgatag;
A szellő lebben néha meg,
S a nyárfa lombok inganak.
Szines lámpák helyett a fákon
A holdfény csügg bús-haloványon.
De a fukar fördős még ott bolyong,

Mérgében sír és átkozódik;
A megvakúlt forrás felett sohajt:
‚Mennyit gyüjtöttem volna holtig!
De mindegy! tudd meg, föld vagy ördög,
Ki a kútfőket elnyeléd:
Gonosz munkád nem fog ki rajtam;
Haha! nekem van már elég!‘ —
Aztán lakába elrohant
S lámpát gyujtott az éjben,
Hogy ezüstöt és aranyat
Voltakép számba végyen;
De hogy szekrényét felnyitá,
Felállt minden hajszála:
Ott van ezüstje, aranya...
Hanem mind *kővé válva.*

És a kőpénzt, bár számtalan
Év elfutott azóta,
Mutogatják mind e napig,
E regét mondva róla.

ÁSVÁNY.

Volt egy falu hajdan a Duna mentében,
Ma is megvan ugyan, pedig ott, hol régen:
Mégis akkor épen a folyóra dőle:
Most egy órányira van a Duna tőle.

Ásványnak híjják most, a mint hítták hajdan,
De akkor gazdag volt ezüstben, aranyban;
Bár nem volt bányája, nem is szántott, vetett,
Mégis a maradék örökölt eleget.

Hazudok! mert mégis volt egy kincsbányája,
Volt egy szántóföld e, kit a szélvész szánta;
Tudnillik a Duna, melynek fövenyében
Találta és mosta az aranyport bőven.

Innen származott a parti falu kincse,
A kincsből származott gonoszsága szinte;
Mert igazán mondják a példabeszédbe':
Mikép az erkölcsnek a pénz ellensége!

Telhetetlenség volt, azután fösvénység,
A mely megragadta a falunak népét;
Végre az aranypor nem volt neki elég,
A máséra tette álnokúl a kezét.

Egy tág öböl volt a templom mellett épen,
Biztos kikötő hely zivatarban, szélben;
De szörnyü volt a sarcz, mit a nép arra rótt,
Ki ott hajójának kiütte a karót.

És a mitől ugy fél s fázik más jó lélek:
Ők mindig zivatart, szeles időt kértek;
S valamely hajónak ha megszorúlt népe,
A fele-teherért mentek segítségre.

Jó hajózók voltak, mind uszók s buvárok,
De ez az ügyesség roszra szolgált nálok:
Kirablák a hajót, s megfurkálván éjjel,
Szegény csajkásokat benne sülyeszték el.

De eljött az idő. Egyszer nagy tűz támadt,
És földig emésztett minden pajtát, házat;
A gonosz lakókból nem egy oda égett,
Kik szereztek élve sok jajt és inséget.

A szörnyü riadást a vén Duna látta;
S örűlt, hogy jéggel volt borítva a háta,
Hogy nem merhet vizet a rosz nép belőle,
A melylyel a tűznek futását előzze.

De a nép felszedve kincsét, gazdagságát,
A veszedelemből hirtelen odább állt;

S egy rövid esztendő alig mulott el még,
Hogy kétszerte szebben felépült a helység.

A látogatásról, mely büntetett s inte,
Meg is emlékezett a nép eleinte;
De a mint idővel a kárt kiheverte,
Újolag elfajúlt s roszabb lett kétszerte.

Ekkor a vén Duna, mely boszúsan nézte:
Mikép merűl több-több istentelenségbe,
S hogy a gazdagsággal, melyet mos vizéből,
Inkább roszba sülyed, mint a jóban épűl:

Túlcsapott a parton, — fellázadt hulláma
Elsöpörvén mindent, mi utjában álla.
A gonosz helységben nem maradt kő kövön,
Mindent elpusztítván a haragos özön.

De a nép felszedvén kincsét, gazdagságát,
A veszedelemből hirtelen odább állt.
S egy rövid esztendő alig mulott el még:
Háromszorta szebben felépült a helység.

És ismét nem tanult, de maradt a régi,
Hajdani bűneit ujakkal tetézi;
Hasztalan a csapás! sebet nem ejt rajta,
Hisz megmaradt a viz s neki kincset hajt a'!

Dicséri a Dunát hivalkodó szóban,
Kire beszédében annyi boszantó van;
Megharagszik végre a vén folyam s kapja:
A régi százados árkot oda hagyja.

Szörnyü zuhogással rombol, tép a síkon,
Hogy magának ottan más árkot hasítson;
S addig fészkelődött izmos derekával,
Míg kinyujtózhatott új ágyában bátran.

S házaival nem rég mely partjára dőle:
Egy óránnyira lett a rosz helység tőle;
Mocsár és ingovány leve régi árka,
Hogy Ásványról senki partjára ne járna,

De hogy ne is legyen, a mi oda csalja:
A fényes aranyport nem verte a partra,
Hanem a fenekén eltemette mélyen;
Azóta nem is lel senki fövenyében.

Ha nem szaporítják: a vagyon megcsappan,
Ásványról is a kincs fogyott lassan-lassan;
De a gonoszság is kevesbedék véle,
A *pénz* elment — és az *erkölcs* visszatére!

A BOJTÁR.

Itt van a viradta, már a nap is támad,
Hetyke juhász-bojtár tereli a nyájat;
Legelőre hajtja: sih te, bordás, kajla!

A vén számadó meg széllyelnéz az égen,
És beszél valamit, de a beszédében
Csak ennyit hallani: lesz még ma valami!

Ugyan már mi lenne? a kend esze hol jár?
Förmed az öregre hetyke juhász-bojtár;
Vagy azt se látja még: hollyan tiszta az ég?

Látom fiú, látom! még többet is látok...
Nincs még a szememen, hál' Istennek, hályog;
De —! csak ne hajts messze, mert igy jösz meg este.

S mikor azt mondta: *igy*, az ujját mutatta;
De szűrit a bojtár vállán összekapta,
És ment nagy durczásan, a nyájnak nyomában.

Lassan felszáll a köd, a szellő is hallgat,
A tavaszi pázsit gyenge, mint a harmat;
Legelészik a nyáj; — a bojtár furulyál.

Lehever a gyepre, aztán azt gondolja:
Ejh, beh arany idő! s lám a vén bolondja!
Azt birta mondani: lesz még ma valami!

Elmegyen a jószág, ha van, ki ereszsze;
Fogadj szót, ne bocsásd azt a nyájat messze!
Távol a karámod, hátha majd megbánod...

De hisz jó idő van! csak aztán ne volna
Tavaszi időnek jó kedve csalóka!
De ha reggel fénylik: zimankó lesz délig.

Most is elérkezett, délután jóllehet;
Nagy fekete felhők fogják el az eget,
S jön nagy sebességgel, havas eső széllel.

Földre sütött fővel a nyáj összefordul;
Csak néha ugrik ki egy-egy a csoportbul,
S futtában eltévedt fia után béget.

A bojtár felhuzza fejére a szűrit,
És leguggol, mig a pogány idő szűnik;
Beh szörnyü fergeteg...! hátha ott kin reked!?

S ugy lett. A fergeteg elébb meg nem állott,
Mig el nem gyalázta végkép a jószágot;
És akkor kifárad... Bojtár! hol a nyájad?

Körülnéz a fiu: mind ott áll a lábán,
De nincs benne élő, csak egy szopos bárány;
Mind az egész falka, megdögölve fagyva!

Felkapja a bojtár a bárányt; a hideg
Ha már mind megvette, ez az egy is minek?
És két izmos karján magasan feltartván,

Kiálta, mig merőn az ég felé nézett:
Isten! ha elvetted immár az ebédet,
Ez is itt van! nohát, vedd el a vacsorát!

Több szó, se jó se rosz, nem hallatszott tőle,
És a bárányt többé nem tette a földre,
Mivel mind a kettő, lett bálvány, *hideg kő.*

Jövén a számadó esti szürkületben:
Azt hitte a jámbor, élnek mind a ketten, —
Tarthatd azt a bárányt... kin állsz véle boszút..?
Jobb lesz, ha haza jösz! – de az meg se mozdúlt.

DIÓS-GYŐR.

Tudjátok-e, hol van Diós-Győr?
Láttátok a regényes tájt:
A bérczet és barlangot, melyet
Az ős erő építe, vájt?

Az óriási hegymedenczét,
Vizének zöld mélységivel;
Melyen egy-egy benyult merész ág
Rezgő képét teríti el.

Hol a mély titku rengetegben,
A vadkomló s az iszalag
Hűvös szagos bolttá foly össze,
Melyen vadméhek zsonganak.

Őzek szálalnak a pataknál,
Melynek forrása jéghideg;
Kotyog, pityeg a szunnyadó fajd
Elszéledő csirkéinek.

Hol a zöld fák közt, mint halott váz
Sárgúl egy-egy vár-omladék;

Multjáról csak regék beszélnek,
S halk gyenge viszhang lakja még.

Láttátok a tájt? bérczet, ormot
Csendes völgyek s halmok felett?
Szelid s vadon szépségiben a
Mindenható természetet?

Ott állott, sok századdal innen,
Diós Pál egyszerű laka,
A melyre árnyat és gyümölcsöt
Egy óriás-fa hullata.

Diófa volt ez, a családnak
Vetése, sója, tehene;
Gyümölcsiből annyit beszerzett,
Hogy újig erőt ért vele.

Vadász volt Pál, biztos kezétől
Halomra hulltak a vadak;
Bár egyszerű s irás-tudatlan:
Gondolkodó és hallgatag.

A bérctetőn, a zuhatagnál
Órákig elmerülve állt;
És pontos szemmértékre vette
Az elnyuló völgyet, lapályt.

Egyszer, borútlan nyári délest,
Hogy a diófa hűsiben
— Körülhevervén kis családja, —
Pál gazda csendesen pihen:

Merőn néz a távolba, mintha
Törődne titkos terveken;
S egyet sohajt: hogy is nem adtál
Nekem sok kincset, Istenem!

Oh, oh! kiált a felesége, —
Hová beszélsz? vagy nincs eszed...?
De a vadász fellelkesülten
Beszélt, — beszélni jól esett:

Lásd anyjok! mily termékeny, áldott,
És mégis puszta e vidék!
A halmot nem építi, lakja,
A tért nem szántja senki még!

Hej, hej! ha ugy lehetne, mint nem:
A tájt megnépesíteném!
Szőlőt teremne a hegyoldal,
Vár állna a bércz tetején!

Parancsolnék a zuhatagnak,
Hogy hajtson árja malmokat;
Feltörném a gyepet, hogy adjon
Piros-magú kalászokat.

És nem tudom, még mit mivelnék...!
Szólt a vadász, — és mig neje
Bámulva, féltve nézte, — fölkelt,
S eltünt az erdők mélyibe.

És ott bolyongott, — néma gondban
Töltvén az éjt és a napot;
S egyszer, hogy elnyomá az álom,
Ilyeténképen álmodott:

Ősz embert látott, a ki monda:
Kérésed meghallgattatik!
Menj el fiam, és ülj Nagy-Várad
Kapujában harmadnapig!

Pál gazda menten utnak indult,
S éjjel nappal gyorsan haladt;

Szörnyen csudálta és megunta
A sík alföldi tájakat.

Itt a torkos gődény halászik,
S egy folt lovas-kócsag lelep;
A nádasban valami bömböl
Hol távolabb, hol közelebb,

Amott a rét elúszik a tón,
S a buzgány lóg hosszú nyelén;
A habrózsák harasztja, mint egy
Zöld tányér áll a tó vizén.

Hegy, erdő nincs, a meddig a nap
Kél és nyugodni mégyen át;
Az ember száz mérföldre nézhet,
Hanem azért semmit se lát.

Ezer nyom van, de ember egy sincs,
A csorda őrzetlen legel;
Előtte és utána *árvíz* :
S az útas majd szomjan vesz el.

És oszlop épűl a homokból,
A forgó-szél épitgeti,
Karcsul . . . karcsul . . . s mindig magasabb,
Míg kivirít a teteji . . .

És akkor rögtön összeroskad,
Elnyelvén a sik, puszta tér! . . .
Pál megbámulja, s unja mindezt.
Mig végre Nagy-Váradra ér. —

Űlvén a város kapujában
Az első nap szürkületén:
A jó szerencsét várta, leste,
Űres tarisznyával, szegény:

És rögtön harsány szózatot hall:
‚Mit kérsz egy napra?‘ — s megmered...
«Ez ő! az ősz ember! ki *küldött*,
S igért álmamba' kincseket...!»

Ember volt, persze, a ki szólott,
Rövid-vastag, ősz és kuszált;
De ez Pál gazdát *bítta* inkább
S igért neki: — *hat polturát!*

S addig sokan a térre gyűlnek,
Asszony, leány, suhancz, öreg,
Hogy ott ha kell, szőlőbe, rétre,
Napszámba elszegődjenek.

A kurta polgármester úr is
Odább szállit vagy hatvanat:
Pál bámul... a szégyen, csalódás
Mint éles kés szivébe hat. —

S másnap megint szól a kis ember:
‚Hát kend, fiam! minek van itt?‘
S ő így felel rá: «engedelmet!
Várok, nagy uram, valakit.»

Pedig dehogy várt...! bánta szörnyen,
Hogy ennyire törekedett;
Keserűen átkozta, szidta
Magát, álmát s az életet.

De már ha itt vagyok, bevárom
— Gondolta, — a harmadnapot;
És jaj volt néki! a kis urtól
Annyi piszkot, mocskot kapott.

«Nem vagyok én korhely csavargó,
Szólt a vadász, megkövetem!

Csak egy bolond álom miatt van
Rajtam ez a veszedelem . . . !»

S elmondta álmát. A kis urnak
Nevettében a könnyje folyt;
«Okos ember vagy, jó barátom,
Okos, de senkinek se mondd!»

,Ha az álom beteljesűlne,
Én herczeg is volnék talán!
S a Dárius kincsét azóta
Mind a zsebemben hordanám!

Háromszor álmodtam, hogy arra
Fel . . . fel . . . ! nagy rengeteg terűl;
Bükk vagy hogy is . . . ! nagy kincs van abban,
S induljak el, de egyedűl.

Él ottan egy vadász: Diós Pál,
Lakánál vén diófa van;
Csupán csak a fát kell kivágni,
S tövében három kád arany!

Az apám sem hallotta hírét
Bükknek, Diós Pálnak soha . . .
No's földi! kell-e? ott van a kincs,
Neked adom! csak menj oda!'

Igy tréfált a kis ember, és Pál
Egy ígét sem felelt, — hanem
Már-már betelve hitte álmát,
S otthon termett nagy hirtelen.

Reng a kenyértermő diófa,
Az ágak földre omlanak;
Hejh! ha vakot vet a szerencse . . .
S nincs ott egyéb, mint kő s agyag! . . .

Hanem nem ugy volt. Meglelé Pál
Mit álmodott, mit keresett; —
Fris élet és zaj kelt legottan
Az elhagyott vidék felett.

Gerézdet érlelt a hegyoldal,
Vár épült fenn a bércztetőn;
A zuhatag szilaj folyása
Munkára kényszerítve lőn.

S hol a vastól felszaggatott gyep
Piros-magú kalászt adott:
Megtelepült az összegyült nép,
S *Diós-Győr* épült általok.

Nézzétek meg a tájt! — a multak
Romokba dőlt emlékivel;
Holott az emberész hatalma
S a természet csudát mivel.

MOHOS.

A bérczes Gömörben nem nagy hegy a Mohos,
Rajta nincs régi vár, nemes vad sem honos;
De ingó semlyékes láp van a tetején,
Ez ingó láp felől szóland az én regém.

Szegény ember jöve valahonnan régen,
S kinézvén a helyet a halmos vidéken:
Meggyujtá az erdőt s irtott... minden módon
Erőt akart venni cserjén és bozóton.

Majd fecske módjára, a serény új gazda
A hegy oldalához sárkunyhót ragaszta;
És mivelhogy erős akarattal győzte:
Egy süveg buzácskát a földbe tett őszre.

És felvitte Isten a dolgát idővel.
— A terepély cser is vesszőszálból nő fel. —
Mikorra megvénült: keze között a föld,
Szőlőhegy, rét s erdő egész határra tölt.

Álltak oldalánál erős felnőtt fiak,
Számos csemetéje lévén mindannyinak;
Sugár fiatalok, teljes nyiló rózsák,
Egy sereg iskolás, egy sereg apróság.

Az öreg térdére három-négy is mászik,
Szegény! azt sem tudja néha, melyik másik?
De szemén buzog föl szivéből a hála,
Magát bennök harmad- negyedizig látva.

És ennyi léleknek ad lakást egy hajlék
— A boldogság eljött, hogy ő is ott lakjék —
Nincs köztök perpatvar, egymással megférnek,
Hirét sem hallották a külön kenyérnek.

De mint a buzában, bár jó magot vetnek,
Óhatatlan, hogy ne legyen konkoly s lednek:
Titkos rosz czél ejti a fiakat gondba,
Osztozzunk! ez a czél, de még nincs kimondva.

Látását, hallását kezdé bár veszteni:
Élesek az öreg lelkének szemei;
Mindent tud, mindent lát, de szépen elvárja,
Mig körűlte lészen népének mindnyája.

S egy szép ünnepnapon szeliden megszólal:
A kegyelmes Isten megáldott sok jóval!
De birnám bár felét a széles világnak,
Több a szép egyesség, melyben élni látlak!

Maradjatok is igy, gyermekeim, holtig!
Sok felé a sok is könnyen elkallódik;

De áldott a sok kéz és az egy akarat,
Igaz volt ez a szó és igaz is marad!

Mi jót tesz sok apa számos gyermekével:
Vagyonkáját köztök diribolván széllyel!?
Nehány barázda jut, egyik sem tud élni,
A mennyi együtt volt, külön csak felényi.

Ha beteg lesz egyik, ha tűz vagy dög által
Hátra megy: a bajból soha ki nem lábal;
A szegény irigy lesz, a gazdag fenlátó,
Elfordul, elhivel annyi szív egymástól...!

S most átvitte az agg másra a beszédet,
Nehogy elárulja, hogy szivökbe nézett;
A fiak hallgattak... nem volt még szokásban:
Ketté vágni a szót vén apák szájában.

De jött az öregre a halálos este,
— Szebb élet kezdete, a ki jól kereste —
Nagy búbánat mellett a fiak szivében,
Az elaltatott vágy van ébredőfélben.

Osztozzunk...! osztozzunk...! fejökben csak ez volt,
Ha nem akarják is, mindig hallják e szót;
A gyászos harangszó, a sir kongó öble:
Osz-toz-zunk! osz-toz-zunk! ezt veri fülökbe.

S a temetés után alig mult el egy hét,
Hozzáfogtak, — kiki óhajtván örökjét;
Hanem a sok hancsik, a sok mesgye, csóva,
Nyil, toldás és becsű, mind csak nem visz jóra.

Valamennyi testvér jámbor, engedékeny,
Nem pöröl egy tinón, vagy egy kaszás réten;
Azzal egyik se' lesz gazdag, de el se' fogy!
Tudj' Isten, az osztály még is nem ment sehogy...!

Kihuztak azután egy nagy hosszu lánczot,
A két vonó cseléd immár nem is látszott;
De meg se mozdult még a láncz másik vége, —
Elszakadt . . . ! de hogyan ? hisz erő sem érte . . .

A lábas jószággal gyült meg aztán a baj,
De mégis, ugy a hogy, megosztoztak avval;
Mind ki volt szaggatva, mind külön volt hányva,
Hat szép páros tulok maradt csupán hátra.

Szarvok hosszu, fényes, — mint a hal kövérek,
A ma leesett hó nem lehet fehérebb;
Nincsen alábbvaló, nincsen köztök szebbik,
S mi tűrés-tagadás, a fiaknak tetszik!

Hozzá kivált hárman nagyon ragaszkodnak . . .
Egyet mondok testvér! verjük a Mohosnak!
Melyikünké legyen? határozzon a hely,
Hol jóllakás után delelni meghever.

És a ki nyertes lesz, igazítsa köztünk
Az örökség dolgát, melylyel ugyan küzdünk;
A hogy mit jónak lát s fordít az osztályon;
Huzalkodás nélkül kiki hozzá álljon!

S a hat tulok, mintha tudná, mit beszéltek,
Farkához rugdosva ront az erdőségnek;
Bőgnek, öklelőznek, a földet kaparják,
De jó kedv okozza mindezt, nem a vadság!

S bár a kolompszóról megtudni nem nehéz:
Mely tájon a jószág? s legel vagy heverész?
De mégis a dolgot közelebbről látni:
Indul a rokonság s egy sereg kiváncsi.

S mig az érdekeltek szótlan mennek elől,
Erős bizonyozás van a nyertes felől:

A tetőn hever meg! de biz az oldalon!
Ott is az északin, a hol hüvös vagyon!

És a mint elérik a hegynek gerinczét,
A megizzadt csapat még alig tekint szét:
Kolompszó és bőgés hallatszik jó távol...
Aztán semmi nesz, — csak a harkály kopácsol.

A csapat mind a két hegyoldalt bejárja,
De a hat tuloknak nem akad nyomára;
Aztán a tetőre hatolnak fel többen,
De a ki oda-ér, némán vissza-hökken.

Hol ez előtt nem volt csupán avar, cserje:
Mély, süppedékes láp támadott egyszerre;
Ingó bajnokfűvel, kákával takarva...
Elnyelte a tulkot, imé ott a szarva...

Erre hazatértek, — de részét kivenni
E csuda láttára nem akarta senki!
Hanem egész család szépen együtt maradt,
S áldott lőn a sok kéz és az egy akarat.

*

Ha éjjel mély zúgást hallat a hegyoldal,
— A minőt egyedül a földön fekvő hall, —
Mond a pásztor: meghal rövid nap valaki,
S osztály lesz... bömbölnek a Mohos tulkai.

KENYÉRKŐ.

Az Isten a szegények részét
A gazdagoknál tette le.
Ha földi jóval meg vagy áldva,
Akkép sáfárkodjál vele,
Hogy megszegjed az éhezőnek
Isten nevében kenyered;

Máskép bizony fogsz tenfejedre
Gyűjteni eleven szenet,
Mint az, kinek dolgairól
A *kenyérkő* regéje szól.

Ki megigérte, hogy el nem marad
A vetés és az aratás:
Elhozta ismét a meleg nyarat.
A földnek népe nagy vigan arat,
És egymást éri a rakás.
Kalászban áll a messzi tér,
Megáldva van völgy és halom;
A hál'adás az égig ér
A szívekben, az ajkakon.

De mint a dús földek között
Ugaran áll egy-egy hasáb,
Szúrós iglicz tengődik rajta,
A fű elsül, a mint kihajta...
Pedig tőle feljebb s alább
Áldás borít minden rögöt:
Azonkép van, ki bús, levert,
Ki nem takar gazdag kepét;
De szorong és kételkedik
Övéinek sorsán, — pedig
Adott az Isten, van elég!
S az ég és föld örömre kelt.

A szegény ez, ki egy év óta
Betegségben nyomá az ágyat,
Bár az ur életét megótta,
Erőtlen a lázár, most lábad,
S tehetetlen még a munkára, —
Az inségnek zord képét látja:
　　Már most sincs mit enni...
　　Hát majd télen, télen!
　　Aprós cselédivel
　　Meg kell halni éhen!

Mégis kimégyen a mezőre,
S megáll a földön, hol a gazdag
A kereszt árnyékába dőlve
Nézi: kepési mint aratnak.
 És a mint ered a
 Szegénytől ily beszéd:
‚Az Isten áldja meg munkáját, emberét!‘
 Fejével rábicczent,
 Hanem semmit se szól,
Nem látja a szegény *kérő* vonásiról,
 Sem pedig a lelke
 Meg nem sugja neki:
Hogy a gyámoltalant föl kén segíteni.
De a szegény *áldó* szavának
Az a hatalma van,
Hogy ma többet levágtak tízen,
Mint tennap hatvanan.

A szegény a gazdag telkére
Másnap megint kivánczorog,
Hol kévét kötnek, kalangyáznak,
Minden sürr forr, ég a dolog.
És ekkép szól: ‚beh boldog, Istenem!
Ki kereshet, dologhoz láthat,
S kiéből más szegény is élhet;
Szépen adott Isten tenéked....
Szaporítsa még többre nálad!‘
De a szemérmes szegény szavait,
— A ki nem kér egyenesen —
A fukar állat most sem érti meg...
S a beteg búsan elmegyen.
Azonban szava csudát tesz megint:
A gazdag ember kalangyája,
Mint egy magas bércz olyan nagyra nő,
Elbámul rajta, a ki látja.
És a mint falatozni kezd
Az óriás asztag árnyában:
Kenyere is, mint egy halom,

Olyanná domborúl csudásan.
S a mint java megnő ekképen:
Ugy fuvalkodik fel lelkében.

És a szegény mond a fukarnak,
— Harmadnap is hozzája térvén,
Mivel szükség, éhség erőt vett
Pirúlásán, szégyenkezésén: —
‚Ki megtartá az elvetett magot,
S reá nevelő időket adott;
Ki a kalászt megáldá, — nem tevé
Aszály, jég, sáska által semmivé;
A takarónak ki adott erőt,
S ki által javad ily tengerre nőtt:
Gazdag! az ur nevében kérlek,
Nehány kévét adj a szegénynek!'
«Mi gondod rá, felelt az mérgesen,
Mit adott, mit nem a jó sors nekem?
Nem ácsinkózom a tiedre én...
Jó volna hízni a más kenyerén!
Ki táplálja az égnek madarát:
Ha megteremtett, legyen gondja rád!»

A szegény szívét a gonosz beszéd
Mint éles tőr járá keresztül...
S elkeseredvén, *átokra fakad:*
‚No hát válj kővé mindenestűl!'

S mig kővé vált kalangya és kenyér,
És a gazdag ültő helyében:
Ki táplálja az égnek madarát,
Atyja lőn a szegénynek, — s a család
Jóvoltából nem halt meg éhen.

Az a kerek halom pedig,
Mely volt a gazdag kenyere,
S melyről emlékszik a rege:
Kenyérkőnek neveztetik.

BASA KÚTJA.

A török ur fenn Egerben. —
Sok deli lány van Gömörben,
S halmok alatt forr sok kútfő,
Az hevítő, ez meghűtő.

Egri törökség vezére
Szomjas a hegyköz vizére;
Hejha, de jobban lányára!
A kinek édes szép szája.

Birja is, a mit megkivánt,
Van, ki vizet hoz s rabol lányt,
Népe, hatalma, tengernyi...
Egri basának jó lenni!

Egyszer ezenben forgódik,
S két Aga jő a Sajóig,
Hamvai erdőn vár, lappang,
Merre utalná jel, vagy hang?

Tetszik a hajnal, harmat hull,
Hallgatag erdő megzajdul,
Forr, bugyog a viz gyorsabban,
A deli bimbó megcsattan.

Rengedez a völgy bajboncsa,
Rajta-esik, hogy megbontsa
Gyenge fuvallat, mely támadt,
Űzni segitvén éjt, álmat.

Míg a hiúz-faj vár lesben,
Hószinü kendő meglebben,
Szép hajadon jő korsóval,
S ajkain a dal megszólal:

Rózsa virít a kertembe',
Viola is van mellette,
Barna legény, a süveged
Hejh, beh virág nélkül viseled!

Így dalol a lány s megy folyvást,
Éri azontúl a forrást,
S hogy tele lész a korsója:
Kapja török kéz gyors lóra.

Ló rohan, a vas szikrát hány,
Két Aga örvend: van víz s lány!
Mert ugyan izzadt a *félsz*-en,
Hogy feje nélkűl el-lészen.

Délre hogy érik Szarvaskőt,
— Hol csupa erdő s bércz a föld —
Téve lovok nagy gyors útat:
Két török ottan megfúvat.

Szép hajadon sir, — s könyjére
Reng a hozott víz, testvére...
És az edény forr színiglen,
S *összetörik,* hogy felbillen.

Két Aga sápad: hah, nincs víz!
Ülj fel Omár s menj a mint bírsz!
Ha haza nem visz napszállat:
Port söpör úgy a szakálad!

Messze Gömörben a forrás,
A Basa-urnak nem kell más!
És ital és lány egyszerre...
Vétni ez ellen ki merne!?

Fordul az árnyék keletnek,
Jó nap, ugyan tán kergetnek!?

Itt van az est már, itt éjfél...
Veszsz el Omár, beh megkéstél!

Átver a holdfény a lombon, —
Szendereg a lány, — fátyolt von
Bús szeme- s fájó szívére
A kies éjnek tündére.

Átver a hold... az őr látja...
(Vékony ugyan, mint a hártya
Nála a holnap reménye...)
Gyúl szeme vágyó, hő fényre.

Múlik az éjjel nagy lomhán;
Megjön Omár is káromván:
(Ménje kidőlött alóla.)
Eb vize, már hát itt volna!

S mennek, — egy a ló előtt jár, —
Hasztalan! úgy is késő már, —
Szembe velök nép s hírnök jön;
A Basa szörnyet halt rögtön!

Két Aga könnyen lélekzik....
S hallgat ugyan még mindegyik:
Terve, szemében és arczán;
‚Hadd nekem a lányt! — szól Arszlán —

Ugy se lehet, látd kettőnké!..‘
— S közben a kaftánt leölté, —
S monda Omár: «én fáradtam...!»
‚A vizet idd meg miattam!‘

‚Mégis, ez a ló s handzsárom,
Toldja az osztályt nen bánom!‘
«Koczka! ki jót vet, hadd kapja..»
‚Koczka vitéznél a szablya!‘

Két török ekkor kardot ránt,
Vágja fejéért a turbánt,
Sebheti egymást szép rendin..
Fenn tusakodván a semmin...

Mert tova nyargalt már a mén,
S a menekült lány ül nyergén,
Ajh, de mi jó sors a tarnak:
Van legalább *viz,* — mosdhatnak!

Kedvese, anyja kit vára:
Visszamegy a lány Hamvára;
Hol maig is még szól, élvén
A *rege* a kút mellékén.

ADÓS, FIZESS!

A dűlőben és a mezőn
A magvető jár csüggedőn,
Oda a mit vetett, kapált;
Elverte a jég a határt!

Munka olcsó, kenyér drága,
Nagy a szegény szorultsága!
Magának sincs, ki adna tán,
Zörget gazdag s pap ajtaján;
Dologra, újra venne fel,
Kevés, ki most megemberel
Gyámoltalant, szegénykedőt...
Okúl vetvén a szűk időt.
De a szomszéd még is csak ad,
S bár egy után négy a kamat:
Valamicskét könnyit fején
Ez a gyilkos jótétemény.

Hanem, már nem birván sehogy,
Terhével a szegény lerogy!

Ágyba esik, halálra vál...
Ejh, milyen jó az a halál!
Mely nehezűl az emberen:
Gondot, tehert az elveszen.
De inkább élj kelletlenűl,
Mint állják kórágyad' körűl
Bús özvegyed, sok magzatod,
A kikre a nyomort hagyod!
Szegény beteg, beh érzi ezt...!
S imé, hogy napja szállni kezd:
— Dele sem volt nagyon kies, —
Jön a szomszéd: *adós, fizess!*
Fizet is ő, — de nem neki, —
Halál zsoldját lefizeti!

Elment a holt, gondot nem oszt,
Eddig csak megvoltak, de most....!
Támasz nélkül bedől a ház;
Inség, bánat kit elgyaláz:
Az özvegy kis cselédivel
Busong, jajong, mást sem mivel.
Orczája még könytől vizes,
S jön a szomszéd: *adós, fizess!*
Fizetne is, de hol vegye?
Gyász élténél nincs egyebe, —
Rúdon a holt avultja lóg,
Megették a sajnálkozók
Mi még maradt, a kenyeret,
— A hol nincs, ott Isten vehet!

Adósa bár távol lakik:
A jó szomszéd nem nyughatik,
S midőn mindent az éj övez
Mint egy setét, hideg burok:
A sírhoz megy s bottal veri
Végig... végig... csak ugy pufog..
Orczája már szintén tüzes,
Hogy üt s beszél: *adós, fizess!*

Bolond vagy, jó ember, hiszen
Vagyont a sirba ki viszen?
Nagy leczke szól arról nekünk:
Mezítelen jövünk, megyünk!
Kincsünk gyakran a sírba' van;
Hanem az nem ezüst, arany!

És folyvást döng a sirhalom:
‚No csak fizess, mert nem hagyom!
Cselédem lesz az özvegyed,
Kiveszem a gyermekeden,
Kit mindennap megcsókolál:
Én mindennap ütöm, verem!
Bizony, — pénzem ha odavész, —
Az ebnek is jobb sorsa lész!'

Megmozdul az atyai sziv,
Felmelegűl, mely volt hideg;
Ah, a sziv lenn is fáj, repes,
Sorsán kedves övéinek!
Megnyílik a csukott ajak,
S szavai felhallatszanak:

«Jól van, . . . ! ha már nem várhatod
Az Istentől a fizetést,
A határnál, a fűz tövén
Nagy kincset rejt a sík fövény,
Hanem ezt jól elmédbe vésd:
Csak annyit *végy,* mennyit *adál,* —
Nehogy aztán megkeserűld . . . !»
Hall a szomszéd, s nem vár sokat,
Kit a kincs-vágy űz, csalogat,
Mint a szag a saskeselyűt.

A fa körül sivár homok,
Hol egy-két szál fű nyomorog,
Zöld pázsitnak nincs televény . . .
És a szomszéd ás hevenyén,

S midőn nem is gondolta még:
Kibukkan a nagy ércz fazék.
Rég állhat ott, felette át-
Nőttek a fa gyökerei;
Midőn a szél a fűzre csap,
S kezd a levél s galy rengeni:
Olyan, minő egy vén fukar,
A kincscsel tölt edény felett,
Mit szétterpedt ujjaival
Reszketve tart, s tiltón befed.

Az ember kész elvinni mind,
De bántják a holt szavai;
És felsohajt nagy keserűn:
‚No már ezt is megtiltani!
Hejh, a kedves szomszéd uram
Rosz ember volt, rosz csakugyan!'
Kiveszi hát mi az övé,
S földet tipor az üst fölé.

Van pénze már, de nyugta nincs,
A kincsre sug mindig füle;
Hogy akkor el nem hozta mind...
Mikép is volt olyan hüle?!
Magára vet később pedig,
Ösvényt tapos, közeledik:
‚Egy tű nem sok, s ha tán hamis
Uton szerzéd, nagy bűn az is!
De ha *azt* elhozom, mit árt?
Miatta nem vall senki kárt!
Sőt tőlem ép az lenne bűn:
Ha ott hagynám nagy együgyűn.

Itt jót tehet, *ott* veszte lész,
Megeszi a föld, a penész;
Hiába is beszél a holt,
Mert elhozom, — s kivált ha sok: —

Az özvegynek s árváinak
Valamicskét majd juttatok!‘

S a jó szomszéd felgazdagul,
Gulya telik tulkaibul;
Nyáján selyem gyapjú terem;
Bőven megyen vermébe szem.
S a mely el nem fogyott taval,
Megrokkan sok hosszú kazal;
Pásztor, cseléd egész sereg,
Kik mind ő tőle függenek.

Egyszer megindul a csapás,
Csür és asztag földig leég;
Üszögöt kap a buzafő,
A rét kisül, — s még nem elég!
Rakásra hull ménes, gulya,
Selyemnyájnak nem kell akol;
Azután a sürű halál
Szolgát, munkást megharmadol;
S mikor már elvész annyija:
A gazda is halál-fia!

Most látja: a kincs mit hozott?
Most érti: mit tett a beszéd?
És sok jóval halmozza el
Rögtön a holt bús özvegyét;
De, — bár kapkod mindenfelé,
Hogy életét megváltaná: —
Az ő állát is felkötik,
S lefektetik a föld alá.

S hozzá, az első éjszakán,
Általszól a sír közfalán,
Kinek lakás már rég e hely:
«Mondtam, szomszéd! nem hitted el!»

VIRÁGREGÉK

ELŐHANG.

Szent természet! dajkálkodó anyám,
Szeretlek én kimondhatatlanul!
Gyönyör s megnyugvás lelke száll reám,
Lombod, virágod ha sarjad, ha hull.
Tanulni menvén hozzád: megjövök
Édes kincsekkel, mint a fürge méh,
Megkönnyebbűlök karjaid között,
Ha szivem bú, szemem köny terhelé.

Járok sivatag szikla-ormokon,
Hol a tél örök hóágyat vete;
Zuhatagok kő-párkányára von
A mélység vonzó, vad igézete;
Eltekintek a sugár fenyveken,
A kis mohon, kit a vén szirt növel:
S magam mindig boldognak érezem
A fenséges természethez közel!

Szilaj viharban zúg a rengeteg,
S távol nyögést, sirámot hallani;
Majd megdöbbentő csendet öltenek
Üres templomként, völgye, halmai;
Mi rebben, suttog néha rejtekén,
Holott hangosan szólni nem merek?...
Talán láthatlan leskődnek felém
Lombok megől az erdő-szellemek?

Hallgatom a bokron a madarat,
Midőn dalolván, búsul vagy szeret;
A mely mosolygó völgyeken halad:
Merengve nézem a futó eret; —

Itt nyilnak a virágok ezrei,
Kik illatozva partját ellepék:
Itt szokták éltök' átenyelgeni:
Kék s aranyszinű fátyolkák, lepék.

Kedves virágok! a kert és mező
Szűz gyermeki, szeretlek titeket!
Ha a kikelet várt ideje jő:
Vágyódó lelkem közétek siet; —
Halmon, mezőkön ér a támadat,
Hol véletek sorban ismerkedem;
S hervadni látván szép orczátokat:
Fáj, de még az is jól esik nekem!

Holdvilágon és csillag fényinél,
Midőn a föld álomba' szendereg:
Mint a ki szól, érez, mint a ki él;
Halk suttogást hallok közöttetek!
És látlak járni-kelni nesztelen,
Remegve érni egymás ajkihoz,
S mintha érteném: hogy a szerelem,
Hogy bánat és vágy, a mi összehoz.

S mikép csillámló harmat képiben
Száll meg a lombon a langy éji köd:
A hű csalódás megszáll lelkemen,
És bút, szerelmet, vágyat összeköt,
Szövén belőlök ábrándos regét,
Kert és mező virági! rólatok;
Megmentni vágyik éltetek felét,
Ha elhervadtok, ha meghaltatok!

Szeretlek, szép virágok, titeket...!
Szinben, illatban gazdag éltetek
Tartsa meg frisen, ifjan lelkemet,
Mig láthatlak, mig köztetek leszek...!
Jertek, lakjatok aztán síromon,
Vegyétek vissza hült szivem felett,

Mit annak ti adátok egykoron:
Az ifjuságot, szint, és életet!

AZ IBOLYA ÁLMAI.

Ah én boldogtalan, kicsiny virág!
Ki élek búsan, észrevétlenül:
Nem jő én hozzám szellő, napsugár,
A pillangó is rajtam átrepül;
Csak néha látom a kéklő eget,
Ki szeretettel adta színemet.
Fölém kinyulnak a sötét galyak;
Elém irígy, rút fűvek állanak,
Még a szép világot sem láthatom:
Ah, én boldogtalan vagyok nagyon!

Szép tavasz-estén a kis ibolya
Sorsa felett imigy panaszola,
S irigylő gondolattal átfutott
Szegfüt, violát, rózsát s liljomot.
A hold fölebb fölebb, majd délre hág,
S még ébren van a merengő virág;
A lágy szellőben ingó bokrokon
Reszketve omlik szét az éji fény,
Végre elaludt e gondolaton:
Ah, bár vadrózsa tudnék lenni én!

Beteljesült. Álmában rózsa lőn,
Vadrózsa, nyilt s szellős halomtetőn;
Udvözletére lepkék jöttenek,
Fejét ringatták dalló lágy szelek.
Előtte délibábos messzeség,
Felette a menny, nyájas tiszta kék,
Az ég kék földjén arany súgarak,
Melyek reá, ragyogva omlanak.
Örült, hogy hintázhatta a szabad
Légben, a karcsu ékes ágakat.

Boldog volt a virág s szólt csendesen:
Látván virágit, lombját s tövisét,
«Virág, lomb ékesít; a tüske véd,
Szépség, ifjúság, hatalom velem!»
De nem sokára a vidék felett,
Tornyosultak setétlő fellegek;
A sebes zápor gyorsan megered,
Leverve róla szirmot, levelet.
Majd zugó szél üvölt, — vadrózsa árva
Fejét a föld szennyes porába mártva.
S mig álmodnék kevélyen, boldogan:
Ifjúság, szépség, veszve, veszve van!
Ő puszta kóró, él, de halva már,
Reá undok pók hálót kötni jár;
De íme látja, hogy csak álmodott...
Oh, — felsohajt: vadrózsa nem vagyok!

És ujra csendes, holdas este lett,
És ujra mély ábrándba mélyedett:
Ah, a mező olyan vad, néptelen!
Belől, a kertben volna jobb nekem:
Holott hű gond s szorgalmatos kezek,
Ápolgassanak és növeljenek.
A hajnalkának boldog élte van:
A gyámvesszőre felfut magasan,
Ha a rut szél jön, megkapaszkodik...
S elszenderűlvén ígyen álmodik:

Hajnalka volt. Virággal teljesen,
Sugár szil ágait ölelte fenn,
A melynek erős, lombos alkata
Zugó szelekkel zugva daczola.
És boldog ő! midőn virága hull:
Utána fájó szivvel nem sohajt,
Eljő a hajnal, visszaadja majd...
S egy elvesztettért tizzel gazdagul.
De megdördűl az ég nagy hirtelen,
Villám czikázik bús felhőiben;

Egy pillanat.... s az égi tüz lesujt,
Csapása tör, ront, — izzó lángja gyujt...
A büszke szilfa forgács és szilánk, —
Ledönté, meggyujtá az égi láng;
Szegény virág! indája fonnyad, ég...
De íme látja: hogy csak álmodék,
És hosszu, halk lélekzetet veszen:
Ah, jó, hogy nem vagyok hajnalka sem!

És harmadizben szállt alá az est;
Ábrándba mélyed ismét örömest
Bokor tövében a kis ibolya,
S most a fehérliljomra gondola.
Ah, oly magasan nem jó állani!
Oda járnak az ég villámai,
Melyeket a fenség magára von...
Legyek én, legyek fehérliliom!

S meglőn. Álmában ugy látá magát:
Mint a kert karcsu fehérliljomát,
Magasan nem állott mások felett,
De látott napsugárt, kéklő eget.
S ő, ez átváltozásnak általa
Igen kevély, igen boldog vala!
Mert minden illat s bűbáj, a mi csak
Kebledben rejlik, oh jó anyaföld!
S mit a napsugár szirmaikba szőtt
A tavasz ifju szép viráginak:
Mindaz egy-magán egyesülve van!
És áll a liljom büszkén, boldogan.

A kertbe három ifju hölgy jöve,
Telvén a sok virágban öröme,
S megszólal egyik ékes hajadon:
Ah! milyen bájos ez a liliom!
Ugyan törjük le...! s szörnyü félelem
Fogá el a hallott beszédeken;

Szorongásban telt aztán élete . . .
Ha nyilt az ajtó: ő már reszkete.

A kertbe majd egy gyászos nő belép,
Könnyek borítván bánatos szemét,
Málvát, rozmarint, szegfűt szaggata,
És — letörve volt a kert liljoma . . . !
Gyászos terítőn, benn halvány halott,
Halavány kis leányka nyúgodott, —
Ennek merev kezébe adta őt,
Hol irtózata s kinja egyre nőtt.
Keskeny koporsót hoztak azután,
Belé-záratván a virág s leány:
Rögtön setét lőn . . . ő a holttal . . . ah!
— Hullván a hajnal hűvös harmata,
Felébredt, és szólt a virág, szegény:
Hála, hogy vagyok *kis ibolya én!*

Jobb nékem itt a bokrok enyhiben
Szerényen élni s észrevétlenül;
Hol szaggató kéz és zápor nem ér,
És a vihar bántatlan átrepül.
Fedezz el, lágy fü s leveles bokor!
Folyjon kis éltem, a mikép folya:
Ne legyek én rózsa, vagy liliom;
Legyek illatos szerény *ibolya!*

ŐSZI KIKIRCS.[1]

„Légy üdvöz, jó természet,
Édes szülő anyánk!
Nyájas szerelmed árad
Kikeletkor reánk!

Az égnek tiszta mézét!
Az édes harmatot,
Testvérink közt először
Velünk kóstoltatod!

Mi vagyunk a kinyilt föld
Első virágai,
Hozzánk jön a legelső
Szellőcske játszani.

A csillogó verőfény,
Mely reszketőn ölel:
Meleg csókját, szerelmét
Mással nem osztja fel.

Alusznak a virágok,
Mi már ébren vagyunk!
A bércz mogorva képe
Megenyhül általunk,

Mi, mintha nyelve volnánk
A jó földnek, ki szól
A közelgő tavasznak
Tündéri bájiról.

Légy üdvöz, jó természet,
Édes szülő anyánk!
Nyájas kegyelmed árad
Kikeletkor reánk!‘

Ifju kikircsek ajkán
Igy hangozott a dal,
Egygyé olvadva a táj
Lassú fuvalmival.

Igy örvend a szelid nép,
De van: ki bús, beteg,
Nem mondja a tavaszdalt,
Melyet mond a sereg. —

Hát a piros virággal
Szomszéd a halavány?
Vagy együtt jár a fénynyel
Testvér gyanánt az árny?

Nincs boldogság, a melynek
Ne volna bánata!? . . .
És szól a bús kikircsek
Békételen hada:

«Oh hadd emésszen a bú;
Csak jól teszen velünk!
Hervaszd, hervaszd, enyé-
Megútált életünk! [szet,

S te jó anyánk, természet!
Gyöngéd szülötteid,
Kik más vidékre vágynak:
Meddig felejted itt?

A völgy lepkéje járhat
A bérczen szabadon;
Más tájra megy lakozni
A lanyha fúvalom;

A csermely, a ki szirtek
Forrásiból fakad:
A völgyön fut s bejárja
A rónatájakat.

S szegény virágnak innen
Mozdulni sem lehet!
Ah szép szabad világ! . . . itt
Gaz, cserje eltemet!

Oh végy fel minket innen,
Szelíd anyánk keze!
Gyökünk a sík mezőség
Hantjába téve le;

Ott óhajtunk mi lakni,
S éltünk virúlata:
Ne a tavaszban légyen
Mikép eddig vala;

Midőn sárgulva kezd a
Fák lombja hullani:
Legyünk a csendes ősznek
Nyiló virágai!

Ha van virág, mit a kéz
Rengő bölcsőre szed,
Felékesítni a szép
Ifju természetet:

Legyen virág az *ősznek*
Borongós idején,
Koszorú a koporsón
S a haldokló fején!»

És mig ekkép beszéltek
A békétlenkedők:
Gyorsan megnyilt alattok
És elnyelé a föld.

Majd elvirult az élet,
Megért az uj kalász;
Zörögve ing a kóró,
Melyet szél karja ráz.

S zöld köntös fedve gyöngéd
Alakjok melegen:
Kibujtak a kikircsek
Az őszi téreken.

Hideg kő s cserje által
Most eltemetve nincs;
Körűle sik, szabad tér...
És boldog a kikircs:

«Légy üdvöz, jó természet,
Édes szülő anyánk!
Az ősz virági lettünk,
Tágas tér lett hazánk,

Mi szép itt s így az élet!
A lomb zizegve hull...
Halkan bucsúzik a szél
Hű játszó-társitul.

Ha a sápadt világon
Nyájas napfény dereng:
A szivnek érzeménye
ájó, fájó, de szent!

Ábrándiban a lélek
Ah szinte megszeret:
Halavány arczu szép hölgy,
Enyészet, tégedet!

Légy üdvöz, jó természet,
Mi meghallgattatánk!
Ah!... csak e szörnyü köntöst
Ne adtad volna ránk!

Nem látja tőle senki
Karcsúdad termetünk;
A lomb zöld tengerében
Egész elsűlyedünk!»

És a földből feléjök
Egy halk szózat hatott:
Miért vágytok levetni
A jó ruházatot?

Békétlenek! hisz a lomb
Mely zöldelőn befed:
Piroslό arczotokhoz
Díszül teremtetett.

Késő ősznek leányi!
Titeket e meleg
Köntös nélkűl az éjben
Dér és fagy ölne meg!

És ők meg nem nyugodva
A földnek szózatán:
Bánattal haltanak meg
Kevéssel azután.

De a mint uj tavasz jött:
Egész ruhátlanul
Bujtak fel a kikircsek
Az őszi hant alul.[2]

Kikeletkor, magában
Zöldül ki a level.
— A természet kezében
Nem veszvén semmi el.—

De a nappal ködös, bús;
Az éj deres, hideg;
A rét végső virága
Fázlódva didereg.

Nem érzi most az ősznek
Mosolygó örömit;
Beteg lesz, végre meghal...
És élte oly rövid!...

A bus kikircs s az ősznek
Derengő napjai:
Mosolygó szép tavasznak
Halvány viszhangjai!

MÉCSVIRÁG.[3]

A mécsvirág, szellős magas
Bérczen lakott;
Honnan belátni a kelő
S nyugvó napot.

Hol együtt van enyh napsugár
S hűs bérczi lég;
A szép virág zöld lomb közül
Emelkedék.

Előtte, kéklő messzeség
Határai;
És a virágnak kedve jön
Leszállani.

Megnézni a kies mezőt,
Fénylő tavat;
Megösmerni sok szép, rokon
Virágokat.

És a bérczről a mécsvirág
Gyorsan leszáll;
Lassan haladva a nyugodt
Tó partinál:

Meglátja benne a napot
S kéklő eget;
S önképe az, mit legtovább
Megnézeget.

Bámulja a rét és lapály
Szépségeit,
S örül, hogy innen, onnan is
Köszöntgetik.

A mint a láp mellett halad
S oldalt tekint:
Feléje, egy sápadt virág
Bólintgat, int.

S közelről igy köszönti őt
Lágy hangokon:
‚Isten hozott a sík mezőn,
Kedves rokon!‘

«Ah, jó virág! hogy volnék én
Rokon veled?
Piros vagyok, s te halavány,
Mint a beteg!»

,Pedig látd, *testvérek* vagyunk,
Egy volt anyánk!
De a sors által, kétfelé
Szakasztatánk.

Te, fényben és örömben él
A bérczeken;
Nehéz fájdalmat hordozo
Én idelenn.

A boldognál piros az arcz . . .
S ha szenvedünk:
Halavány szinbe öltözik
Tekintetünk!'

SZARKALÁB.

Nincs magában élni kedve:
Nőt keresni, kit szeretne,
Vagy gyötörne legalább,
Elindult a szarkaláb.

Gazdag a földnek határa;
Völgy, halom borul virágba;
Könnyü, játszi fúvalom
Repked a zöld lombokon.

Mennyi kellem, mennyi szép-
A virágok tarka népét [ség!
Ifjuság és szerelem,
Öleli át melegen.

Vágya vonván szarkalábat,
Szebb virágot merre láthat:
Aprót lépve, délczegen
Jár a síkon, bérczeken.

Diszben áll a messze róna.
S ha csak egy virága volna,
Bármi halvány kis virág,
Rabja lenne szarkaláb;

Ámde most, hogy lehet ann
Szép leány közt válogatni
Néha hármat is szeret,
Még sem tudja, melyiket

Mert szerethet, válogath
Bájosabbnál bájosabbat;
S az a baj, hogy annyi s
A ki rája mosolyog. —

A virágok seregében:
Kihez szóljon, kire nézze
Mikor minden lomb meg
Bűbájos kép integet;

Itt áll a szép büszke rózs
Szerelmének lángját szór
Ott a bűvös liliom,
Öltözködve gazdagon.

A nefelejts néz szerénye
Epedés van kék szemébe
Erdő és tó szépei
Vágynak néki tetszeni.

De őt kétség habja hányja,
S szeret sok virág-leányba,
Most ehez fut majd ahoz...
De nem választ, csak haboz.

Rájok nyájasan tekintget,
Szépeket mond mindeniknek;
És csapongva osztogat
Hűség-esküt, csókokat.

De a másik pillanatban,
Hűtelen lesz öntudatlan,
Más virágot lát s szeret...
Változás az élvezet!

S ha *vonzódás* szólna hozzá:
Megvetéssel visszonozná,
S ki hideg marad szaván:
Eped, őrjöng az után.

És a sziv üres lesz végre,
Szűzies szent érzeménye
Szenvedélylyé korcsosul,
Önmagának ostorul.

A virágok nem sokára
Ráösmernek szarkalábra;
Akármit beszél nekik:
Rá se néznek, nevetik.

A rózsáról tüske szurja,
És előtte béborulva
A folyóka szótalan:
Hizelg annak hasztalan.

Vidd el innen csalfa szived...!
Ne nyúlj hozzám, öszvecsíp-
S csókolódó ajakán: [lek!
Égést okoz a csalán.

És a rét virági fogynak, —
Vége a tavasz-napoknak!
Barnul a lomb, a patak
Medre alját mossa csak!

A nyári nap, melegével
A virágból magvat érlel;
Elhullottak a lepék, —
Mennydörgésben szól az ég.

Ábránd s költészet helyébe
A valóság s munka lépe;
Víg madárka nem dalol,
Fészkén ülvén valahol.

Bánat gyötri szarkalábat,
Lombja hervadt, arcza sápadt;
Mely csapongván, elveszett;
Szánja most az életet!

S néha multján nézve által,
E hazug vigasztalással
Szokta csalni önmagát:
Vígan éltem legalább!

Oh hiszen, ha ugy lehetne,
Hogy kifogyván lángja, nedve,
Összetörnék a pohár...
De csak teng a csapodár!

Mert, ki véle szenved, érez:
Senki sincs közel szivéhez
S bánat az, mit most terem,
A csapongó szerelem.

S mely emlékivel vadan viv:
Önmagát ijeszti a sziv,
Álma oly kisérteti.

Száraz kóró lett az élet,
Játékul a kin szelének,
A mely rázza, zörgeti.
Mignem a vihar *megindul,*
S összetörve, irgalombul
A sirhalmakhoz veti . . . !

A BAJNOKFŰ.

Nagy mozgalom vagyon
A tónak környékén,
Sok virág és növény
Aggódván, remélvén.
Némely a más perczre
Már csak alig várhat,
Mert mit az a percz hoz:
Öröm lesz, vagy bánat.

Diszben leggazdagabb
Virága a tónak,
— Ki ellenállt eddig
Sok hóditó szónak, —
Szeret már valakit,
Szeret valahára!
S a kijelentésre
Időt tüzött mára!

Tünődnek: ez a percz
Hozni vajh mi jót fog?!
Kit a virág választ:
Melyikök a boldog?!
Ezért a mozgalom
A tónak környékén;
Sok virág és növény,
Aggódván, remélvén.

Pedig e virágról
Lemondhatnak bátran:
Mert az rájok sem néz
Ábrándos voltában!
Tele van regényes
Vágygyal, képzelgéssel . . .
Fényes árnyat kerget,
A melyet nem ér el!

Vannak körülötte
Szép ifju virágok:
S kicsinyléssel gondol,
Megvetve néz rájok;
És a *bajnokfüvet*
Neveztetni hallván:
Ez a név, ez a kép
Rajong gondolatján.

Képzeleg: mily karcsu
S magas az alakja!
Illatos virággal,
Dus lombbal megrakja!
Ugy áll a többi közt
Mint egy *deli bajnok* . . .
‚Ő legyen az enyém,
Ő érte sohajtok!'

És a tó növényi
Hogy szavait hallják,
Mind körébe gyülnek,
S van nagy hallgatagság . .
De a választáson
Mindenik csak elhül . . .
Nem közülök van az:
Idegen nemzetbül . . . !

A boldog vőlegényt
Nem ösméri senki;
Nevéről nagyszerű
Virágnak kell lenni;
Utána mentek már,
S a tó várja félve:
Növényit homályba
Boritván szépsége!

Hah...! most megérkezett...
És... lesz nagy hahota,
Hitvány gizgaz jövén
Vőlegénykép oda...
A híres *bajnokfű*,
E törpe rosz káka!
Levele s galya sincs,
Nemhogy vón virága!

Megzudúl a nádas,
Locsog a tó habja:
Ki sokat válogat,
A selejtest kapja!
Ki nem néz érdemet
S többet ád a *névre*,
Érzeleg, képzeleg...
Bolonddá lesz végre!

A kevély virágszál
Ekképen megjárta,
Maradt bús fejének
Hervadás és párta;
S *bajnokfű*, hol egykor
Érte olyan szégyen:
Ott áll, ott nyomorog
Most is a rétszélen.

HALÁLFA.[4]

,— — — Isten veled!
Hiven szerettelek...
Te voltál éltem boldogsága,
Te voltál örömem;
Virágos volt a földi pálya,
Mert te jártál velem!
Most éltem húnyó estelére
Ragyogjon még szerelmed fénye!
Hűséged vesse lágyan
A sir ölében ágyam,
Mert e sziv még ott is szeret...
— — — Isten veled!'

«Szivem szaggatják ajkaidról
A végbucsúnak szavai;
Ah, lelkemet szeretném hűlő
Kebledbe átfuvallani!

Szerelmem, mely csak a tied volt,
Nehéz, örök bánattá válik . . !
És téged gyászol élve halva,
A sírban, a feltámadásig.
E puszta sziv s halvány ajak:
Örömre meg ne nyiljanak!
Éltem legyen virasztó bánat!
A temető halmán utánad!»

‚Nem ugy, édes hölgyem! nem ugy;
Az álom és a sír enyém!
Tiéd az élet és öröm,
Ne mulj el napjaid felén!
Szerelmed boldogított, —
Könyek között temetsz el . . .
Hívd vissza néha képem
Szelid emlékezettel . . .
De élj örömben, boldogságban!
A holtnak fáj a hosszu bánat;
Ha szellemem *mosolygni* láthat:
Ugy lesz a sirban csendes álmam!'

Tágas körben csapong a földi pálya.
És mintha mindig egy csapáson járna;
Összébb összébb vonul pedig mesgyéje,
Hogy végre a *vonzó* központot érje!
És mig sokat remélünk, várunk dőrén:
Megnyilik a sir, e mély földi örvény;
Felettünk összefut setét homokja, —
Minden feled és mindent feledünk . .
Annál a könynél nincsen egyebünk:
Mit a *hűség* hullat reánk zokogva.
A hölgy halottját földbe tette,
Feldomborult a sirhalom;
Viraszt felette, a kit a bú
Varázsa, kéje odavon.
És rajta *rozmarint* nevel
Fájdalmival, könyűivel,

Mely lelkéből szemébe árad . . . .
— *S a holtnak fáj a vérző bánat.*

Aztán sok év letűnik,
Ölt zsenge lombot a fa;
S ha őszszel sárga lészen:
Lehull, elvész alatta.
Uj himvarrást nyer a zöld
Réten az ócska szőnyeg;
Még a sziklán is, a moh
Uj sarjadási nőnek;
S mit változás nem ére:
A nő bus érzeménye!
A puszta sziv, halvány ajak:
Örömre nem mosolyganak . . .
S ki lenn, nem lát nyugalmas álmat:
A holtnak fáj a bosszu bánat.

Áll a magános *rozmarin*
A sirnak csendes hantjain;
Sohajtástól magasra nőtt,
Könyhullatástól sarja zöld;
De egy holdatlan éjszakán
Véletlen összerendül . . .
Megfutván fájó zsibbadás
A sír földén keresztül.
És elveszitve ágát:
Lesz hirtelen *halálfa;*
Világos-sárga rózsák
Rakodván oldalára.

*

Ah, gazdag ott a temető
  Kedves szivek hülő porával,
  S a hantot hév köny hatja által:
Holott a bus *halálfa* nő.
Mint a sirokba szurkált fáklya

Világit halvány-sárga fénynyel;
Mély sóhajtás ingatja éjjel,
Mely a gyász országot bejárja,
A mély sohaj a sirból támad:
Ne sirjatok, ne sirjatok!
Ottlenn már boldog a halott...
A holtnak fáj a hosszu bánat!

HAJNALKA.

A kert viráginak bájos seregében
Hol a kék és fehér liliom nyit szépen
S a rózsa szomszédja viola, tulipán:
Virult a hajnalka, mint egy ifjú leány.

A kertnek virági mind ifjak és szépek!
Ifjuság és szépség aranyidejének
A tündér szerelem társa, kisérője...
— Mindenik virágnak vagyon szeretője!

A csapodár lepke hizelgő szavára:
Szerelemtől pirul a rózsa orczája;
Bársony-ajkával a karcsu kék liliom:
A méhe szájára mézédes csókot nyom.

A tulipán, ki a fuvalmat szereti:
Hogy keblébe nyuljon, megengedi neki;
A gyászos rozmarin, ezen özvegy virág
Előtt is, mosolygó szinben áll a világ!

A virágok között, a szerény folyóka,
A pirosló hajnalt szerette régóta;
Ki őt enyelegve hítta *hajnalkának*.
Hajnal és hajnalka boldogok valának.

Szeretői a kert többi viráginak,
Szellő, méh, pillangó még mind aludtanak;

De jókor felkele a szerelmes hajnal,
S kedveséhez repült csóktól égő ajkkal.

Mikor jött, ragyogott egész tekintete,
De a válás percze a mint közelgete:
Jobban jobban sápadt, s bucsú-fájdalmának
Gyöngyei a virág kelyhébe hullának.

Őrzötte hajnalka a drága harmatot,
Melyet hű kedvese emlékül ott hagyott;
Hőségben sok virág mig megbetegedett:
A hüs harmattól nyert kelyhe enyhűletet.

Hogy hajnal s hajnalka boldogok valának:
Ellenére volt a kevély napsugárnak,
Ki, megrontásukat feltevén magában,
Leszállt a virághoz csillogó ruhában.

Ifju, szép hajnalka! nemed dísze, éke!
— Szólt a szerény virág csapodár vendége, —
Mit keblem oly hiven, oly régen rejteget:
Engedd kibuzognom forró szerelmemet!

Ragyogó napsugár, a virág felele,
A hajnalt szeretem s boldog vagyok vele!
Méltatlan volnék, hogy éljek: ha hűtelen
Tudna lenni a hű hajnalhoz kebelem!

Szivem' hüségével régen ő birja már:
Keress te más kedvest, csillogó napsugár!
Szólott hajnalka az ékes csábítónak; —
De a ki folytatá szavát hódítólag:

Szép virág! a hajnal keble olyan hideg, —
S oly rövid az óra, a mig enyelg veled!
Én reggeltől estig mulatok melletted,
Betöltvén szerelmem lángjával kebledet!

Hatalmas vagyok én! ösmér az ég, a föld!
Megállni sem mer a hajnal szinem előtt;
Ránézek... s elsápad arcza kölcsön-pirja,
Mert azt is sugárim kegyelméből birja.

A jegenyefának egykor irigyletted:
Hogy oly magasan áll fejével feletted!
Szeress... ölelj által... s mely oda fenn kéklik:
Sugárderekamon felfolyhatsz az égig!

Szólott a csábító, — s kit habozni látott:
Általölelte a reszkető virágot;
S kit forró hevével csókolt össze ajka:
Egészen oda lett a szegény hajnalka!

Mi a büszke rózsa, s a halvány liliom?
Százszor több kellem van szerényke arczodon!
Mit ér a rezeda s istenfa illatja!
A koszorut szivem ah csak neked adja!

Czélt ért a csapongó napsugár, — mellette
Hivét a könnyelmü virág elfeledte;
Sirt a hajnal, végre könyje kiszárada,
S barna fátyolban járt, minő volt bánata.

Addig kedveséhez járt a nap sugára,
El nem hagyván őtet csupán éjszakára;
Boldog még sem vala a hűtelen virág,
Ugy tetszett: keblében titkos bú férge rág.

Szerelmem, napsugár! szólt sohajtva sokszor,
Csókod és szerelmed, mely hő ajkidon forr:
Ah, olyan égető!... csupa tüzláng!... heve
Alatt hervad, lankad virágod kebele!

S midőn bánatjában meghervadt, beteg lett:
A jó hajnaltól nyert enyhe harmat-cseppet;

De a napsugárnak forró ajka legott
Felszitta kebléről az édes balzsamot.

S nem soká tartott a napsugár hűsége:
Mostan a hétszinü szivárványért ége;
Majd kaczérkodni a csendes tóhoz jára,
S kacsingatott este a hegyek ormára.

Most fényes csókjai a felhőkön égtek;
A délibábnak, a puszták tündérének
Heves szerelemben lőn majd játszó-társa...
— Szegény hajnalkának nagy volt bánkodása!

Nagy volt a hűtelen virágnak bánata!
Ha eljött kedvese: lángjától hervada.
Ha a csalfa sugár mellőle elmaradt:
Szíve elszorult a féltés sulya alatt.

És hitszegésének fájdalmas emléke:
Keblében emésztő, kínos lánggal ége;
Végre midőn *meghült s messze* vonult vala
A csalfa szerető: hajnalka *meghala!*

S a hütlen napsugár meg sem látogatta
Sirját a virágnak: ki meghalt miatta;
A napraforgónak mondott szép szavakat:
Nála hajnalkának emléke sem maradt.

De nem igy tőn a hű szerető, a hajnal,
Bus emlékezettel és szánó sohajjal
Este reggel eljárt a virág sirjára,
Ömölvén bánatos könyűinek árja.

És addig kesergett a sirhalom felett,
Hogy a mint eljött a megújult kikelet:
Csudát tőn a hűség s szerelem harmata,
Mert a megholt virág *ujra* feltámada.

S ki hűtelenségét szemére nem veté:
Szerelemmel hajolt a szép hajnal felé;
Kellem és hűségtől lőn teljes kebele,
— Hajnal hajnalkával ismét boldog leve.

*

A csábitó maig eljár hajnalkához,
Mézes szavaival nyájas mosolygást hoz;
De a virág, látván a csalfa súgarat:
Tölcsérét bezárja, — s hivéhez hív marad.

DÉLIKE.[5]

Indúl az *uj hold,* — sugár-szálait
Mint egy ezüst vetélő hagyja el;
Sugáriból a csendes föld szinén
Szövődik halvány, reszkető lepel,
Mely elborúl a nyugvó életen,
És arra még mélyebb álmat bocsát,
Hol a lélek, bejárja száz csodás
Látmány zsibongó, mesés csarnokát.

Indul a *hajnal,* — bíbor fátyola
Arany szálakkal van áttörve már;
Lebben, — s a harmat róla földre hull,
Lebben — s a szellő lengedezve jár;
Lágy szender jő a mély álom helyett,
Mely hunytat, ébreszt; könnyü és szelid.
Melyben az alvó tudja, érezi
A nyugvás boldog, édes kéjeit.

És indul a *nap,* — a gyors égi hős,
S szekerének sugár-küllőivel
Holdfényt és hajnalt messzetávolít
És a világra világot lövel;

Megszünt az álom és elmult az éj,
Ébred ki él, a föld, lég és vizek:
Az ifjult élet, kedv és mozgalom
Pezsgő zajától forrnak, rengenek!

Midőn a hajnal szépen meghasadt,
Megnyiltak a virágok ezrei:
A hűs harmatban mosdató korányt
Illatos orczával köszönteni;

Csak a *délike* aludt csendesen,
Szemét behunyva a földön feküdt!
Nem élvezvén a reggel gyönyörét,
A mely élt, zengett, zajgott mindenütt.

«Szomszédasszonykám! régen megviradt,
Fényben, illatban fördik a vidék;
— Szólt a folyóka a fák súdarán —
Csak te nem birtál felébredni még?»

Az ébresztő szót hallá délike,
S midőn már *délen* érzé a napot:
Megnyitván kelyhét meleg súgara,
A hajnalkának választ igy adott:

«Hagyj engem a korány óráiban
Pihenni a jó földnek kebelén;
A *déli napfény* kedvesebb nekem,
Abban virúlok, nyilok, élek én!

Az én anyám ékes virág vala,
A liliomnál jóval magasabb;
Zöld lombozattól gazdag ágain
Teljes rózsák rengettek, mint a hab.

Ösméred a szellőt, ki nem lakik
És nem maradhat egy helyen sehol;

Nem kér szállást a lombok rejtekin,
Éjjel nappal megy s holtig vándorol, —

Hajlékony és beszinlő módja van,
Ajkán enyelgő, suttogó beszéd;
Álmadban csókkal hinti ajakad,
És hátra sem néz röptében feléd!

Anyámat a szellő szerette meg,
S viszonszerelmet esdekelt soká;
Ha róla egy hervadt szirom lehullt,
Azt is felvette, azt is csókolá.

De a csapongót ösmervén anyám:
Hizelkedésit egykedvün vevé;
Miből a szellő meggyőződhetett,
Hogy e virágszál nem leend övé.

Nemes kebelben, csendes néma kint
Költ a csalódás és a veszteség;
Boszúra gyúl a sziv, ha nemtelen, —
— Az volt a szellő, — s boszút esküvék.

Anyámra törve éjnek idején,
Leverte róla a menny harmatát;
Haraggal tépte, dulta lombjait, —
S hütvén boszúját, zúgva tova szállt,

Idétlen mérge semmi kárt se tőn,
Az első percz ijedségén felül, —
Reggel, nevetni kezdte már anyám...
De szíve megdöbbent véletlenül!

S fájdalma nagy lőn. *Engem* nem talált,
A kit már akkor karján hordozott;
A szellő levert, a rög rám gurult...
Anyám elveszte, kisded *magzatot.*

És eltemetve hűvös föld alatt,
Nem láthatám a szép természetet!
Anyámat hallám gyakran éjtszaka,
Lányát siratni, a ki elveszett.

Majd süvöltő szél járt felettem el,
És mintha száraz kóró zörgene!
Anyámtól többé nem jött semmi hang,
Jelen volt a halvány ősz ideje.

A gondos kertész jött el azután,
Megszedte a fű- s virágmagvakat;
Hogy elvesse kikeletkor megint...
— Csak én maradtam ott a föld alatt!

Nagyok valának szenvedéseim!
S midőn vihar zugott a látkörön:
A télnek első csikorgó fagya,
Összébb-szorítá kisded börtönöm.

Kínos kétségb'esés fogott elő....
Midőn felém a jó földnek szava
Jövén csendes, sugalmas hangokon,
Megnyugtatott és megvigasztala:

— Hunyd bé szemed s alugyál csendesen,
A földnek keble nyugtató, meleg!
Kis *magzat!* a tavasz ha megjelen:
Virulni, élni majd felköltelek!

S szemem, lágy édes álom zárta le,
Egy perczig tartott.... s hogy felébredék:
Felengedve volt börtönöm fagya,
Hozzám hatott a tiszta, enyhe lég.

Megtartott a *föld* anyakebele,
Lágy, édes álmat az bocsáta rám;

És álmaimból a *nap* költe fel,
Meleg sugárin felvirágozám!

Nem lészek én többé magas növény,
Anyám' — a *földnek* keblét ölelem!
Nem nyílok én meg hűvös hajnalon,
De a kihez szerelem s hála von:
A fényes *napnak*, délben, *melegen*.

ARANKA.[6]

Lágy szellőben habzik a rét,
Gyors patak fut rajta végig,
Mely üdítő hüs habokkal
Önti el gyakran mellékit.

Nyilt virágtól, zsenge fűtől
Van mosolygó ifju képe;
Hangjában száz pitypalatynak
Mintha szólna, mintha élne!

A táj fényes pillangói
Szálldogálnak, nem pihennek,
Mint mosolygó édes álma
Boldogságnak, szerelemnek. —

Elvégzé a nap futását,
Csendes alkonyszellő támad,
Hosszu árnyék-óriások
Futják be az esti tájat.

A rét szélén vándor áll meg,
Szántóföldnek *ért kalásza*...
Olyan fáradt! messziről jön,
És szállást kér éjszakára.

S im a füvek összesúgnak:
Csak miatta baj ne érne..!

De egy kapzsi észrevevén:
Összevissza gázol érte.

S a kalászt elútasitják:
Kérjen szállást a rokonnál
Itt a szomszéd búza-földön; —
— S ő szegény, a parlagon hál.

Jött a *rózsa* másnap és mond:
Ékes kert az én lakásom;
Ah! de ott régóta sínlek:
Itt remélem gyógyulásom!

Kedves a táj, tiszta a *lég*,
A pacsirta ajka csattog;
S ti, rét kedves jó virági,
Magatokhoz befogadtok!?

S rét virági összesúgtak:
Mit? e rózsa ide készül?
Hogy ne lásson senki minket
Szemcsábitó kellemétül?

Mivé lesz a sárga pimpó?
Szarkaláb és a demutka,
Sárkereppel, lóherével:
Mily mellőzött sorsra jutna?

És be nem fogadva őtet,
Visszatért a sinlő rózsa:
És a szellő nem sokára
Bús halálhirt hoza róla.

Harmadnapra jött *aranka*,
Nyomorultra nézni is kín!
Ezer szálu vékony inda, —
Tört, lombatlan és viaszszin,

Igy esengett, igy panaszlott,
Érve a rét hancsikához:
Nincs a földön maradásom,
Minden irt, bánt, üldöz, átkoz!

A szőlő s a kert vidékin
Meg sem engednek fakadni!
Ha a szántóföldre mégyek:
Tüzzel vassal irtanak ki!

Élek kinos bujdosásban..!
Igy beszéle, felsohajtván:
Csak szabadna meglapulnom
Valahol a mesgye partján!

Összesúgtak fű s virágok:
No lássátok... istenadta!
Mily inséggel küzd az ember
Gyülölségének miatta!

Ah, fogadjuk be magunkhoz..!
Nem hasznos fű és nem is szép;
— Megsajnáltunk jó növényke,
Ne szorongj ott, jöszte errébb!

Maradj köztünk lakni! Itten
Ösmeretlen a csoroszlya,
Üldöző kéz nincs utánad,
Hogy indáid tépje, foszsza.

Meghalunk bár, — *rendre* dőlünk,
S zordon télnek zöldje nincsen:
De az uj élet csirája
Élve szunnyad gyökeinkben.

És helyet fogott aranka.
Oldalán a vézna szálak:

Mint megannyi éhes kigyók,
Szerte-kusztak, szerte-másztak.

Mig a föld alatt azonkép
Száz gyökérszál futva széllyel:
A rétségnek más vidékin
Bútt fel átkozott fejével.

S bár mi érje a kaszálót,
Megzabáljon, vagy kiégjen:
Semmitől sincs veszedelme,
Semmi sem fog e növényen.

Fű, virág mig hervadoznak:
Ő gyarapszik, sarja búja;
Ezt elnyomja a növésben,
Azt helyéről is kitúrja.

Szük keblű volt, nem hozott irt
A valódi szenvedésre,
S érdemetlennel tevén jól:
Nagy a rétnek bünhödése!

Mintha a tüz érte volna,
Sárga folttal képe tarka;
Hasznos fűveit gyököstül
Irtogatja ott aranka.

Sárga színével világit
A siralmas pusztuláshoz...
Terjed, sarjad, foglal, a kit
Minden irt, bánt, üldöz, átkoz.

A SZEGFŰ.

Illatban úszó ékes kert felett
Arany-szárnyu pillangó repkedett;
Minden virágnak a szemébe néz,
Minden virág keblén fogadni kész;
De ő közöttük nyugtalan repes,
Mint ki valami ösmerőst keres.
Ott kúsz hajnalka a zöld pázsiton,
Mosolyg a rózsa és a liliom,
Ott a százszorszép s égőszerelem:
De ő le nem lep egy virágra sem.

Midőn fut, fárad és haszontalan,
Szegény lepkének nagy bánatja van!
S ajkán imígyen szól a fájdalom:
— Keresztül egy összetört sóhajon —
Ah, hol van ő, kit hű lelkem szeret?
Illatos *szegfü,* mi történt veled!?
Nyájas szavakkal nem rég hagytam itt, —
A kertnek többi szép virágait
Diszben virulva helyökön lelem, —
Csak őt nem, a ki legdrágább nekem!
Édes virágok, jó szomszédai!
Nem tudnátok hirt róla mondani?
S egy szikár özvegy szólt, a rozmarin,
Gyorsan peregvén a szó ajkain:
Szegény barátnőm és szomszédomon
Mi történt? ah én legjobban tudom!
Ha én rám hallgat, nekem szót fogad:
Nem siratnád most szép virágodat!
De elragadta a világ nagyon, —
Miért éltével lakolt, fájdalom!

Szép volt a szegfű, színe, illata
A kertben áttündökle, áthata;

S *szépség* a szivnek csak kinjára van,
Mert hisz a ki szép, mind boldogtalan!
Az fényes átok, édes kárhozat,
Gyöngy, mit a csiga méhébe fogad;
Rosz szellemektől bérlett hatalom,
Ha bírod: kísért, bűvös súlya nyom.
Fény, mely száz szembe bájolón nevet,
De egy kebelnek sem ád meleget;
Magát emészti föl hévségiben,
Csábitni tud, de boldogitni nem!

Szép volt a szegfű, és szépséginek
Az egész világ hódol, hízeleg;
Boldog volt: kit bár távol, megcsapa
Szélyel-terjengő édes illata.
Egy mosolygásért bűvös ajakán:
Sok szerelmes meg is halt volna tán!

S a boldog, a kevély virág körűl
Van még a lég is kéjül, gyönyörűl.
Pillangók jönnek édes mézes ajkkal,
Bibor-képpel mosolyg reá a hajnal;
Az éjnek gyöngéd ifju gyermeke,
A harmat, titkon édeleg vele.
Enyhitni kész a lágy hüvös fuvallat,
Ha a napfény heves csókján ellankad,
... Ah! a boldog, kevély virág körűl
Van még a lég is kéjül, örömül!

S mi a gyönyörnek véget vet vala:
Nincs semmi ok! — csak ... a *gyönyör* maga;
A szegfű bágyadt, — elszórt, — halavány,
Gyötri valami nem ösmert hiány.
Ohajt s megún szellős napsugarat,
Bántja ha eljő, fáj ha elmarad;
Epesztő vágya van, s ha teljesül:
Elfordul attól bús-kedvetlenül...

Mitől remeg? mit ohajt? mit szeret?
Kérdő szivében nincs rá felelet . . . !
Érdeket, ingert nem lel semmiben,
Most merev félhalott, majd nyugtalan;
Szépsége . . . boldogsága . . . élete . . .
Illat . . . lég . . . szerelem terhére van!
Kedélye érzéketlen álhalott . . .
Ah! a gyönyörrel *tultelt, tullakott!*

. . . .

Ez állapot nem is tartott soká
— Szavát az özvegy ekkép folytatá, —
Szegény szomszédom' egy hüs reggelen:
Halványan leltem, — és élettelen!
Nem tudja senki, hogy történt vele?
De szegény virág öngyilkos leve!
Vizsgáltam kelyhét, *megrepedve volt!*
Szét-tépte dus, tulteljes szirmait . . . .
Minő ifju még, mi boldog, mi szép!
S már csak illatja, lelke szárnyal itt.

*

A lepke megy . . . s a virágok között
A szegfű kórója búsan zörög . . . .

A VIRÁGOK TÜNDÉRE.

A megifjult földnek határán,
A tündér, virági közt járván,
Derült esthajnal halk csendében
Kikérdezé őket gyengéden:
Mondjátok el kedves virágok,
Mosolygó menny kegyelme rátok!
Kinek mi fáj? szivén mi gond van?
Ki, mért eped csendes titokban?

Panaszkodjál, kérj, gyönge népem:
Öröm lesz meghallgatni nékem!

Szálas vetés alján kinyulva,
Alélt növény feküdt az utba;
Erőt vőn rajt a fájdalom már...
S imigy szólott a *vadfolyondár:*

Oh jó tündér vedd el szivemről
Vedd el gyötrő fájdalmimat!
Melyek kinoznak a kegyetlen,
Hütlen buzavirág miatt.

Szeretjük egymást, — s ő imigy szólt:
Mily szép az élet, édesem!
Jer, jer, sétáljunk egyet e kéjt
Mosolygó nyári reggelen!

Bejártuk aztán a vidéket.
Megnéztük a fénylő tavat;
Közel lakó barátainknak
Jó reggelt mondva az alatt.

Itt, nyájasan beszédbe állt a
Barátságos komló velünk;
Örültünk, hogy sok jó virággal
Mulathatunk, cseveghetünk.

Amott, a parlagrózsa hitt be,
Hogy lássuk szive örömét:
Kinek az éjjel egy mosolygó
Piros kis lánya születék.

És hazatérve monda társam:
Az idő olyan kellemes!
Játszunk *bujósdit!* hunyj te, aztán
Ha hallod, hogy *szabad:* keress!

Én hunytam, ő bujt, én kerestem,
S ő, azt a csalfa kék fejét
Fel-felüté, meg visszahuzta,
Csalogatván hátrább, elébb.

Én kergetem lélekszakadva,
S a mint megfogni akarom:
Helyette rut, szurós kalászfőt
Szorít keblemhez két karom...

Elfáradtam... nagy lőn a hőség...
S elvesztve már minden nyomot:
Alig hunyám könyűs szemem be,
Az álom mélyen elnyomott.

Kegyes tündér! most ébredek fel,
Midőn a nap régen lement,
Haza indulnék,... oly setét van...
S hol lelem fel a hűtelent!?

Vigasztalódjál szép leánykám!
A tündér igy nyugtatta őt;
S gyöngéden két karjába tette
A *pajkoskodó* szeretőt.

Tartsd őt *szorosan,* tartsd ölelve
Álmadban ugy, mint éberen!
Meglásd: nem hoz több bút fejedre,
S hozzád sohsem lesz hűtelen!

*

A tündérhölgy tovább lebegvén
A harmatos mezőn: felé
Bús panaszát, a sárga képü
Pitypang imígyen emelé: [7]

Nem itt születtem, messze földről
Szakadtam, árva én ide;

Testvéreim, tul a setétlő
Bérczen lakoznak, messzire!

Itt is jár szellő s harmat, a menny
Itt is fénynyel mosolyg reám:
De én még is csak visszavágyom,
Mert mégis szebb az én hazám!

Ott a kies rét a patakkal,
A mely vizével itatott;
Ott vannak őseim, barátim,
Ott láttam én meg a napot...

Kegyes tündér! *honvágy* öl engem,
S megőszül bus fejem hamar....
Bárcsak feltépne s messzedobna
Egy szánakozó zivatar;

De én tudom: hogy itt halok meg!
Ah, bár csak édes *magzatim*
Repülhetnének őseikhez,
A kedvező szél szárnyain!

Leányom! a tündér viszonza,
Miért e bánat, e panasz?
E föld oly kedves lesz idővel,
A milyen kedves volt amaz.

Te itt maradsz, — de *magzatidban*
Legyen meg vágyad, örömed:
Szárnyat tüzök rájok, — s honodba
Őket mind visszaküldheted!

Mint annyi apró lég-hajósok
Az ég csendes szellőiben,
Őseidhez, átevezhetnek
A messze kéklő bérczeken.

*

A tündér nyugtató szaván, a
Pitypang vigasztalódva van;
Midőn a *vadszegfű* sohajt fel[8]
Az út mellől fájdalmasan:

Bánatba van fejem borulva!
Halld jó tündér! történetem:
Te színes, illatos virágot
Adál kegyelmesen nekem.

Boldog valék! új új kecsekkel
Ruházott a jó kikelet,
Gyöngéd szellő, nyájas pillangó
Csókolta arczom s keblemet.

Kóró vagyok most, — ! szánni tud csak,
Ki bús beteg képemre néz...
Jó tündér, vedd el rólam e kint!
Mely gyász éltemnek oly nehéz!

A *hangya* erre járva egyszer,
Kiváncsian tekintve rám;
Dicsérgeté karcsú növésem,
Pirosló ajkam, zöld ruhám.

Én csak hallgattam és nevettem
Ezt a bohó kis állatot:
Ki engem ilyetén beszéddel
Mindennap meglátogatott.

De jötte sűrűbb és beszéde
Merészebb lett szemlátomást;
Mig hévvel tartott lábaimnál
Hosszú szerelmi vallomást.

Oh szép virág! hajolj le hozzám,
Engedd csókolni kebledet!

Szeress...! légy boldog is, ha szép vagy...
Boldogtalan, ki nem szeret!

Fenyegetőzni kezde aztán,
— Folytatta a hervadt virág, —
Hogy megrohan, ha eltaszítom,
S gyökerestül kidönt, kirág.

És végre mit mivel! Dühében
Felfut karcsu derekamon...
Ah, ki tudná hiven leirni
Félelmem és irtózatom..!?

Éles körmét keblembe vágta,
S csókjával, tiszta ajkamat
Illette buján, a kegyetlen,
Gyönyörrel nézve kinomat. —

Egyszer, pusztitó bánatomnak
Okát kérdé a *hangyales*;[9]
— Kicsíny állat, mely a fővenyben
Lakik s élelmet ott keres. —

S kihallgatván a jó bogárka,
Vigasztalólag igy felelt:
Szegény virág, csak légy nyugodtan,
És bizd reám a szemtelent!

Aztán az úton, merre hozzám
A rút, félelmes hangya járt:
Egész éjjel dolgozni hallám
A jó indúlatú bogárt.

Lest ásott, mely mint a folyondár
Tölcsére, olyatén vala;
Szabályosan szaladva össze
A mély fenékig oldala.

Alján elrejtezett az állat
Véknyan fedő fövény alatt, —
S jövén a hangya: a veremnek
Egyenesen neki szaladt.

Ahol meggördülvén alatta
Az ingatag homok-szemek:
Ő, a veszélyt hozó mélységbe
Hanyatt-homlok lehempereg.

Ott, mint a tigris, rárohanván
A hangyales megölte őt. —
És ujjá lettem...! dult virágom
Elhullott és szebben kinőtt.

Boldog valék..! elhozta ismét
A pillangót uj kellemem;
A gyöngéd szellő nyájasabban
Ringatta karjain fejem.

De ah! rövid volt boldogságom,
A nyugtalanság visszatért;
Mely ismét elhervasztja, látom,
Megifjult éltem kellemét.

Az én oltalmazó bogárkám
Hirtelen *megszárnyasodott*
És elrepült...! ah, most ki véd meg?
Ha hangya jő, én meghalok!

Vigasztalódjál, jó leányom!
Felelt a tündérhölgy neki;
A rózsának kezem tövist ád,
S téged nem tudna védeni?

Én illatos, piros *enyüvel*
Kenem be termeted, nyakad;

Ha ellenséged ujra jönne:
E lépen ott vesz, ott ragad.

*

A tündértől oltalmat aztán
A bérczek *gyöngyvirága* kért:
A rút *ördögszekér* esengett[10]
Régóta már szerelmemért.

Mind hasztalan mondtam ki néki:
Hogy én őt nem szerethetem;
Undorító édeskedéssel
Keseríté meg életem!

Addig boszantott, hogy miatta
Elhagytam a kies mezőt,
S lakást egy tószigetbe vettem,
De éltem jobban ott se tölt.

Mert üldözőm szünetlen ott állt!
Velem szemközt a part felett;
Közel már nem férhetve hozzám:
Bólintgatott, integetett.

Ez úgy boszantott...! s nyugtalanná
Tevé egyhangu napjaim!
Gyakran álmodtam: hogy keresztül
Gázolt a tó hullámain.

És a sziget ködös legében
Halovány és beteg valék;
Kétségbe kellett volna esnem:
Ha még, meg nem sajnál az ég;

De üldözőm sárgulni kezdett,
Beteg lőn s végre meghala.
S én visszatérvén a mezőre:
Boldog levék, mint valaha.

Kiket oly rég láték, örömmel
Köszöntém a virágokat...
De ah! borzasztót kelle érnem:
Engem *kisértet látogat*...

A holt ördögszekér, ha szél fú,
Bősz tánczczal ellenem rohan;
Száraz oldalbordája, csontja,
Csörög csattog borzalmasan...

Kegyelmes tündér! tőle ments meg!
És mond a hölgy: megmentelek!
Hol ékesen váltják fel egymást
Az enyhe völgy, a zöld hegyek:

Az erdőségben lesz lakásod,
Sürű bokor tövén, a hol
Zengő madárka rakja fészkét,
S a kisértet nem kóborol.

És a bérczen, a bokrok alját
Többé elhagyni nem lehet;
De illatoddal messze szállhatsz
Betöltve földet és leget.

*

Most a szelid *démutka* szóla:"
Ah, én igen beteg vagyok!
Hol találok mély bánatomra
Enyhítő irt, gyógybalzsamot?

Hű kedvesem sirjába szálla,
S én, mint az üldözött futok;
De égető gyötrelmeimtől
Megmenekülni nem tudok.

Gyötrelmedtől, szegény leányom!
Hiába futsz, bérczen, mezőn:

Még jobb, ha tárgyához közel vagy...
Menj --! s lakozzál a temetőn!

*

A tündér szóla gyöngéd ajkkal, —
Azonban meghasadt a hajnal,
S ő, eltünék a lanyha szellőn:
De minden, a mint mondta, meglőn:

Kedvesét a *folyóka* karja
Reá-folyván ölelve tartja;
S örömmel elmondhatja róla:
Hogy hűtelen nem volt azóta.

A *pitypang* boldog, — szállva messze
Léghajózó magzatja ezre.

Az enyves *vadszegfűt*, a hangya
Kerüli, nem hogy megrohanja.

A bérczi *gyöngyvirág* nem retteg
Jöttén zörgő kisérteteknek.

Démutka nem fut, benne mely ég:
Fájdalmától hogy megmenekjék;
Közel van inkább egyre hozzá:
A temetőkertben lakozván.

A MOHOK.

Követségben, két szál moh jött a
Tündérnőhöz s beszélt:
Te meggyógyítád a virágok
Fájdalmait, sebét.

Im, üdvözöltet általunk, a
Mohoknak erdeje:

Hatalmad jóvoltát s kegyelmed
Éreztessed vele!

A mohok kisded népe közt él
Egy ősi hagyomány:
Hogy egykor nagy, sötétlő fenyves
Valánk a bércz fokán.

Hasonlitunk is a fenyőhöz,
De ebben nincs öröm:
Mert alacsony, bús törpeségben
Tengődünk e kövön.

Tündér! add vissza kis mohoknak
Elébbi termetünk:
Hogy ismét a bérczet boritó
Sötét fenyves legyünk!

‚Magas fenyves valátok egykor:
S vagytok kicsiny mohok,
Elbűvölés nehéz hatalma
Feküdve rajtatok.

Szegény asszony élt hajdanában,
Táplálgatván magát;
S hogy száraz fát szedett az erdőn:
Egy *abroncsot* talált.

Gondolta: kulcsából kibontván,
Jó lesz ez is neki!
S hogy jobban a zajdába férjen:
Apróra tördeli.

De a midőn magát kirúgta
Az abroncs: — hirtelen
Emberré változott, — az asszony
Se holt, se eleven...

Nagyot nyujtózván szólt az ember:
Jó asszony, köszönöm!
A *bűvös bodnár* kinozott meg,
Kivel sok a pöröm.

De szólj: mivel szolgálhatom meg
Szives jó'karatod?
S gyorsan felelt az asszony, a mit
Ijedtében tudott:

Légy keresztapja gyermekemnek...!
Jó! mond az idegen,
S hogy majd a vig keresztelőbe
Maga is elmegyen.

A lányka meglett, s nőve szépen
Kifejlett idején;
Félkeze volt anyjának, olyan
Szófogadó, serény.

Szivén szelidség, s kellemektől
Tündöklött homloka;
Látszott rajt' a keresztapának
Tündér-ajándoka.

De a szegény asszony beteg lett,
S elküldé gyermekét
Fürdőfűért, melytől bajára
Könnyebbülést remélt.

Kiment a lányka és az erdőn
Gyógyfűveket szedett,
Midőn az irígy fenyvek, össze-
Súgtak feje felett:

No lássátok! fű és virág itt
Most is gyéren terem...

Jertek, boszúljuk meg magunk e
Pusztító gyermeken!

S földig borúlva lombjaikkal
Az ösvényt elfedik;
És zúgnak-búgnak, mint mikor nagy
Szélvész kerekedki.

S hogy fel s alá ijedve futkos
Az eltévedt leány:
Az ág megtépi köntösét, és
Sebet karmol nyakán.

Sir a lány: hogy' húzom ki itt, a
Félelmes éjszakát?
Ki visz anyámhoz? s egy közel hang
Felel: *keresztapád!*

Nyájas, jó embert lát a gyermek,
Kezében görbe bot;
Haza vezetlek én, leányom,
Ne búsulj, légy nyugodt!

Aztán botjával nagy keresztet
Rajzolt a levegőn....
Mire a zúgó fenyveseknek
Csak a hült helye lőn.

Apró, zöldes moh lett a földön,
Hogy a ki abba jár:
Ne tévedjen meg sűrejében
A legkisebb bogár.

Valátok zúgó, büszke fenyvek,
Most törpe kis mohok;
Míg a megbűvölési évek
Eltelnek rajtatok!'

A FEHÉRLILIOM MENYEGZŐJE.

Bájos, mesés virág élt egykoron,
A hervadást nem látó *fényszirom ;*
Ha harmatjából, méh vagy lepke itt:
Megnyulni látta élte perczeit.

Ha szirmait megnyitta éjtszaka;
Kék szinben játszó fénynyel csilloga,
A melynek messzelátszó udvarát
Sok szárnyas vendég szállongotta át.

Most nem virúl . . . ; mert elátkozva rég,
Esetét tudják a virágregék,
Melyeket, ha jő csendes tiszta éj,
Egymásnak a virág el-elbeszél.

Kerek tó állt ott s tágas pusztaság.
Hol lakozott a bűbájos virág;
Szomszédos levén a tájon vele
A *parlagrózsa,* az ő kedvese.

De a rózsának sok bús napja van!
Mert a fényszirom jő-megy untalan.
S ha utja czélját, végét kérdezi:
Hideg, kitérő választ ad neki.

Egyszer, hogy várja, búsul és remél:
Hozzá megy a beszédes éji szél,
És mond: szegény, őtet ne várd haza . . . .
Az álnok virág téged megcsala!

Délnek, virágos úri kert vagyon,
S benne legszebb a fehér liliom;
Fényszirom őtet eljegyezni ment,
S ma éjfélkor már menyegző leend.

Vezess odáig, jó szél! engemet,
Szól a virág és könye megered;
S a két vándor megy, sebesen halad,
Nagy messze éri már a viradat.

Ha a virág fáradtságtól piheg,
Hűs szellő-társa legyezgeti meg;
És vad kétséggel küzdve kebele,
Nyájas dologról beszélget vele.

Süt a nap s mindig magasabbra hág...
Déltájban már elérik *délibáb*
Tündérországát, melyen a vizek
Fehérhullámi általrengenek.

A puszták tündérhölgye ott lakik,
Légvára, mely épüle a napig,
Üveg ladikként hintáz a habon,
Melyet egy intés, más más tájra von.

A fényes nap, kit délibáb szeret,
Ha vet reá borús tekintetet:
Tündér-várát lerontja hirtelen,
És bánatában láthatlan leszen.

Vadrózsa látta a tengert s habot,
Mely tornyot, erdőt ketté szaggatott
És gyakran hátra-néz félelmesen:
Mert ott is látszik már a bús elem.

Szellő! kérd e táj tündérasszonyát,
Hogy habzó tengerén bocsásson át;
Mondd, hogy sietek, mondd hogy arra von
Boldogtalan szerelmi fájdalom.

Ment a szellő, — s egy hosszu felleget
Hajtván a légben, visszaérkezett;

A felleg' árnya hid lőn a habon,
S jó parlagrózsa átmegy szárazon.

Est-hajnalon s az éjnek csendiben
Megy a két vándor és nem is pihen;
Végre elér a kerthez, hol az éj
Csendében áll már a nászünnepély.

Vendégekül meghíva voltanak:
A táj *virági,* — s a csergő *patak,*
Hanem ez, csak futtában tére be,
Sietős utja lévén messzire.

Az ifju *költő: holdsugár,* kinek
Ábrándos arczán függ a lánysereg;
A jó tánczos *szellő* el nem maradt,
S jól megforgatta a virágokat.

S ki gazdag zöld ruhába öltözött:
A *gyöngyvirág,* a vendégek között,
Frisitőül hüs bérczi harmatot,
Fehér kristály-csészékben hordozott.

A kert virító hangafáinál,
Éji fülmilék kara hangicsál;
A nyárfa kedvét vig tapsban leli...
Minden oly fényes, olyan ünnepi!

És vígad, vígad a szép nászsereg,
Felette illat-zászlók lengenek;
De a menyasszony szép nővére még,
A *kék-liliom,* meg nem érkezék.

Az oltár, egy nagy bokor rozmarin,
Szentelt gyertyaként függnek ágain
Világitó szent-jános bogarak;
A boldog eskü van még hátra csak.

A fényszirom már ott áll, és vele
Karcsu arája, bájos kedvese:
Lelkében édes habzó gondolat,
Tagján elömlő hószin patyolat.

.... A fák közé fut el most fényszirom,
S lázas kedélylyel visszatér nyomon;
Felindulás ül szép arczulatán,
A nagy percz megrázó hatalma tán...?

S az ünnepélyes, a nagy percz, jelen:
Egymáshoz hajlanak szemérmesen
A jegyesek, — de liljom felsikolt!
Hóköntösén vér... s vértől annyi folt....!

Zavar s rémület... ah ki fejti meg...?
A bús *szellő,* ki most előlebeg,
Elmondja: eddig mint kisérte el
Kis parlagrózsát nagy gyötrelmivel.

S hogy állanának a fák rejtekén:
Oda rohant a gyilkos *vőlegény,*
Megölte a leányt kegyetlenül...
Ugy lőn befestve drága véritül.

És a násznép a rózsához szalad...
Vérében lelik a zöld fák alatt!
Szánják, siratják: oh jó kikelet!
Ne hagyd meghalni szép szülöttedet!

S a jó virágnép *felsiratta* őt,
Hű parlagrózsa új életre költ;
De vére elfolyt, pirja elveszett, —
S a kertben, kecses *fehér rózsa* lett.

Leghűbb barátnők rózsa s liliom...
Kedves bú ül a halvány arczokon;

Fájdalmok egy, — egy sorsnak lett vala
Mindkét virág özvegy menyasszonya!

S parlagrózsának ha tán vágya kél,
Honát látni a tó vidékinél:
Vizén a délibáb *felemeli,*
És megmutatja messziről neki.

S a kiontott vér meg sem hűle még,
A büntetés rögtön következék:
Mert a gyilkos *vérfűvé* változott,[12]
Teremve bűneért vérharmatot.

És a miképen mondja a rege,
Megjönne ujra régi kelleme:
Ha letörné, ki hetedik gyerek,
De ezt a szellő nem engedi meg:

Mert mihelyt rajta lát vérharmatot,
Mit jel gyanánt nagy kinnal izzadott;
Lefujja róla, — s a virág marad
A ránehezült átoksúly alatt.

A KÉK LILIOM ÉS PIPACS.

‚Csendes éj szállt a világra,
Égen, földön hallgatás van.
Harmatárban megfürödtem,
Megfürödtem holdsugárban!

Jer leányzó, jer *pipacska!* [13]
Öltöztess fel diszszel engem;
Testvérem nászünnepélyén
Ékesen kell megjelennem!'

És felel rá a leányzó,
A ki titkos tervben fárad:

«Legszebb vagy te kék ruhádban;
Ah ne vesd le kék ruhádat!»

,Éji fénynél elvesz a kék,
Csillogó piros ruhát hozz!
Jobban illik a piros szin
Nász örömnek vig zajához!'

És dult-fult a lány magában:
Ah, mi szépek más virágok!
Hordva kék, fejér, piros mezt . . .
S én rut hamuszinben járok!

Irígyen néz másra a szem,
Gyönyörködve kellemében;
S csak én érezzem, sirassam
Szomoru megvettetésem?

Jó kék liljom! hasztalan vársz,
Elviszem piros ruhádat . . .
Legalább egy édes órát,
Díszem árán hadd találjak!

Várt a liljom, hasztalan várt, —
Mások régen elmenének;
Végre hallja: milyen gyászos
Vége lőn az ünnepélynek.

Mikor aztán zöld kastélya
Lombos rejtekit bejárja:
Hült helye már a pipacsnak,
S véle eltünt diszruhája.

,Menj! s rabolt díszedben, álnok!
Örömed soká ne légyen,'
Mond a liljom, és azóta
Megmaradt kék köntösében.

S a pipacs díszes, pirosló
Ruhát hord e pillanattul;
Ah, de dísze oly mulandó...
Reggel nyílik, estig elhull! —

IZSÓP ÉS VIOLA.

A halmon, melyet zöld erdő ölel,
Két virág lakott egymáshoz közel;
Az *izsóp* egyik s a *vadviola,*
Mind a kettő kivándorlott vala.

A kertben jól volt dolguk. Dudva, gyom
El nem nyomá a virágágyakon.
Hőség- s hidegtől óva, — szomjatag
Fejökre fris vizet locsoltanak.

De mivel rólok a kertész keze,
Minden tulhajtó lombot lenyese:
Ábrándozók, elégületlenek,
S megunják a jó kerti életet.

El a mezőre! a szabadba, hol
A csermely ömlik s a madár dalol!
Szabad természet, te légy uj hazánk,
Hol a kertész kezét nem nyujtja ránk.

A két virág a bércz lakója lőn,
Ott tengenek halványan, szenvedőn.
S ha csendes est van s a vész nyúgoszik,
Borúsan hangzanak panaszaik:

Még sem nekünk való ez a vidék!
Hol a szegény virág kifagy, kiég;
Hátunk megett magas vadon hegyek,
Mik idecsalják korán a telet.

A lég oly éles, a föld csupa kő, —
Virágok helyett gyér mohotka nő;
Rosz illatú belend, mérges növény,
S kék gomba támad a fáknak tövén.

Valamennyi szél s vihar itt lakik, —
Ugy bömböl, ugy zúg késő hajnalig!
A kertben diszlénk, itten elveszünk...
Ez a vad vidék nem való nekünk!

‚S a boldog kertet mikor hagytad el?'
«A *menyegzőkor!*» — az izsóp felel.
‚Oh én elébb! ugyan mondd el nekem:
Mi történt aztán a bús éjjelen?'

«A fényszirömból mi lett, azt tudod!
S hogy tőle a násznép széllyel-futott.
De a *vakand,* ki ott kertész vala,
Hogy járt, midőn vadrózsa meghala?!

Ott kuttogott a sűrű fák megett,
Midőn a véres gyilkosság esett;
A hívó szélnek ily választ adott:
Mi baj, mi baj? rövid-látó vagyok!

Pedig mindent tudott, és látta jól
Az eseményt a fák homályiból;
A parlagrózsát ép ő adta ki:
Szép vőlegény, jer! itt vár valaki...

De meglakolt, mert elsülyedt; — setét
Lyukakban tölti kínos életét.
És a mikép hazudta egykoron:
Rövidlátó lett s él csaknem *vakon.*

S mint mestersége vala idefen:
A földet ásni, turni kénytelen;

És élte, e haszontalan dolog
Miatt, folytonos veszélyben forog.

S a kert, mely akkor csaknem puszta lett,
Kiheverte a fájdalmas sebet;
Azt mondják: most még dúsabban virúl...
Mért is jöttünk el onnan botorúl!?»

Mi boldogitja, vagy szenvedteti
Az embert: a *szív* s annak *érzeti!*
Mert fény és árnyék, bánat és öröm,
Együtt lakoznak minden földövön!

Maradjon itt a vadbércz és a hegy!
S a két virág a kertbe visszamegy;
Köszöntvén őket a virágsereg,
Szívesen látja a megtérteket.

A bokros izsóp és a viola,
Azóta ismét a kertben lakik;
De látszik a *teljetlen violán*
A falusi élet mind e napig.

ÉGŐ SZERELEM.

Honnan származott az égő
Szerelemnek szép virága?
Nyíló szirma ugy piroslik,
Mintha vérbe volna mártva.

Éjjelenként mért sohajtoz
Olyan hosszan, olyan mélyen?
Hisz boldogság és öröm van
Festve csillogó szinében!

Midőn parlagrózsa szivét
Fényszirommak gyilka érte,

Mely szerelemtől piroslott:
Földre omlott drága vére.

És a mint hull és patakzik,
Igy kiált a hűtelennek:
‚Igaz voltam, elhajoltál . . !
Te megöltél, — én szeretlek!‘

S hideg föld a vért eliszsza,
Benne minden élet elhül . . .
De a holtat visszaküldi
A mosolygó kikelettül:

Mert bár a szív nem dobog már,
S érzéketlen, föld alatt van,
A mely lángolt benne egykor,
A szent érzés halhatatlan!

Hol kihullt a föld porára
Parlagrózsa forró vére:
Hatalma a szerelemnek
Uj virágot hoza létre.

Ez sohajt oly hosszan . . . mélyen . . .
A magános éjtszakában:
‚Hű maradtam, hűn szeretlek
Az életben, a halálban!‘

S kinek szirma ugy piroslik,
Mintha vérbe volna mártva:
Hulló vérből lett az *égő-
Szerelemnek* szép virága.

HAVASI RÓZSA.

Hol tél, tavasz, nyár
Fogóznak össze:
Felhőkbe nyúló
  Bércz oldalán
Havasi rózsa
Nyilván, szelidebb
Lesz a rideg táj
  Virúlatán.

Fenn a magasban
Nincs szaggató kéz,
Nem hat föl addig
  A kandi szem;
Szelíded arczán
Boldog mosoly van
S mi búra hivná:
  Nincs semmi sem.

A tiszta légben
Élvén, születvén,
Hol a derűs menny
  Sugárt lövel:
Alantiságban
Szenny nem ragadt rá,
Mint a ki jár a
  Földhöz közel.

A kerti rózsák
Szépek, kevélyek;
Sajnálva a kis
  Távol rokont:
Egyet közűlök
A bérczre küldnek,
Ki a virághoz
  Érkezve, mond:

‚Sorsod', — kietlen
Bérczen nyomorgván —
Szivünkre vettük,
  Kis rózsaszál!
Jövel közinkbe
S légy boldogabb ott...
— Szebb is lehetsz még! —
  Mint itt valál!'

«Szép, büszke rózsa!
Menj vissza és mondd:
— Köszöntve a jó
  Testvéreket, —
Nem hagyom én el
E zord vidéket;
Mert boldog éltem
  Csak itt lehet!»

‚Hogyan? mohos szirt,
Bús, törpe fenyvek,
S hólepte ormok
  Szomszédaid!
A menny ha dördűl
S villáma csattan:
Reszket, nyög a táj...
  S boldog vagy itt..?

Lenn a lapályon,
Hol gyors patak foly,
S jár lanyha szellő
  A kert felett:
Nem jobb leélni
Illatba' fördve,
Szeretve, ifjan
  Az életet..!?'

«Csak éljetek ti
Kéjben, örömben,
Szinesre festett
Rácsok között:
Én a szabadban
Vágyok maradni,
A hova engem
Sorsom kötött!

S ha éles a lég,
A táj kietlen,
Szegény, sovány föld
Mohot terem:
Mondd meg, szülötti
Szerelme nélkül
— Elvesztve azt is —
Mivé leszen?!

Ha csendes a táj
S madár dalolgat;
Ha csattog a menny
S a vész üvölt;
Reggel, vagy este,
Éjfél homályán,
Minden jelenség
Örömre költ!

Ébredve: látom
A völgyet, ormot...
S örömre gyúlad
Tekintetem; —
S végpillanatját
Hunyó szememnek,
Könnyebb, ha rajtok
Feledhetem!

Ott hosszu évek,
Itt egy rövid percz;
Ott fény, öröm; s itt
Bú, fájdalom...
Mi könnyü lenne
Évek s öröm helyt
A perczet és bút
Választanom!

Kóró tebenned,
Szülötte-földem![1]
Inkább leszek, mint
Másutt virág;
Szebb itt az ősz, mint
Más föld tavasza;
Az éj, mint máshol
A napvilág!

Szeretve hozzád
Simúlok...! érted
Én nem cserélek
Más idegent!
Oh mert előttem,
Hazám! te földed
Minden fűszála
S porszemje *Szent!*»

A LILIOMOK HARCZA.

Szép *fehér liliom!* a gondos természet,
Hóditó kecsekkel mért áldott meg téged!?
Ha te nem oly pompás diszköntösben járnál,
S nem volnál bájolóbb minden más virágnál;
Ha bűvillatodtól, a méhe és lepke
Lábadhoz nem hullna, kéjtől részegedve:
Ellened az irígy féltékeny virágok,
Szép fehérliliom, nem ütnének pártot!

A szép virág ellen összeesküvének
Másféle liljomok: *sárgák, tarkák, kékek;*[14]
E kevély teremtés egy nemzetség velünk!
Vagy mi nem *liliom* névvel neveztetünk?
És ő uralkodjék felettünk kevélyen . . . !?
Jertek, alázzuk meg! — igy zúgnak az éjben.

E pártos felkelést, a *sárgák* és *tarkák,*
Irígy mivoltokban leginkább akarták;
A szelid *kék* pedig, vonva, rábeszélve
Elegyült e gyászos összeesküvésbe.
A *sárgákból* egyet választván vezérnek:
A fehérliljomra haddal ütni készek.
Elcsendesült a föld, közel volt az éjfél, —
Négy szótalan tábor mozog a holdfénynél;
Buzogány-fejét a *tarka* fennen tartja,
Kivonva a *sárgák* sásalaku kardja.

És igy közelegnek, harcztúl égve bátran,
Remegés van csak a *kékek* táborában;
A *fehérek* hada, mint egy hószin fátyol,
Melyet szellő ingat a mezőben távol:
Bája fegyverével hullámzik előre,
Legkevesebb számra, de legtöbb erőre.
Arczok tiszta fénye és a hold világa:
Bűvös fehér ködben olvadnak egymásba;

És tűkörében az éji délibábnak,
Mint egy szellemtábor, — s magasulva állnak.

És a fehérektől imé követ mégyen,
Hószinű zászlócskát tartván a kezében;
Csendet, békét ajánl, a pártos feleknek,
Elmondván: mily szégyen, hogy igy ellenkednek!
S hogy okot nem adott soha nemzetsége,
Sem szóval, sem tettel a gyülölködésre;
De ezek: kard-ki-kard! nem is várják végig
A követ beszédét, — s a csata kezdődik.

Előre nyomul a *sárgák* zászló-alja
S erősen ví, de a szerencse megcsalja;
Mert a ki most kemény rohanással támad:
Nagy ijedség között fordít gyorsan hátat,
S rendetlen futásban egy tónak nyomatik,
Hol a mély iszapba sülyedve hónalig,
Nád és gyékény közűl többé ki nem lábal,
S ott marad a vezér egész táborával.

És a másik csapat, a *kékek* csapatja,
Magát a győzőnek szivesen megadja;
Kedve ellen vett részt a gyász ütközetben,
S ha el nem csábítják, rábeszélve ketten:
Fehérliljom ellen fegyvert ő nem is von;
Ah! hisz abba régen szerelmes már titkon.
Most megadja magát, sorsával kibékül:
Édes a halál is a kedves kezétül!
S midőn már a győzők lábánál hevernek,
Bevallva a vétket, megbánást, szerelmet:
Ölelő karok közt fogadja melegen,
A bünt: bocsánat; a szerelmet: szerelem!

Már csupán egy tábor áll a pártos részrűl,
Mely a fehérekkel megmérkőzni készűl;
Tábora a *tarka tigris-liljomoknak*,
Kik győzni, vagy esni, de futni nem fognak.

Szerencse s elszánás küzdik a két pártnál,
Egymásfelé nyomúl és egyik sem hátrál;
De im kelet felől hűs szellő támada,
Mely által a fehérliljomnak *illata*
Rá-foly s verődik a tarkák seregére,
Mint egy bűvös árviz . . . s a csatának vége!
Az erős illattól mert megrészegülten,
Alélva dőlnek el a harmatos fűben.
És lefegyverezve, foglyaúl esének
A bűvös hatalmu győzők seregének.
S a fehérliliom, kit a jó természet,
Csudálatos bájjal oly dúsan tetézett:
Hogy csak szégyenülten állhat más mellette,
— Megirigyelt helyét ismét visszavette.
A méh és a lepe, bűvös illatától
Részegülten, most is lábaihoz kábul.

Nem irigyek többé reá a virágok,
S nincsen oly vakmerő, a ki ütne pártot.
A tarka liliom azóta szolgája,
Járván tisztelettel s szerényen *utána;*
A sárgák családja, hova hajdanában
Lesülyedt, ott maradt a tó- és mocsárban.
De hő kebléhez a szelíd kék liliom
Szerelemmel simul csendes esthajnalon.

TUBARÓZSA S KÉK JÁCZINT.

Elmult a természet
Hosszu téli álma;
Öltözködve a föld
Zöldelő ruhába.
Az ég arcza nyájas
Harmatot, sugárt hint;
Kertnek szép virági:
Tubarózsa, jáczint.

Az virul *fehérlő*
Illatos fejével;
Ez, a tiszta mennynél
Bájosabban *kékel,*
Mintha a *fehér* s *kék*
Liljomok szerelme
Szülte volna őket . . .
Mását rálehelve.

És ugy is volt a két
Virág származása;
Boldog kéj öléből
Jöttek a világra.
Az iker-testvéren
Van dus illat és ék:
Egyik hordja apja',
Másik anyja képét.

De hű szívvel a csel
Mire tudna menni?
Az igaz szerelmet
El nem rontja semmi!
S még hivebben simul
Virág a virághoz.
Mig egy hatalmas kéz
Elválást határoz.

Mint malasztos béke-
Mint szerelmi zálog:
A harcz éjtszakáján
Lettek a virágok.
Hogy édes testvérek,
Mit sem tudva róla:
Egymást hűn szerették
Jáczint, tubarózsa.

Tiltva van, de még is
Össze-összejőnek!
Mig a sors örökre
Elválasztja őket.
És hogy látni egymást
Alkalmok se légyen:
Egyik nyit tavaszszal,
Másik nyár-középen.

Hanem a fehér- s kék
Liliom: szüléik,
Két testvér szerelmét
Visszatetszve nézik;
S titkon kiméletlen
Terveket koholnak:
Hogy szakadna vége
A boldog viszonynak.

Korán jön a jáczint
S szétnéz a világon:
De még a völgy, halom
Áll pusztán, kopáron.
Elbusúl, — nincs sehol
A hű *tubarózsa* . . .
S aludni a földbe
Visszamégyen újra.

S midőn nyárban a szép
Tubarózsa ébred:
Virágban áll a kert,
Diszlik a természet.
Az ég arcza nyájas
Harmatot, sugárt hint . . .
Ah, csak ő hiányzik:
A gyöngéd *kék jáczint!*

CSUDAFA.

‚Haragszom rád, hütlen teremtés!
Bizalmatlanságod megöl . . .
Szeretlek én, — s hószin virágom
Kelyhét csak érted nyitja föl!
S te titkolódzol . . . ! az nekem fáj!
Ah édes méhem, mondsza már:
Miért, hogy néped a virágok
Nedvét, porát megszedni jár?‘

Ekkép esengett kedvesének
Az ujságvágyó *csudafa;*
S megbájolá a gyönge méhet
Szépsége és jóillata; —
Mert e virág, szine s szagára
Hajdan a kert *csudája* volt,
Irigylették a rózsa, liljom . . .
— És a szerelmes méhe szólt:

«Legyen, megmondom! a virágból
Mézet készit a méhsereg;
Mely édes, édes . . . . mely a harmat-
Csepnél százszorta édesebb;
De *tavasz véled!* múlik a percz, —»
Szólt s eltünék a levegőn, —
Mig a virág kiváncsisága
Most még inkább izgatva lőn.

És jött a jó méhecske másnap;
De a virág bágyaszkodott;
Tölcsére béborult, sohajtván:
‚Ah én igen beteg vagyok!
Te, csak te gyógyithatsz meg engem!
Orvosságom megálmodám:
Hozz nékem édes, édes mézet . . .
Másképp meg is halok talán!‘

«A jó tavasz, kedves virágom,
Gyógyitsa meg fájdalmadat!
De mézet hoznom a köpűből,
Ah, nem lehet... nem... nem szabad!
Nálunk nincs törvény; a királynő
Munkában csak fő más felett;
S ki a közkincstárt meglopá, oly
Átkos raj még nem született.»

‚Hagyj hát meghalnom, hűtelen méh..!'
Nyögött a tettető virág!
S másnap jobban alákonyúla,
Aztán ugy elhagyá magát,
Hogy a méh, e kinos zavarban
Magáról megfeledkezett,
S tölcsérét a ravasz virágnak
Szinmézzel rakta, tömte meg.

Őrült a méh, bár vétke nagy volt,
Hogy a virág jobban leve;
Melynek jóillatban förödve
Emelkedék ismét feje.
A nyájas égnek langy sugára,
A hajnalnak harmatja van;
Ezernyi bája a tavasznak...
— Élt a virág nagy boldogan.

S mig hozzá a szorgalmatos méh
Csak este-reggel mehete:
Egész napestig ott csapongott
A szívesen látott lepe.
Mint a szép hölgy hű lenni nem tud:
Ilyen a bájos csudafa;
Kelyhén a rablott mézet iszsza
Kaczér pillangó ajaka.

Ah, hol vevéd e drága nedvet?
A lepke kéjjel felkiált;

‚Aranyszáju, szép csapodárom!
Felelt szavára a virág:
Ösméred a méhet? szegényke!
Ő hordja a mézet nekem...
Mindenkép kedvemet keresvén:
Pedig én nem szivelhetem!'

Es tova szállt a lepke. Másnap
Járván ujabb kaland után:
Egy méhet megrakodva látott
Pihenni a rét lapuján;
No csak dolgozzál, jó bogárka;
Kiálta gúnyosan neki,
Oly édes a méz! oh a mézet
A pillangó is szereti!

És a királynőnek bemondván,
Mit utjában hallott, a méh,
Kéré: hogy őt őrködni hagyná...
S a királynő megengedé.
S azon reggel megint betegnek
Tettetvén a virág magát:
Mézet vitt a szegény szerelmes....
De most az őr utjába állt:

Hah, itt van a tolvaj! kiálta...
S fellázad rá a méhsereg, —
Halál az áruló fejére!
Mond ily kemény itéletet.
Mely rögtön végre hajtva is lőn,
S ki vesztének oka vala:
A végkinokkal küzködő méh
Megátkozá, és meghala.

És a nehéz átok, mikép az
Erős méreg rögtön hatott:
A rét kalandor pillangója
Ördöglepévé változott.[15]

Magán ocsmány halálfejet hord,
Fél a fénytől, rom közt lakik, –
És régi csillogó alakját
Nem nyerte vissza e napig;

De csacska nyelvét elharapván,
Hogy többé ne beszélene:
Nem szíhat illatos nedüt, a
Virágok kelyhéből vele.
Hanem midőn leszáll az este:
Elhagyja bús rejtek-lakát,
S a méhkasok körül, az éjet
Éhes vágygyal virasztja át.

S ki régi díszét elveszíté,
És undorító lőn szaga:
A kertekből, mint éktelen gyom,
Kitiltva lön a csudafa.[16]
Kinjában hoz tüskés gyümölcsöt..
Árokban, útfelen tenyész;
S mi tölcsérében ott maradt még:
Méreggé vált a régi méz.

REPKÉNY.

Magasan áll az ősi vár,
A hegytetőnek fellege;
Komor, sötét a vár fala,
Mint a várúr tekintete.

De van napfény, mely a borút
Enyhitse, hajtsa nyájasan:
A vár urának jó, szelíd
És angyalszép leánya van.

Hallott a lány fegyverzőrejt,
Látott kemény vad képeket;

Sok, harczokon edzett vitézt:
De egyet sem szerethetett.

Hallott merengő hárfadalt,
Mely hű szerelmet hangozott:
És megszerette a leány
Az ifju vándor-dalnokot.

S hogy fenn viraszta ablakán,
A szellő, a lombos vidék,
A csermely és a holdsugár:
A dalt fülébe zengi még..

S éjjel, a dalnok képe volt,
Melyet szerelmének keze
Mosolygó nyájas álmai
Tündér vásznára hímeze.

A hölgy nem mondta hogy szeret,
A vándor-dalnok hallgatott;
De a szem híven elbeszél
Sok titkos, mély gondolatot.

És a várúr haragra gyúl,
Mert két szívnek titkába lát, —
A dalnok' lantját eltöri,
S kitiltja várából magát.

Zordon, sötét a vártorony,
Halovány a fogoly leány;
Könnyben, vizben áll *egy virág*
Magas czellája ablakán.

S megszólal csendes éjjel, a
Letört virág: ‚én kedvesem!
Nem látod-e, mint hervadok
Rabasszonyommal idefenn?

A hölgy szerette dalnokát,
Én tégedet szerettelek;
Boldog volt titkon a leány,
Boldog valék én is veled!

S hogy elvevé a dalnokot
Az irigy sors kegyetlenül:
Engem letört, és úgy adott
Bus hölgyének emlékjelül.

Magasan áll a vár fala, —
Isten veled, hű kedvesem!
Én nem soká elhervadok
Rabasszonyommal idefenn!'

S a *repkény* búsan feltekint,
Mely volt a várkertben alul;
S beszélgetének hajnalig
Szerelmöknek fájdalmiról:

,Ah, bár innen lehullanék
Karjába, a ki hün szeret!'
«Ah, vagy mehetnék én oda,
Hiven meghalni fenn veled!»

Igy mulnak éjek és napok. —
Szegény költő! hol vándorol?
Sohajt még a letört virág,
Él még a szép halvány fogoly!

Letört virág sohaja ez:
,Könnyebben meghalnék talán,
Ha itt volnál, ha hervatag
Fejem kebledre hajtanám!

De holtan sem látsz, — hogy behints
Szemed hulló könyűivel:

Elhervadott virágait
Csak a *boldog* hajitja el!'

S szavára a repkény felel,
Csendes homályos éjeken,
— S a hang mindegyre közelebb, —
«Megyek, megyek hű kedvesem!

Mely a boldogság idején
Szelid gyönyörben ringatott:
Ápolgató karom között
Muljék el vég-pillantatod!»

Kúsz a repkény, — s fölebb fölebb
Kapaszkodván gyorsan halad;
Folyásba ment indáival
Befutja a kormos falat.

S mig haldokolva a virág
Vég-szirmait hullatja fenn:
A hű repkény emelkedik...
— Emel a tiszta szerelem!

A fal magas és meredek, —
De a repkény fölebb hatott;
Édes, kinos találkozás....
Elérte a várablakot.

Ott a repkény hű karja közt
Szólt a virág: ‚én meghalok!
De a tiedhez forrjanak
Én életemből a napok...

Mi késő őszig hátra volt,
Mi még reám nézett vala:
Reád maradjon életem
Zöld lombjának virúlata!

Igy két élettel töltsed át
Zöldelve a telet, nyarat;
Elhervadok, — de élek igy
Én is tebenned s általad!

A tört virág elhervadott,
Alusznak a költő s leány, —
Romokba dőlt a büszke vár,
De a repkény zöldel falán.

Kihül, elhamvad a kebel....
De túl időn és életen:
Örök virúlatban vagyon
A költészet és szerelem!

VADRÓZSA.

Szeress... szerelmed hű legyen,
És tiszta, mint a réteken
Csillogva lejtő csergeteg;
Hütlen kebelre köny pereg.

A büszke rózsa ajkirúl
Tüzes szerelmi csók pirúl;
A csapodárnak kebele,
Szerelmi vágygyal van tele.
A liljom érte sápadoz,
Ajkára csókot lepke hoz;
Hozzá, szegény folyóka fel,
Lábát ölelve esdekel.
A szegfűt, mályvát, rozmarint
Szerette, s elhagyá megint.
S ujabb szerelmi élvezet
Miatt kaland után eped.

S éjfélt midőn az óra üt,
S halotti csend lesz mindenütt:

A kertből titkon kiszökik,
Futván a habzó rétekig.

Ott hízelegve meg-megáll
A rét gyöngéd viráginál,
Csábítva szól, kecscsel felel,
Midőn szerelmet esdekel:
Tavasz mosolya, *kék iboly!*
— Ajkának méz beszéde foly, —
Édes virágom, jer velem,
Légy holtomig szerelmesem!
A kertben zápor el nem önt,
Csak ajkam hint rád csóközönt,
S mely sugár- s széltől védni fog,
Föléd lombos sátort vonok!

Az ibolyácska elmene.
Gyönyörben uszva kék szeme:
Rózsájához közel, helyet
Fogván, a kert lakója lett.
De ki keblét, érzelmivel
Könnyelmüen rabolta el:
A rózsa hűtelen leve...
Könnyekben uszva kék szeme:
Az ibolyácska hervada,
Mig meg nem ölte bánata.
A könnyelmü virág pedig
Ujabb kaland után esik.

És szól, kit szenvedélye hoz,
A tónak sásas partihoz:
Ah, karcsu sárga *liliom,*
Szeretlek... légy menyasszonyom!
Jer e mocsárból oda, hol
Édes harmatcsermelyt iszol!

A tágas kertben, mindenek
Irigyeim hadd légyenek!

Ki látna meg? ébren ki van
Az éj késő óráiban?
Jer, jer... kiért régen eped:
Te boldogítsad szívemet!
S elment a sárga liliom,
De hervad már harmad-napon;
Forró a föld, a lég rekedt,
S kinzó szomjuságban eped...
A rózsa csókja, könyei
Birnák a kint enyhíteni:
De az már más virágra néz...
S a sárga liljom elenyész.

A harmadik nap éjjelén,
A távol fekvő bérczre mén
S járván a gyöngyvirág körül:
Kalandjának hiún örül.
Bérczek szép hölgye, *gyöngyvirág!*
Meghalok, büszke rózsaág
Előtted...! ah mert kellemed
Lábadhoz igéz engemet!‘

«Szép szó ömöl szép ajkadon
De tüskéid vérzők nagyon!
Csábitasz s ölsz, — ne jőj idébb!
Én nem leendek a tiéd!»
‚Bájos virág! ne érts balul:
Eljegyzelek menyasszonyul...!‘
«Késő! szentgyörgynap éjjelén
Kikircs mátkája lettem én!»

‚Hadd és feledd kikircsedet,
E vad kietlen bércz felett...!‘
«Ah, e vad bércz édes hazám,
Sirom, ha elvirágozám...!»

‚Királynő kertem-, szívemen!
Jer... jer... ne nézz oly hidegen...!‘

De szókat hasztalan keres:
— Kalandor, elkésel... siess...!!

És visszatér a rózsafa,
A percz kevés, a kert tova...!
Siet, siet, de hasztalan:
Az óra elsuhanva van.
S midőn a puszta utfelen
Egy árokpart felett megyen:
Kakasszó hangzik...! s ő legott
Csipkebokorrá változott.

A csipkerózsa szintelen,
Telj nélkül elhull hirtelen;
Tüskéje szúró, s ágain:
Vérszin gyümölcsben függ a kin.
Árok, garád lakója lőn,
Tengődve él parlag mezőn;
S az illat a bokor felett:
Szebb mult felől *emlékezet!*

TÉLI ZÖLD.

‚Miért örültök a tavasznak,
Földnek virágai!?
Ha ismét elhervadva fogtok
A sirba szállani!
Virágtalan fog állni a rét,
Lombatlan lesz az ág...
Mit ér a disz, ha hervadandó?
S a kurta ifjuság?

Mi haszna hordom én *piros*ló
Virágom, levelem?
Tavasz mindenható tündére!
Vagy oltsd el életem,

Hogy kurta napjaim virúlat
Többé ne érje, — vagy
Az ősz derén, a tél fagyán is
Zöld köntösömbe' hagyj!'

Igy háborogva, mond a tündér:
«Mit kivánsz, balgatag?!
Az ősz derén, a tél fagyán is
Zöldelni hagyjalak?
A hervadás szelid halálát,
Éltedtől elvegyem?
Boldog, vidám megifjulásod
Tavaszszal ne legyen....?

Ne bánd, hogy meghervadsz, elalszol,
S ifjuságod rövid;
Ébrenlét s álom alkotják az
Életnek gyönyörit.
Sziklákon a moh száz tavaszt lát, —
Egyet a liliom;
S amaz, rideg tengésben él, — ez
Gyönyörben gazdagon!»

De ő mégis csak zúgolódék...
S mond a tündér: *legyen!*
S reá zsibbasztó, tompa álmat
Bocsáta hirtelen...
Rideg tél volt, midőn felébredt,
Meghalva volt a föld;
Csak ő állott a holt világban
Zölden, a *téli zöld.*

És míg örűlt e változásnak,
Bánat rengette meg:
Kis kék virága lön, az ékes
Piros fürtök helyett.
Meghozza azt is a tavasz majd!
Igy biztatá magát.

Kitől az ősz nem vett el, annak
Diszt a tavasz nem ád!

S egyedül állt... a gyönge társak
Mélyen aludtanak;
Nem zengett vig dal, — és körülte
Nem csergett a patak.

Föltépett lombja nászbokréta
S halotti koszoru...
Ő a rideg, kiholt világban
Leginkább szomoru!

Fagyolvasztó lehelletével
Megjött a kikelet:
Öltöztetvén diszes ruhába
A halmot, réteket.

Örült minden, buzgott az élet
Az új lét ünnepén:
Csupán ő nem tudott örülni
A téli zöld, szegény!

A tündér megjelenve monda:
Remélj..! s türd sorsodat!
Örök zöld vagy, bár elveszítéd
Piros virágodat.
Egyik szivnek *reményt* ad a sors,
Másiknak *örömet;*
Ha nem kellett öröm: reményben
Éld át az életet!

VIZI LILIOM.[17]

Zúg a sürü nádas hosszu mély morajjal,
Hogy a bölömbika bőgése is elhal:
Metsző csátéjával vesszőzi a tavat,
S még keményebb csapást buzgánynyal osztogat.

Zúg a tó, feketén forog fel hulláma,
Mint mikor a földet vakand túrja, hányja;
Nehéz habokat vet a nádas fejére,
Az izmos zsombékot megingatja mérge.

Szélvész zaklatta fel a nádast és tavat,
Legiszonyubb szélvész, a felbőszült *harag;*
S melyek elébb békés szomszédok valának:
Egy *nő* miatt élethalálra csatáznak.

Két hatalmas tündér sajátja volt a *rét;*
Ez birta a *nádast,* amaz a *tó* vizét;
De tündér-országnál a kincs többet ére:
Mit szép *nejé*ben birt a *nádas tündére.*

Szerették is egymást sok századig híven.
De van-e mit bizni szép hölgy szerelmében?
A tündérasszony is ábrándokba mélyed...
Álmodván szerelmes vágyinak új képet.

S a mint künn merengett, csendes holdas estén:
Tekintete a tó tükörére esvén,
Megrettent... mivelhogy egy tündérszép alak
Állt merőn ránézve, a tükör-víz alatt.

Nézte a hölgy, hosszan nézte szív-dobogva...
Most egy nádbokréta hullván a habokba:
Összerezzent a viz... eltünt a jelenet,
De már az ábrándos tündér hölgy *szeretett!*

Ah, őt láttam, őt a tavak tündér urát!
Sohajtja... s álmaknak engedvén át magát:
Hűtlen gondolatok lopództak lelkébe,
Kisértvén szüntelen a viz-király képe.

A sohajtó vágynak kedvezett az éjjel, —
És segített szőni titkos ingerével

Az ábrándok tarka, bűbájos fátyolát,
Melyet a tündérhölgy habzó keblén von át.

Puha, meleg éj volt, nehéz durva része
Aludt az életnek, meg vala igézve;
Mely illattól leve ittasabb, ittasabb:
A lassu szellőtől alig rendült a hab.

Nem volt éj a szellem- s finomabb világnak;
Fenn volt a szerelem, az ábránd, a bánat!
Fenn volt a tündérhölgy, — s titkos gondolatja
Gyermekivel magát emésztőn mulatja.

Jó *szárcsa,* mond egykor, beszéld el csak nékem:[18]
Minő világ van ott a mély tófenéken?
Van-e a viztündér titkos lakához út?
Láttad-e már őtet? azt mondják: nagyon rút!

Fényes tündérhölgy! a szárcsa válaszola,
A ki rútnak vallja, nem látta őt soha!
Én gyakran járom a mélységes vizeket:
De a mi ott vagyon, leirni nem lehet.

A tündérkastélyban épittetett a fal
Tündöklő csigákból, ezer változattal;
Tengercsendben hallgat a csudás fal mélyen,
S ha vihar zúg, az is nyilvánvaló lészen.

S mintha szivárványból volna, a fedele:
Nagy arany halak zöld, kék, piros pikkelye;
Ilyen két nagy hal van a kapunál őrül:
S megvillámlik a viz, ha mozdul, fényétül.

Nagy félve jutottam egynehányszor oda,
S egész elvakított a tündér-palota;
Hát még belől...? mondják: csudáknak csudája!
Meleg tajtékbul van a viztündér ágya.

S a vizpalotától, mélyen a föld alatt:
Egy hosszu sikátor a tengerbe lyukad,
A melyen egymáshoz a nagy viz-világnak
Hatalmas urai látogatni járnak.

S midőn a nap leszáll tengeri ágyába,
Átárad a tóba ragyogó sugára,
Sárga, zöld, kék szinben lángolnak a habok;
Még a barna sár is aranyszinnel ragyog.

De mind ezek, mint a pára elenyésznek,
Szépsége mellett a tó fejedelmének,
A ki mostan fekszik sápadtan, betegen,
Azt beszélik róla: hogy baja *szerelem!*

Igy szólott a madár, s lebukva eltűnék:
Mig a hölgy kebelét, szerelem, vágy, kétség
Ingatja, rengeti, mint a gyenge nádat
Rengeti a hullám, mely rája kiárad.

S megjelent a szárcsa a tündérnél gyakran,
Titkosan beszélvén csendes alkonyatban:
S akár a mélybe szállt, akár onnan jött fel,
Tele volt ajaka mézes üzenettel.

És nőtt a szerelem, nőtt a vágy ekképen.
Egyszer csak megzudúl a nádas éjfélben:
Elveti bújában rengő bokrétáját,
Sivitva hagyja el a bíbicz tanyáját.

A nádasok ura felriad álmábul,
Kitekint a tóra, — de im csak elámul...
Mert bájos nejével a vizek tündére
Azon perczben tünik a tó fenekére.

Utánok kap a vég remény- és kétségben,
S csak neje zöld fátyla marad a kezében;

Azt is a tó rengő habjaira csapja...!
Rettentő fájdalma, rettentő haragja!

Zúg a nádas, sással vagdalja a tavat,
Még keményebb csapást buzgánynyal osztogat;
Zúg a tó, habot szór a nádas fejére,
Az izmos zsombékot megingatja mérge.

De már mind hasztalan küzdelem és harag, —
Messze van a tündér a hullámok alatt!
A tépett nádasban hosszu mély moraj van...
Fájdalom sohajt a hosszu mély morajban.

Mi édesebb a méz- s tiltott szerelemnél...?
Lenn a bájos hütlen, kéjben, gyönyörben él.
Ha alszik, ajkának édes sohajtása,
Fényes buborékul jön a tó habjára.

Hanem az édes méz s a tiltott szerelem,
Ha megkeseredik, *keserü szertelen!*
Az orzott mennyország nem tartott sokáig:
Csupán a hirtelen jövő *hold fogytáig.*

Mert a mint fogyása lön a holdvilágnak:
Ugy fogyott szépsége a vizek urának.
Undok tói csuda lett végre belőle...
Irtózva fordult el a tündérhölgy tőle.

Holdtöltén megszépült s neki dalmahodott;
De most a tengerből jöttek uj alakok:
Ifju hullám-lyánkák, oly gyöngédek, szépek!
Kik a tó-királylyal bizton enyelgének.

Jöttek habszakálu, mohos képü csudák:
Kik a bús tündérnőt kinozták, faggaták; —
A boldog mult és a hütlenség emléke,
Megbánás tövisét szurkálták szivébe!

Visszavágyott most a nádasba, — s ajkának
Meleg sohajtási fölfelé szállának;
S meleg sohajából, mely búval született:
Sárga *hinárvirág* termett a hab felett.[19]

S a mint észrevette ezt a viz tündére:
Levarázsolta őt a tó fenekére;
Erősen a földbe gyökerezett lába....
Ah, nincs visszatérés elhagyott honába!

Tünődött... sohajtott... s ha vissza nem térhet:
Legalább hogy lássa hivét s a vidéket,
Vízi liliommá változott, — s ekképen
Emelkedett ki a habokból fehéren.

A nádas tündére járt-kelt a tó színén,
Mindenütt szerelme fájdalmait vívén,
Hogy bájos hütlenét csak egyszer is lássa:
De mind hasztalan volt sovár vágyódása.

S gondolta magában: igy meglát a mélyben...
Jobban czélt érek tán madárnak képében?
S fogadást tőn: hogy mig nejét meg nem látja:
Lesz a rétek, tavak repkedő *sirálya.*[20]

Ott virít a liljom, szép hütlen nők képe,
Elnyelő haboknak csalárd mélységébe
S kinozó emlékül, a tó hulláminál,
Mellette eltépett zöld fátyla uszdogál.[21]

A jajgató sirály, hitvesét siratja,
Hitvesét keresi a liljom illatja;
Eped a másikat meglátni mindenik:
De sirály s liliom egymást nem ösmerik!

KOLOKÁN.[22]

Szép volt a kolokán terebély rózsája,
A nádas vidéke büszke volt reája;
Ha kinyilt fejét a hullámon ringatta:
A hideg habok is hevültek alatta.

Hogy a habkirály s a nádas tündér neje
A viz tükrén által egymásba szerete:
A szárcsa lett köztök a szerelmi posta,
Az üzeneteket titkon vitte, hozta.

Azok közt, kik hozzá szépet tenni jártak,
Igy szólt a kolokán egyszer a szárcsának:
‚Mennyit rimánkodtál, hogy adjak egy csókot...
Ha ujságot mondasz, most lesz benne módod.'

A ki a vizeknek mélységeit járja,
Megörűle ennek a kéjelgő szárcsa;
Szólt megelőzőleg: «legyen kivánságod,
A mi tőlem telik, teljesülve látod!

Engedd hát szép virág! megcsókolni képed,
S én egy nagy titokba avatlak be téged...!»
S elmondja a madár a szép kolokánnak,
A két szerelmes közt a dolgok hogy' állnak.

........«Akkor lassan feljő a habok királya
S a tündérasszony már a viz felett várja;
Felébredvén pedig a nádas tündére,
Akad szép nejének csak a hült helyére....»

Szép kolokán-virág, a felelet helyett
Megadta a csókot, s jóizűn nevetett, —
És mond, hogy elbukott a szárcsa a mélybe:
‚No ez szép kis kaland, s még szebb lesz a vége!

Hogy a viz-királylyal megszökik asszonyom,
A férjének talán meg kéne mondanom...
Nem szenvedne annyit, bár nem lenne boldog,
De... szép mulatság lesz... igy hát még se szólok!

Mit a szárcsa mondott, megtörtént csakugyan.
A szép tündérasszony örökre oda van!
Fájdalma iszonyú a nádas urának,
Kit a rét virági csüggedt fővel szánnak.

Hanem volt olyan is, ki rajta nevetett,
És mulatságosnak tartá az esetet;
Mivel most járt már el a kolokán nyelve,
S a dologgal a tó, a rét el volt telve.

S mit a nádas ura tarta mély titokban,
— Hogy szivét gúny, szégyen ne vérezze jobban, —
A rut csacska virág mindazt elbeszéli:
Ez s ez a hölgy-rablás titka, körülményi.

Csak nagy későn jutott a tündér fülébe,
Hogy széltiben tudja titkát a tó népe;
És nem birt nyomára jönni, hogy ki által
Mulatja magát a közhir, fájdalmával?

De a hütlen hölgyet kétsége, bánata,
Vizi liliommá midőn változtatta:
Melyek a csalásban részt vettek egyképen:
Szárcsa és Kolokán bünhödtek keményen.

Amannak, ki volt a bűnösök postája,
Sütteték nagy szégyen-bélyeg homlokára,
S mely nem *akkor* beszélt, mikor kellett volna,
Meglakolt érette a kolokán-rózsa.

Elveszett illata, elveszett virága,
Szine vagy setét-zöld, vagy halavány-sárga.

Mint a fűrész éle, olyan lett levele,
S nem szólhat, — mert magát hasgatja meg vele.

Szégyenében lakik a vizek fenekén,
Csak néha bukkan fel : virítás idején ;
Megutált, megvetett. Fűrész-nyelve pedig
Akképen élesül, a mikép vénhedik.

GYÖNGYHIM.

Gyöngyhim s démutka egy mosolygó[23]
Réten virultanak ;
Szerették egymást, — fájdalom, hogy
Köztök folyt a patak !

Egymást ölelni, még az éjnek
Óráin sem lehet...
Egymásnak a két bús szerelmes
Hő vágygyal integet.

Mit ér az élet ifjusága ?
Mit ér a hő kebel,
Ha vágy és szenvedély tüzében
Magát emészti fel...?

Mi haszna van megrakva gyöngygyel
Nyilt kelyhem gazdagon :
Ha mindazt én, kedves virágom,
Reád nem rakhatom ! ?

Sohajtott a gyöngyhim s leejté
Bús hervatag fejét...
Tavasz van, fényes és virágos,
De néki zord, setét.

Fátyolka, a rét zöld vidékin[24]
Ki vígan szállldogált,

Hallá a szót, és látta a jó
Szerelmes bánatát.

S imigy szólítá meg: ha azzal
Enyhíted kínodat:
Van mód, hogy kebled gyöngyeit szép
Kedvesednek od'add!

Én azzal könnyen átrepűlök
A zúgó patakon,
S ajándokod, szerelmesednek
Nyakába aggatom.

Örült a gyöngyhim, s általadta
Sziromja gyöngyeit,
Miket fátyolka, a pataknak
Könnyen repülve, vitt.

A jó virág nézett utána,
És szíve reszketett:
Mi szép lesz ő! ah mintha látnám
A kedves gyermeket!

Fátyolka szállt... szállt, — és alatta
Volt épen a patak:
Midőn a gyöngyök a futamló
Habokba hullanak....

S mint a gyöngy a patak vizében
Gyorsan fenékre mén:
Ugy sülyedt el a két szerelmes
Bú s kétség tengerén.

S a rétnek legszebb két virága
Sárgul idő előtt...
Kedélyökön a bús halálvágy
Sötéten vész erőt.

Egyszer, szép, csendes nyári éjen,
Midőn a föld halott,
Hallának — a lég sugva lágyan –
Imilyen szózatot:

Emelkedjék, beteg virágok,
Lelankadt fejetek!
Remény s *vágy* üdve életünknek...
Ti csak reméljetek!

Addig *mienk,* mig messze fénylik,
S ha birtokunkba jut
A *boldogság,* ez égi fáklya
Már akkor elaludt!

Akarnátok egymás ölében
Láz közt hervadni el:
Mint ifjan élni a sovár kéj
Édes gyötrelmivel!?

S tudnátok a vak szenvedélynek
Karjába vetni mind:
Mi annyi kéjt ad s annyi bűbájt
Szűz arczotokra hint!?

Nem szánnátok a szivnek álmát?
És volna lelketek:
Hogy a pezsgő *vágyért,* unalmas
Valót cseréljetek!?

Eltelnék a szív a valóval:
De a vágy és remény,
Jótékonyan *izgatva, üzve* áll ott...
Frisen tartja, mint harmat a virágot
A nyárnak idején!

*

Gyöngyhim s démutka, most is a zöld
Réten virítanak;
S hiven szeretnek . . . *mert* közöttök:
Foly most is a patak.

Ifjan maradt meg kebleikben
A boldog szerelem;
A vágy s remény hüvös harmatja
Locsolva csendesen.

S fátyolka, nagy munkába fárad;
Maig az elesett
Gyöngyöt keresve repdes ottan:
A gyors patak felett.

NEFELEJTS.

Szállj le, szállj le, csendes éj!
Alszik a föld, álma mély . . .
Andalító félhomály
Leng a hold sugárinál.

Hallja a nyugvó csalit,
Fülmiléje hangjait;
S ugy tetszik, ha felkele,
Hogy csak álmodott vele.

Lassan reppenj, éji szél,
Mig szerelmed álma von!
A harmat születni fél,
Reszkető falombokon!

A virágok nappala
Csillagfénynél felderül,
Alszik a föld, meghala . . . .
Mi vagyunk fenn egyedül!

Lágyan lejt a hallgatag
Éji tájon a patak;
Könnyü, titkos szellemek
Csapnak át a hab felett.

Jertek, jertek förderi,
Rét virágzó hölgyei!
Rózsa, liljom, gyöngyvirág,
Nefelejtsek, ibolyák!

S a virágzó gyönge nép
A patakba félve lép . . .
S fördik . . . fördik hűsiben,
Bájosan, szemérmesen.

S melyet annyi kar, kebel
Bűvösen érint, ölel:
Szerelmes lesz a patak . . .
S egy virágot elragad.

Gyorsan, észrevétlenül,
Kapta el a többitül,
S örömében csengve foly . . .
Karjain a szép fogoly.

S merre mennek habjai :
Halk sohajtást hallani . . .
Mig a szép virág-sereg,
Vesztett társán kesereg.

Felkutatva fű, bokor :
De a virág nincs sehol !
S ah, gyorsabb a csermelye,
Mint hogy fussanak vele !

Nefelejtsnek búja nagy . . .
Szép virágom, merre vagy !?
A hab elvitt, édesem . . .
Látlak-e, vagy sohasem !?

És keservében megáll
A pataknak partinál ;
Kérve kéri gyors vizét :
Hozza vissza kedvesét !

De az gyorsan fut, csereg . . .
A lefolyt hab tér-e meg ?
Eltünt boldog óra, ha
Jön-e vissza valaha !?

A *nefelejts,* lakhelyet
Választ a bús part felett.
Nem tud ő *felejteni* . . .
Kék szemének könyei
A gyorsan futó patak
Hullámába omlanak. —

KÉK IRINGÓ.

Szerelem ! éltünk napvilága . . . !
Szívünknek kéjes kínos álma !
Feneketlen bübájos örvény . . .
A mennyből gyujtó tűz, ölő fény !

Boldogságodnál, a mi által
A halandó az égbe szárnyal,
Melyek sötét pokolba dobnak :
Gyötrelmeid csupán nagyobbak :

Két szép virág : *iringó* s a *kék*[25]
Liljom, egymást régen szerették ;

A föld szinén zengő tavasz van...
Ifjuság, élet a tavaszban!

Kik a liljom körül virulnak:
A kert virági szépek, dúsak.
S iringó gyakran látva őket,
Lelkén ábrándképek szövődnek...

S ki oly feltünő szinre, bájra:
Leginkább a rózsát csudálja;
És álmában is, napfelköltig,
Csak a rózsával tépelődik.

A kék liljom gyöngéd szerelme
Nem költi boldog érzelemre,
Derült nyájaskodási annak:
Kelletlenek s terhére vannak.

Mert ilyen a szív...! boldogság van
Meleg keblével birtokában:
S keresni azt, egy kába álom
Hurczolja *messze* puszta tájon.

A vágy a szívben rejtve mélyen,
Mint a gyökér a föld ölében;
És bár sokáig ott marad: — majd
Kibúvik onnan s lombokat hajt.

Szeretvén a kaczér virágot:
Iringó a rózsához vágyott;
És lángoló vak szenvedélye,
Tüskés karjába vitte végre.

Az esthajnal szelid világa
Ellobbanván: az éj beálla.
Iringó s rózsa a nagy éjben
Kéj-mámorban valának ébren...

S az éj rövid volt... a gyönyörben
Gyors szárnyakon az óra röppen;
Az ég már szürkült támadatrul,
Hogy a kalandor visszafordul.

És a virágágyat beérvén:
Hol a liljom szenderge békén,
Rengvén a lágy hajnalszellőben...
Kebléhez szoritá erősen.

Nem azért, hogy tán még szerette,
Csak szilaj tüzben gyult ki kedve,
Hogy a mely megfonyasztá éltét:
Szerelme, *vágya* boldog czélt ért.

Hogy lázasan keblére zárta,
Felébredt megcsalt hű virága,
Sikoltás hangzott gyönge ajkán...
S iringó — holtat tarta karján!

És a kalandor küzd magával:
Mi történt itt? miért? ki által?
És merően a holtra bámul....
Hogy választ nyerjen ő magátul.

De most mindent tud! — karja, keble,
Szuró tüskével van belepve...!
A tiltott kéjelgés ölérül
Hozá *gyilkos,* gyötrő emlékül!

Hűtlen szíven nő szúró tüske.
A liljom keble által-ütve...!
S a gyilkos, szive vérét *kéken*
Magán hordozza életében.

Sőt midőn már kóró, kiszárad:
Befutván a sik puszta tájat,

Hol a szél *holtan* üzi hajtja....
A kék *vér* és a *tüske,* rajta.

A sirnál mindent elfelejtünk,
Mi kéjt, vagy kint adott az élet;
Csak a *szerelemnek* nincs vége,
Sugárzó, vagy setét emléke,
A más világon is kisérget!

PERPÉTUEL.

Bús virágán a perpétuelnek
Titkos vágyak sohajtási kelnek;
A sohajtás száll a *violához*...
S vissza, fájó *meg nem hallgatást* hoz.
Szerelemmel néz a szép virágra,
De ez hideg, mellőző iránta!
S hogy előtte bús lelkét kitöltse:
Három követ mégyen végre tőle,
Kik háromszor meghajolva mélyen,
Violához igy szólnak nevében:

Folyóka : A mióta láttalak,
Álmam, nyugtom elveszett...
Ah, hallgass meg...! vagy ha nem:
Vedd el e bús életet!

Ákáczvirág : Lelkemben az érzelem
Tiszta, fényes, mint a hó;
S nem tudom kimondani,
Mily forró, mily lángoló...!

Örökzöld : Mi a válasz...? ajakad
Még ne, ah ne mondja ki...!
A reménynyel szívemet
Engedd még ámítani!

Hallja mindezt a kert violája,
De kitérő választ adva rája:
Gyötrelmére a perpétuelnek
A virágok búsan visszamennek.
Több sikerrel mégis a ki járjon:
Követségbe mégyen ujra három,
Kik előtte meghajolva mélyen,
Szólnak a bús szerető nevében:

Kalász: Érted égek, szép virág!
Ah, tekints rám nyájasan...
Szivemben a szerelem,
Hervadhatlan mint magam!

Jázmin: Boldogits, ah boldogits...
Ne légy olyan idegen:
Egy füzérbe fonjon az
Édes boldog szerelem!

Istenfa: Ha tudnád, mit szenvedek...
Gyötrő kétség habja hány!
Szívemben a bú lakik...
Arczom könyűs, halovány!

«Nem szeretlek... nem foglak szeretni!»
A kegyetlen hideg válasz ennyi.
És utószor a kevély virágnál:
Megjelen még három bús virágszál,
Kik előtte meghajolva mélyen,
Igy beszélnek küldőjük nevében:

Havasi rózsa: Puszta lett a szép virág...
Messze szállott a remény...!
Csillag és hold nem ragyog
A csalódás éjjelén!

Szomoru fűz: E kebelben nem maradt
Csak a gyilkos fájdalom;

Mégis a ki adta ezt:
Áldanom kell, áldanom!

Gyopár: Végem eljött... örökre
Hervadatlan maradok!
Hű szerelmem tart meg úgy...
Isten hozzád... meghalok!

Utra kelvén a követ-virágok:
Néz sokáig viola utánok;
Jobb szeszélyben, bánni kezdé tettét,
S várja: hogy tán jön még egy követség:
Ah, de nem jön, — nincsen a ki küldjön...
Hol meleg sziv sohajtási keltek:
A kebel s ajk megszáradva állnak...
Lelke elszállt a perpétuelnek!

A FAGYÖNGY.

Viola mond felsohajtva:
Nem jól bántam véle mégis,
A szegény *perpétuellel!*
Hű szerelmét megvetettem,
Eltaszitván őt magamtól!
Lész-e, a ki igy szeressen:
Ilyen hévvel, ilyen híven?!

S kiválasztván két virágot:
Követségül, nagy titokban
Küldi a perpétuelhez,
Nyájas édes izenettel,
Mely megbánást rejt magában,
Megbánással hő szerelmet.
S két követ ha küldetését
Végzi híven, végzi titkon,
És jó választ hozva jő meg

A virágtól, messze földről:
Fényes és dús lesz jutalma!

Elindul a két virágszál,
S menve menve, mendegélve:
Érnek czifra úri kertet;
Alig mernek benne járni,
Szólni épen nem merészek
Ösmeretlen sok virág közt,
Melyeket szült idegen föld
Es takargat ápoló gond,
Hogy a *drága dudva* nőjön!

Érnek tágas rónaságot,
Hol meghajlik a kalászfő;
S ha szellő jár a mezőkön;
Habzik, úsz az árvalányhaj.
Délibáb a láthatáron.
Járnak ingó lápok hidján,
Szólnak a bús égerfához:
Ösmerkednek a tavaknak
Tarka-barka gyermekével;
A karcsú sásliljom ott nő,
S fehér nimfa hóarczával.

Érnek halmot, bérczet, erdőt,
És tájékin föltalálják:
Az illatdús gyöngyvirágot,
Szép, szelidke ibolyácskát,
A kegyetlen vad hunyorral.
És a mint megy két virágszál:
— A magas fák közt haladván, —
Pihenjünk meg! monda egyik.
Megpihentek; — monda aztán:
Bejártunk már annyi földet...
Gyönge társam! vajh ki tudja:
Végeződni hol fog útunk!?
Látod-é ezt a magas fát?

Nosza hágj fel rája gyorsan!
— Könnyü lesz az néked! ugy is
Indaféle a családod, —
S nézd meg: a hely, merre tartunk,
Közel, avvagy messze van még?

És miképen ez tanácslá:
Az a sugár fára kúszik,
Föl, föl a zöld gyenge ágra,
Mely van a fa koronáján,
Melyen hintáz a madárka,
Mit a szellő is megingat,
Harmatcsepp is terheűl van;
S gyönge testét a virágnak
Bírja könnyen, tartja kedvvel,
Édes kéjt sziv illatából,
Szerelmes lesz ölelésin!
S a virág, mig elmerülve
A kilátás gyönyörében,
Némán bámul a magasban:
Gonoszt gondol társa itt len.
Nehány szócskát vinni, hozni:
Mi szükség van két követre...?
S az eljárás dús jutalma
Nem jobb lesz-e egymagamnak,
Mint amazzal megfelezve?!
Gonoszt gondol s végrehajtja:
Földre szállni a magasból
Hogy ne tudjon s vesszen ott el:
Ketté vágja társa lábát!
— A virágnak lába a gyök. —
S fájdalmában összerándul
Fent az érző, véres inda
Szakadt hurkként egy csomóba.
És mond a fa a virágnak:
A jó földtől elszakítva,
Rád keserves hervadás vár!
De ne halj meg, élj... virúlj itt...!

Ágad ágaimmal, élted
Életemmel forrjon össze;
Vérem légyen a te véred,
Vénülésem ifjuságod!
Légy a *fának dísze, gyöngye!*

*

Viola vár, hasztalan vár;
Két virágszál vissza nem tér;
Sorsukat, mely van titokban
A virágok népe közt, csak
Az erdőség fája tudja,
Melynek ágán a *fagyöngy* függ,
És alatta *gomba* támad,
Színes, mérges és veszendő.

KIRÁLYVIRÁG.

Midőn leszáll a csendes éj
És minden élő elpihen:
Egy titkos, láthatlan világ
Van ébren néma csendiben.

Lágyan susog a levegő...
Megrendül a tavon a hab;
Ott szellemek suhannak át,
Itt viztündérek játszanak.

Bolyongnak a kisértetek...
Sirjából a lidércz kikél:
Száz *Rémke* futkos, birkozik
Az éjnek csillagfényinél.

A lég finom, vékony ködén
Tánczolva lejt a villipár;
Elhagyja a virág helyét
S a kertben látogatni jár.

Midőn leszáll a csendes éj
És minden élő elpihen:
Egy titkos, láthatlan világ
Van ébren néma csendiben.

*

A kert ifjú virági közt
Búbánattal jár a *király*;
A többi ugy örűl, enyelg...
Csak ő, kinek mulatni fáj!

És felkiált: mi haszna, hogy
E szép népen uralkodom:
Ha szívem' egyhez sem köti
Közel viszony, hőbb vonzalom!

Ah, mennyi szép virág! gyönyört
Mosolyganak rám ajkai!
Előttem kedves mindenik:
De — nem tudok *választani!*

Ki légyen nőm? ki oszsza meg
Királyi székemet velem?
Ez a kérdés, ez a kétség
Terem gyötrelmet lelkemen!

Igy a király... s jön egy virág,
Olyan sugár, olyan deli...
Fejével int üdvözletet,
De arczát ködfátyol fedi.

S szól a király, kit érdekel
Az ösmeretlen szép virág:
Ki vagy, ki vagy..? s ha megvirad:
Mi jelről ösmerek reád?

És meghajolván nyájasan,
A szépnek ajka nem felel;

De megcsókolja a királyt
S az éj ködében tünik el.

Kérd a király . . . s kérdésire
Nem tud felelni senki sem:
A csókot érzi ajakán
Oly égetőn, oly édesen . . . !

Elveszti álmát, nyugta nincs,
A sziv titkon, de már *szeret* . . .
Akkor meglátja ajakán
Ezen titokteljes jegyet:

A I A I A[26]

Okát gyanitja a király . . . .
S országa tisztes bölcsei
Találgatják a jegyeket, —
De nem tudák megfejteni.

Kinek *csókjától támadott*:
Ki volt, ki volt? és merre tűnt?
Ő legjobban megfejtené
Ez öt titokteljes betűt!

S most udvarával a király
Gyorsan a *jósfűhöz* megyen,
Ki a kigyótanyán lakik
Szakadékos, sziklás helyen.

Árnyékfüvel, ködvirággal[27]
Van elborulva udvara, —
És a király kérdésire
Ily értelmü választ ada:

Minden betű egy szót jelent,
Mert öt betü arád neve,

S ha visszásan értelmezed:
Ugy is csak egyre mégy vele!

Arádnak Igéző Arcza Illatos Ajka.
Ajka Illatos Arcza Igéző Arádnak.

Ebből megösmerhetd, ki ő,
Ki ajkadra csókot nyomott?
— Melyből születtek a jegyek —
És ő legyen menyasszonyod!

A *rózsa, rózsa* lesz arád!
Kiálta a virágsereg;
S bájos királynéjok körül
Hódolattal sereglenek.

A szép rózsa pirulva áll...
De a királynak melegen
Égett ajkán az éji csók,
És szivében a szerelem...

S szép hitvesével boldogul
Él a *királyvirág*, pedig
Mi övé volt, a hatalom,
Azzal már nem dicsekhetik:

Homályt borít a rózsa rá...
A mely ül a szép homlokon:
A báj, parancsol, elragad...
S elébe hódolatra von.

Övé az ország s hatalom,
A virágnép őt tiszteli;
Feledve a *királyvirág*....
Csupán a név maradt neki!

CZIPRUS.

Kiket titkos remény
Sugalma más tájakra csal:
A kertet elhagyák,
Égerfa, cziprus és fagyal.

Előttök hármas ut...
Vajon melyikre térjenek!
S a hármas ut fején,
Imígyen szólnak a felek:

Én, monda a *fagyal,*
A bércz felé szándékozom
Hol szabadság lakik,
A járhatatlan ormokon.

Ott zöldel a fenyő.
S hatalmas tölgyek ágai
Ott mernek a vihar
Dühével szembeszállani.

Az *éger* folytatá:
Folyó mellett lesz lakhelyem,
Folyam hullámiban
Virító arczom nézhetem.

Ott hűvös hab locsol,
A nyárfa ott nevelkedik:
Szép koronás fejét
Fölemelvén a fellegig.

A *cziprus* igy beszélt:
Hiúság bántja lelketek!
Én a viz partira
S a bércz ormára nem megyek!

A kertben, dús virág
Borít el ágat és bogot, —
Onnét kiköltözém,
Mert a cziprus nem boldog ott.

Miért választanám
A boldog, a magas helyet?
A fenyves egyre zöld,
A nyárfa tapsol és nevet...

Gyönyört nem ismerek....
A fájdalom velem rokon;
Legjobb lesz énnekem;
A temetőn, sirhalmokon.

S ha lesz boldogtalan,
Kit senki nem szán, nem sirat;
Reá borulok én...
Sirjára hajtva ágimat!

VIRÁGREGE.

Gonddal ápolt kerti ágyban
Két virág állt egymás mellett;
Azt kevélylyé tette ékes
Szirma és a karcsu termet;
  Ezt övedzi egyszerűség,
  Ajkán csókot nem szed a
  Kert kalandozó lepéje,
  Ez a kisded *rezeda!*

És szól büszkén amaz, a szép:
Mért vonulsz így ide mellém?
Tán szinetlen, árva voltod'
Szepségemmel hogy emelném!?
  Ah szegény gyom, menj el innét!
  A sövény alatt helyed, —

Kellemem csak árt neked, ha
Összemér a szem veled!

Mig ekkép szólt, — s rezedácskát
Bántá a szó, melyet mondott:
Nő az árnyék, hűsül a lég,
S harmat lep be füvet, lombot;
Haza siet a madárka, —
Eljön és elmén az est;
Majd az éj a földön mindent
Egy, sötétlő szinre fest.

Ki jár még a kerti úton
Fel s alá a csendes éjben?
Kertészlánykát, szép *menyasszonyt*
Édes bánat tartja ébren:
Virágitól, kiket ápolt,
Holnap végkép elszakad...
Azért tartja köztök ébren
Ez a fájó gondolat.

Elfedett az éj, virágim!
Mégis tudlak, mégis látlak!
Felém búsan hajladoztok,
Liliomok, rózsaágak!
És az édes bűvös illat,
Mely bucsúkép rám lehel:
Jáczint, szegfü s rezedák, hű
Kelyhetekből terjed el.

Uj, uj kecscsel gazdagulva,
Későn légyen hervadástok!
Édes lesz a messzeségből
Visszagondolhatni rátok!
Ti adátok életemnek
Boldogságot, örömet!
S koszorumban kisérőül
Csupán egy-két szál követ!

Hallja a kevély virág ezt,
És mit olyan mélyen fájlal:
Hogy csak őt feledte a lány,
Nem említvén más virággal!
S reggel, szégyen- és haragtól
Színe halvány, kelyhe dúlt:
Rózsa-, liljom- s rezedából
Köt a mátka koszorút!

Ki bálványa volt magának,
— Mást körülte föl se vévén —
E mellőzés mély sebet vág
A virágon s büszkeségén;
Ingerült és zúgolódik,
Mint a sértett gőg szokott, —
Végre a zajgással, ilyen
Feddő szóra ád okot:

Mely rajtad nyil, szirmod ékes,
Hanem ez csak *külső* érdem;
Illatod nincs! — s nagyra vágynál
A virágok seregében?!
Azért, hogy nincs dús virága,
Színe hamvas, színe zöld:
Zsálya, izsóp, rozmarinnak
A földig hajtsd büszke főd!

A virágnak lelke: illat,
Mely szabadon árad szélyel,
Mig rabúl a földhöz kötve
Szirom és lomb, gyökerével!
Szirom és lomb hervadandó...!
S az a virág alig élt,
Melynek meg nem hosszabbítja
A jó illat, életét!

A virág a feddő szóra
Még búsabb lesz, — nincs mit várjon ..

Oldalán a nyiló rózsák
Függnek vékony inda-szálon;
S ha illetik, megtartóját
Szélyel-rugva eleve, —
Nem vágy élni, szaporodni, —
Ne nyulj hozzám a neve.

Csak az ágyak szélén állong
A virágok dús kertében;
Most is hallja a kemény szót:
Külső szépség nem nagy érdem!
Fejed mályva s *rezedának*
A földig meghajthatod!
Mert mit ér a dus szin rajtad,
Ha hiányzik *illatod!?*

CSALÁN.

Kert virági illatozva nyitnak, —
Kellemöknek, ifju bájaiknak
A mezőkön régen híre szárnyal...
S házasodni jött az *Árvalányhaj.*
Büszke, délczeg a mezők lovagja,
Bokrétáját a szél hajtogatja;
És örömmel várják a virágok:
Midőn lészen lánynézőbe nálok.

Fürge *komló* kisérője, társa. —
És a kertig érnek nem sokára;
Bölcs tanácsért szállnak a csalánhoz,
Mely a kerttel ösmerős közelrül;
Árvalányhaj a szerint határoz:
Kit kérjen meg a virágseregbül.
Mig ügyéről délczeg árvalányhaj
Biztosan beszélget a csalánnal:
Kandi komló felhág a sövényre,
Kert virágit sorrul sorra nézve.

Ittasan jár köztök pillanatja,
Mindenik szépsége elragadja, —
S a kit ő mond, ajánl a sövényen :
A csalán megjegyzést arra tészen.
A mezőnek van virága annyi!
Jobb lett volna néked ott maradni...
A szabad természet nyilt ölérül
Egyszerü virágot venni nőül.
Oh, a kert virági bájosabbak!
De ne válaszsz közűlök magadnak!
Mert a szép arcz s e kaczér mosolyban,
Hűtelenség s késő bánalom van.
S kit a komló dicsér a sövényen,
Mind lefesti a csalán sötéten:
Büszke, szép a *rózsa,* azt ne válaszd!
Változékony s rád gyötrelmet áraszt;
Kebleden csügg, rajtad csókja lángol,
S szíve, vágya, gondolatja *távol!*
Ajka csábit és tüskéje vérez...
Mennyi gyász van kötve már nevéhez!
Kék iringó, megszéditve bája,
A világot elátkozva járja.
Hány virágnak szíve, nyugodalma,
Boldogsága odalett miatta!
Ilyen ő, a bájos büszke rózsa...!
S talpig ködfátyolba burkolózva,
Holdvilágos, csillagfényes éjjel,
Jár szerelmes kalandokra széllyel!

A *szegfűt* is elkerüld, tanácslom;
Nincs mit kapni e szegény virágon!
A gyönyörrel túllakásig élve,
Keble puszta, halva van kedélye;
Nincs mi búra, nincs mi kedvre hijja:
Önmagának terhe, átka, kinja.

Hagyj békét a *szende ibolyának!*
Nagyravágyás, képzelgési álmak

A betegség, mely kinozza őtet;
Igy mereng el: bár csak rózsa volna!
Vagy magasra felfutó folyóka...
S fehérliljom-arczot mért nem ölthet...?
Ilyen álmak látogatva titkon:
Lelke néked sohsem lenne itthon.

Az *árvácska* szép, de nőd ne légyen:
Mert unalmas, fájós, érzelékeny...
Búsan ködlik elborult kedélye,
Nincs sugára s nyájas tiszta kékje.
Sem víg, sem bús: egyik bárha volna!
Ház, a melynek mind kihalt lakója.

Rozmarint, e tudós asszonyságot
Elkerüld, a mennyiről belátod!
Bölcsek, újak, szélesek beszédi,
És azt senki, még maga sem érti.
Naplójában sok van a rováson
E megromlott *ember- és világrul*...
És az élet ugy kikapja tőle,
Hogy ki hallja, fut, ha el nem ájul.
Elkerüld, a mennyiről belátod,
Rozmarint, e tudós asszonyságot!

Elég a *harangvirágra* ennyi:
Nem jut szóhoz közelébe senki;
Ő beszél... beszél... forogva nyelve,
Mint lapát a szó-árt partra verve.
A mi hir jut e jó hirharanghoz:
Véle tüskét bokrot béharangoz. —
Nenyuljhozzám, ő szegény, holdjáró:
Csupa szellem, csupa finom áh! oh!!
S *bazsarózsa* majd kicsattan képben:
Egészséges! meg fog hizni szépen!

Hűtelen virág a *felfutóka*...
A szép hajnal többet tudna róla;

A *liljomok* négy testvér-családja:
Egymás ellen támadt fel csatára;
Nagy hibája a kis *délikének:*
Hogy álmából csak déltájban ébred.

A *pipacs* pompázik más mezében.
Még az is csak állna rajta szépen!!
Mit beszéljek a jó *tulipánrul...?*
Pézsma, nárczis petrezselmet árul.
Mályva, izsóp, cziprus, menta, zsálya,
Szépséges virágok egyremásra!

*

A csalán, a rágalomhoz értett.
És elszólva annyi kerti szépet:
Árvalányhaj e galád beszédre,
A szabad mezőre visszatére.
S agglegény maradt a rét lovagja,
Bokrétáját a szél hajtogatja.

*

Megszeretvén *komló* a sövényen,
Rá se gondol, hogy még visszatérjen;
Szép virágok szép szemébe nézve,
Beljebb menni nem jut ő eszébe!
Nincsen egy percz, hogy a kertbe nem les,
Tiz virágba, százba is szerelmes....
Rámosolygnak... intenek.... nem érti,
Boldog, a ki *látással* beéri!

*

A csalánt, a megsértett virágok
Megátkozván: megfogá az átok.
Ki hozzá nyul, össze-*csípi, marja,*
A világtól megvetésnek adva:
A belend s az üröm közt sötéten,
Ott kinlódik a sövény tövében.

JEGYZETEK A VIRÁGREGÉKHEZ.

[1] (150. l.) Őszi kikircs. Őszike. Colchium autumnale. Die Herbstzeitlose.

[2] (152. l.) Az őszike halvány-piros virágai őszszel minden levél nélkül; — levelei a következő tavaszszal virág nélkül búnak ki.

[3] (153. l.) A mécsvirág, Lychnis, die Lichtrose, azon sajátsággal bir: hogy magas helyen piros, lapályos helyen pedig halvány virágokat hoz.

[4] (157. l.) Halálfa. Ökörfarkkóró. Verbascum. Himmelbrand, ösmeretes mezei növény; magasra nő, virága, mely sűrűn fedi szárát, sárga.

[5] (164. l.) Délike, Portulaca. Portulak. Ellenkezőleg a folyókával, déltájban, meleg napfénynél nyit.

[6] (168. l.) Aranka. Cuscuta europaea. Seidenkraut. Fonalforma nyűgös száru növény; a hova bekap: minden más füvet kipusztít, indája lombtalan, szine viaszsárga.

[7] (176. l.) Pitypang. Pimpó. Leontodon taraxacum. Das Rohrkraut.

[8] (178. l.) Vadszegfű. Lychnis viscaria. A szár és ágak bötykei alatt enyvszerü ragadós nedűvel bevonva. Szurkos mécsvirág.

[9] (179. l.) Hangyales. Hangyász. Myrmeocophaga. Der Ameisenlöwe.

[10] (181. l.) Ördögszekér. Eryngium campestre.

[11] (182. l.) Démutka, kakukfű, illatos mezei növény.

[12] (191. l.) Vérfű, mesés növény. Zárakat nyit a rege szerint, harmatja vér, melyről megősmerhetni.

[13] (191. l.) Pipacs. Papaver Rhoeas. Die Klapperrose. A mákfajhoz tartozó piros virág, szirmai hirtelen elhullnak.

[14] (199. l.) Tarka liliom, turbán, tigris liliom. Martagon. Lilium tigrinum, punctatum.

[15] (205. l.) Ördöglepe, boszor. Acherontia atropos, Der Todtenkopf. Éji lepe, rövid nyelvével a virágok nedvét nem szíhatván: éjjel a méhkasok körül csavarog.

[16] (206. l.) Csudafa. Datura stramonium. Stechapfel. Amerikai származású tüskés növény. Fehér virágcsőjében édes, émelygős nedv van.

[17] (215. l.) Vizi liliom. Nymphaea alba. Nimfa.

A *liljomok* négy testvér-családja:
Egymás ellen támadt fel csatára;
Nagy hibája a kis *délikének:*
Hogy álmából csak déltájban ébred.

A *pipacs* pompázik más mezében.
Még az is csak állna rajta szépen!!
Mit beszéljek a jó *tulipánrul...?*
Pézsma, nárczis petrezselmet árul.
Mályva, izsóp, cziprus, menta, zsálya,
Szépséges virágok egyremásra!

*

A csalán, a rágalomhoz értett.
És elszólva annyi kerti szépet:
Árvalányhaj e galád beszédre,
A szabad mezőre visszatére.
S agglegény maradt a rét lovagja,
Bokrétáját a szél hajtogatja.

*

Megszeretvén *komló* a sövényen,
Rá se gondol, hogy még visszatérjen;
Szép virágok szép szemébe nézve,
Beljebb menni nem jut ő eszébe!
Nincsen egy percz, hogy a kertbe nem les,
Tiz virágba, százba is szerelmes....
Rámosolygnak... intenek.... nem érti,
Boldog, a ki *látással* beéri!

*

A csalánt, a megsértett virágok
Megátkozván: megfogá az átok.
Ki hozzá nyul, össze-*csípi, marja,*
A világtól megvetésnek adva:
A belend s az űröm közt sötéten,
Ott kinlódik a sövény tövében.

JEGYZETEK A VIRÁGREGÉKHEZ.

[1] (150. l.) Őszi kikircs. Őszike. Colchium autumnale. Die Herbstzeitlose.

[2] (152. l.) Az őszike halvány-piros virágai őszszel minden levél nélkül; — levelei a következő tavaszszal virág nélkül búnak ki.

[3] (153. l.) A mécsvirág, Lychnis, die Lichtrose, azon sajátsággal bir: hogy magas helyen piros, lapályos helyen pedig halvány virágokat hoz.

[4] (157. l.) Halálfa. Ökörfarkkóró. Verbascum. Himmelbrand, ösmeretes mezei növény; magasra nő, virága, mely sűrűn fedi szárát, sárga.

[5] (164. l.) Délike, Portulaca. Portulak. Ellenkezőleg a folyókával, déltájban, meleg napfénynél nyit.

[6] (168. l.) Aranka. Cuscuta europaea. Seidenkraut. Fonalforma nyűgös száru növény; a hova bekap: minden más füvet kipusztít, indája lombtalan, szine viaszsárga.

[7] (176. l.) Pitypang. Pimpó. Leontodon taraxacum. Das Rohrkraut.

[8] (178. l.) Vadszegfű. Lychnis viscaria. A szár és ágak bötykei alatt enyvszerü ragadós nedűvel bevonva. Szurkos mécsvirág.

[9] (179. l.) Hangyales. Hangyász. Myrmeocophaga. Der Ameisenlöwe.

[10] (181. l.) Ördögszekér. Eryngium campestre.

[11] (182. l.) Démutka, kakukfű, illatos mezei növény.

[12] (191. l.) Vérfű, mesés növény. Zárakat nyit a rege szerint, harmatja vér, melyről megösmerhetni.

[13] (191. l.) Pipacs. Papaver Rhoeas. Die Klapperrose. A mákfajhoz tartozó piros virág, szirmai hirtelen elhullnak.

[14] (199. l.) Tarka liliom, turbán, tigris liliom. Martagon. Lilium tigrinum, punctatum.

[15] (205. l.) Ördöglepe, boszor. Acherontia atropos, Der Todtenkopf. Éji lepe, rövid nyelvével a virágok nedvét nem szíhatván: éjjel a méhkasok körül csavarog.

[16] (206. l.) Csudafa. Datura stramonium. Stechapfel. Amerikai származású tüskés növény. Fehér virágcsőjében édes, émelygős nedv van.

[17] (215. l.) Vizi liliom. Nymphaea alba. Nimfa.

[18] (217. l.) Szárcsa. Fulica atra. Das Wasserhuhn. Vízi madár, homlokán fehér csontnemű pecséttel.

[19] (220.) Hinárvirág, a tavak szinét sűrűn ellepő apró sárga virágú vízi növény.

[20] (220. l.) Sirály. Laurus fuscus. Die Häringsmöve.

[21] (220. l.) «Eltépett zöld fátyla uszdogál» — moszatok, algae, köznyelven: békanyál, fonalidomú zöldes vízi növény; hosszan lepi a tavak szinét.

[22] (221. l.) Kolokán. Stratiotes. Die Wasserfeder. Szúrós vízi növény, tányér alaku, csak virágzáskor jön a víz szinére.

[23] (223. l.) Gyöngyhim. Leonurus. Mezei virág. Porhonjain szép apró gyöngyök látszanak.

[24] (223. l.) Fátyolka, szitakötő. Libellula. Wasserjungfer. Hosszú testű, lepke alakú, a patakok körül tartózkodik; szárnyai gyönyörű kék szinűek.

[25] (227. l.) Kék iringó. Eryngium planum. Szárai kék zománczczal, melyet elszáradása után is megtart.

[26] (237. l.) Királyvirág. Sarkvirág. Delphinium Ajacis. Rittersporn, rajta ilyenforma jegyek: A I A I A.

> Dic quibus in terris inscripti nomine regum
> Nascuntur flores. — Virg. Eclog. 3. v. 119.

[27] (237. l.) Árnyékfű, ködvirág. Arnica montana. Draba verna.

TARTALOM.

Népregék.

Virágregék.

